ERDŐ MEZŐ VIRÁGAI

JÁVORKA-CSAPODY

ERDŐ MEZŐ VIRÁGAI

TUDOMÁNYOS KÖNYVKIADÓ N.V.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

„MŰVELŐDÉS" KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS-U. 2
TELEFON: 189-324.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

28 —

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ERDŐ-MEZŐ VIRÁGAI

A MAGYAR FLÓRA SZÍNES KIS ATLASZA

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2018

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET * BUDAPEST

ÍRTA:
JÁVORKA SÁNDOR

A KÉPEKET RAJZOLTA:
CSAPODY VERA

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA
ÁK 5836 tételsz.
Csop. 2253 szám.
5/3.

BUDAPEST, 1950

TUDOMÁNYOS KÖNYVKIADÓ N.V.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kiadásért felel: Lányi Ottó.

Budapesti Szikra Nyomda NV, V., Honvéd-utca 10.
Felelős vezető: Radnóti Károly.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ELŐSZÓ.

Ennek a könyvecskének célja, hogy a természetben nyitott szemmel járókat, tehát a gazdát, az erdészt, a túristát, azután a tanulóifjúság, az úttörők kultúrszomjas, lelkes tömegeit megismertesse az erdő, mező, szikla és homokbucka, vízpartok és szikes mezők, vagyis általában az emberi kultúrától még eléggé érintetlen szabad természet legszembetűnőbb, leggyakoribb növényeivel. De a munkájuk után a szabadban felüdülést kereső dolgozók nagy táborát is szeretnők e könyvecske révén a természet bájos gyermekeivel, a virágokkal közelebbi kapcsolatba hozni. Ezeket a „vadvirágokat" óhajtjuk itt jórészt színes képekben bemutatni, és ezáltal a szabad természetben való szemlélődést mindenki számára megkönnyíteni és mindenkivel megkedveltetni. De gyakorlati célok, mint pl. a célszerű erdő-, rét- és legelőgazdálkodás, gyógynövénygyüjtés stb. egyenesen megköveteli, hogy az ország természetes növényállományának legalább fontosabb tagjait, növényfajait, növénytársulásait megismerjük és így a természet életjelenségeit nemzetgazdaságunk céljaira kihasználhassuk.

Tekintettel arra, hogy Magyarország területén csupán a virágos növények és harasztok fajainak száma jóval meghaladja a 2000-t, és ennek legalább fele közönségesnek vagy legalább gyakorinak mondható, nehezen megoldható feladatot jelentett, ebből a hatalmas számból azt az itt felvett néhány száz növényfajt kiválasztani, amelynek színes ábrázolásával csak némileg is hű, összefoglaló képet tudnánk adni a magyar növényvilág változatos gazdagságáról. Mégis reméljük, hogy a még tájékozatlan kezdőnek első kíváncsiságát a könyvecskének különösen színes növényábrái ki fogják elégíteni. A többi, ezernyi más, ugyancsak gyakran szemébe tűnő növényfaj felismerésére és minden egyéb tudnivalóra szolgálhatnak a „Magyar Flóra kis határozója" újabb kiadásai és az azokban szereplő ábrák is. Ezeknek ábraszámait itt a növényfelsorolásban a növény neve után zárójelben idézzük, míg könyvünk színes ábráit, valamint a fák és cserjék, továbbá a fontosabb pázsitfüvek és sásfélék fekete ábráit feltűnő vastag számmal és betűvel jelöljük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az itt következő szövegben először a magyar növénytakaró főbb típusait, megjelenési formáit vázoljuk, azután felsoroljuk a magyar medence leggyakoribb és legfeltűnőbb virágos növényeit, társulási viszonyaik, a virágzás ideje és a virágok színe szerint. Reméljük, hogy ez a csoportosítás és a növények ábrája a növények könnyű és gyors felismerését fogja elősegíteni.

Csak fekete vonalrajzokban vettük fel munkánkba az erdőn, mezőn uralkodó, egyébként általában zöld vagy barna virágú pázsitfüveket, sásféléket és összes fontosabb, nálunk honos vagy honosított fanemeinket. De nem szerepelnek a táblákon a mindenkitől ismert közönséges növények, mint az akác, orgona, gyöngyvirág, pipacs, gyermekláncfű stb., mert helyüket más, kevésbbé ismert növények számára takarítottuk meg. Ugyancsak nem vehettük fel e munkába a közel 400 fajt számláló útszéli és szántóföldi gyomnövényeket sem. Ezeket is csak a szövegben említjük, utalva a „Magyar Flóra kis határozója", illetve az annak újabb kiadása gyanánt megjelenendő gazdasági kézikönyv ábráira. A gyomnövények egyébként gazdasági jelentőségük miatt külön munkában való tárgyalásukat várják. Ugyszintén remélnünk kell, hogy az itt ismertetett virágos növények után egyrészt gazdasági növényeink és dísznövényeink, másrészt az alsóbbrendű, virágtalan növények, a gombák, zuzmók, moszatok és mohok fontosabb képviselőinek ismertetése is mihamarabb napirendre kerül.

Hogy a könyv használhatóságát emeljük, a növények magyar neveit lehetőleg népies nevekkel cseréltük fel, illetve ahol szükségét láttuk, jobbhangzású neveket alkalmazunk, abban a reményben, hogy használatuk így mindenütt egyöntetűvé válik. Zárójelbe tettük az eddig használt, vagy helyenkint használatos egyéb magyar neveket.

*

Ez a munka hosszú évek óta hiába várt kiadásra. Közöny és meg nem értés fogadta a multban azt a törekvésünket, hogy mennél olcsóbban, mennél szélesebb néprétegek kezébe adhassuk az *Erdő-mező virágai* szines kis atlaszát. Népi demokráciánk megértő segítsége tette lehetővé, hogy a Magyar Tudományos Akadémia támogatása révén munkánkkal hozzájárulhattunk a természetismeret terjesztéséhez. A támogatásért őszinte köszönettel tartozunk.

Budapest, 1950 március hó.

Jávorka Sándor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

I. A MAGYAR TERMÉSZETES NÖVÉNYTAKARÓ.

A föld felszínének legszembetűnőbb jelensége a növénytakarója. Fontosságát mi sem mutatja jobban, mint az a körülmény, hogy állatnak, embernek a táplálékot közvetve vagy közvetlenül a növényvilág nyujtja. Növényi élet nélkül — pontosabban annak fehérje- és szénhidráttermelése nélkül — nincs állati, nincs emberi élet. Ez a növénytakaró, a vegetáció, mellyel tehát oly szoros életközösségben élünk, elsősorban az éghajlat valamint a talaj minősége és nedvességi foka szerint változik és a növények különböző társulásából, szövetkezeteiből tevődik össze.

Hogy a növényzet mennyire függvénye az éghajlatnak és a talajnak, azt földünk őstörténete is ékesszólóan bizonyítja. Millió évekkel ezelőtt, a földtörténeti harmadkor elején még meleg tenger borította a Magyar Alföld nagy részét. Belőle egy, a maitól elütő hegyrendszer emelkedett ki, melynek partjain és szárazföldjén forró, párás éghajlat és ennek megfelelően forró égövi, trópikus növényzet uralkodott, pálmákkal, banánokkal, fahéj- és babérfákkal, amint ezt a ma is folyamatban levő ásatások bizonyítják. Azután fokozatosan lehűlt az éghajlat, beltengerré, majd szárazulattá válik az Alföld, hegyrendszerünk átalakul, a növényzet lassan a maihoz hasonlóvá válik, mivel a délszaki növényzet megsemmisült vagy lehúzódott dél felé, a melegebb tájak felé. Majd a további lehüléssel beállanak a jégkorszakok, amelyeknek száraz, hideg éghajlata alatt hegyeinket és az Alföld lösz- és homoktalaját is fenyveserdők vagy kopár gyepmezők borítják. A mintegy félmillió évig tartó jégkor — közben melegebb időszakokkal váltakozva — ezelőtt körülbelül 10—15.000 évvel ér véget. Újból melegebb korszak áll be, előbb szárazabb, később nyirkosabb és hűvösebb időszakokkal. A délorosz sztyepmezők, a Balkán, a Földközitenger mellékének számos melegkedvelő növénye özönlik fel hozzánk, de emellett különösen hegyeinket még a jégkorszakot átvészelt növényelemek (ú. n. reliktum-növények), és a természetszerű fejlődés folyamán újonnan keletkező növényalakok is népesítik be. Mire megindul az emberiség történelme, már végkép kialakul a Kárpátmedence mai tájképe és növényvilága.

Ma hegyeinket mindenütt lomboserdő takarja, éspedig a melegebb hegylejtőket vegyes tölgyeserdő, a hűvösebb, magasabb hegyoldalakat és tetőket bükkerdő foglalja el. Őshonos erdei fenyves csak a Dunántúl nyugati, savanyúbb talajú szélein maradt fenn, ott, ahol

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

az Alpesek hűvösebb éghajlata érezteti hatását, és ahol már a melegkedvelő növényeink elmaradnak. Éppen ezt a vidéket külön Alpesekaljának is nevezzük. A Mura és Dráva folyók tájára föl egészen a Balatonig még az Adria-melléki ú. n. illir flóra is felküldi képviselőit. Ültetett fekete-fenyő állományokat azonban mindenfelé találunk. Luc- és jegenyefenyőkből álló természetes fenyőöv Közép-Európában csak a Kárpátok és az Alpesek magasabb hegyein fejlődött ki.

A melegebb lejtőkön pompás virágos, helyenkint sziklás gyepmezők váltják fel az erdőt. Ezek a lejtők a magyar medence sajátos növényvilágának — tudományos néven a pannoniai flóratartománynak — ősidők óta meglehetősen bántatlan bölcsőjéül szolgáltak. Ez a sajátos növényvilág eszerint a Keszthely vidékétől egészen a Sátorhegység, illetve a Tokaj-Hegyalja vidékéig és a Tornai Karszt-vidékig húzódó magyar Középhegységnek, más néven Ősmátrának, úgyszintén a Dunántúl melegebb hegylejtőin, így a Mecsek tágabb vidékén keletkezett és később az Alföld területére is lehúzódott. Magán az Ősmátra területén mintegy 1700 virágos növényfajt számolhatunk össze. Az Alföld utolsó természetes állapota és képe a helyenként erdős, ligetes, lápos-mocsaras, másutt meg fátlan, puszta füves táj. Tehát erdővel kevert puszta, sokban hasonlatos a Közép- és Déloroszföld és Ukrajna úgynevezett erdős sztyepjével. A magyar növénytakaró vázlatos térképét lásd a 8. lapon.

Persze a kultúra, az ember munkája különösen az Alföldet ugyancsak kivetkőztette eredeti jellegéből. Az Alföldnek több mint kilenctized része ma már kultúrterület. De még így is körülbelül 1500 virágos növényfajt számolhatunk össze rajta. Az ősi erdőkből vajmi kevés maradt meg. A legeltetés, a mezőgazdaság fejlődése, a fahasználat, az alföldi lecsapolások nyomán az Alföld pusztává vagy kultúrfölddé változott, hegyeinken az erdő megszakadozott, megritkult és ami megmaradt, azt a háborús évek tovább irtották, tönkretették, és csak kevés helyen pótolták újra. Az ország ennek következtében erős fahiánnyal küzd. Az ország fásítása, erdőink felújítása népi kormányzatunk egyik legszebb, de legnehezebb feladata.

Bontsuk most tovább elemeire az ország növénytakaróját. Minden növényegyed egyrészt valamely növényfajhoz, nemzetséghez, családhoz tartozik, másrészt valamely növénytársulás, növényszövetkezet tagja. A növénytársulás tehát a növények tömeges megjelenését jelenti. A növényszövetkezet épp úgy, mint az egyes növényfajok termőhelyhez van kötve, a termőhelyet befolyásoló tényezők pedig, mint mondottuk, az éghajlat és a talaj. Más az édesvízi, mocsári vegetáció, más a pusztai rétek, a mészkő és dolomitsziklák, más a szikes puszták, más a kilúgozott, sovány, savanyú talaj és más a kultúrterületek, a megbolygatott talaj növénytakarója. A legmaga-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

sabbrendű és legtökéletesebb, a mai éghajlathoz legjobban alkalmazkodott és a fajok harcában is egyensúlyba jutott növénytársulás (klimax-szövetkezet) az erdő. A mérsékelt égöv alatt, a meleg, de viszonylag még nedves nyár és a hideg tél folyományaképen Európa közepén a lomboserdők öve húzódik végig. A Kárpátmedence is, mint külön pannoniai flóratartomány, ebbe a lombhullató középeurópai erdőövbe tartozik.

Feleljünk most arra a természetszerű kérdésre, hogy hol, milyen körülmények között, milyen társulásban, milyen környezetben találjuk legközönségesebb virágos növényeinket. Mivel ebben a könyvben tisztán gyakorlati célokat akarunk követni, azért az ország ősi növénytakarójának itt felsorolandó legismertebb fajait 6 főcsoportba foglaljuk össze. Ezek a főcsoportok:

A. **Az erdő** (és az árnyékos helyek) **növényei.**

B. **Száraz, napos, meleg, füves lejtők, sziklák, homokbuckák növényei.**

C. **Kaszálók, üde, nyirkos és láprétek növényei.**

D. **Alföldi szikesek növényei.**

E. **Vizi, mocsári növények.**

F. **Kultúrterületek, megmunkált talajok gyomnövényei.**

Ezen a 6 főcsoporton belül a pannoniai flóratartomány növényszövetkezeteit további (összesen 18) sorozatokba és csoportokba osztják. Ezekről — leginkább Soó Rezső összeállításai és Zólyomi Bálint erdőtanulmányai, továbbá Magyar Pál gyakorlati irányú megállapításai nyomán — a következőkben rövid áttekintést nyujtunk. Itt még hozzáfűzhetjük, hogy a növénytársulásokról szóló, aránylag fiatal tudomány, a növényszociológia még igen sok szempontból vizsgálja, értékeli és rendszerezi a növényeket és növényszövetkezeteket. Vizsgálja a növényt, mint életközösségek tagját és megállapítja a társulás alapegységeit (asszociációit), vizsgálja azok tagjainak gyakoriságát, borításfokát, állandóságát, sűrűségét, hűségét stb. Vizsgálja származásukat és ezzel kapcsolatban fényigényüket, talajigényüket, szárazságtűrésüket vagy só tűrő képességüket stb., hogy ezzel a gyakorlati életben való szerepüket és a mezőgazdaság számára való esetleges felhasználásukat is megállapíthassák.

A hat főcsoporton belül ez a könyv is a virágzás egymásutánját (koratavaszi, májusi, nyári és őszi virágzási időszakot), mint a vegetáció állandó és legszembetűnőbb életjelenségét veszi a további osztályozás alapjául, hiszen a növények elsősorban virágzó vagy zöldelő tömegükkel adják meg egy termőhely időszaki uralkodó jellegét (aszpektusát). A virág szine szerinti további felosztás pedig bármily mesterkéltnek látszik is, a még gyakorlatlan közönség számára bizonyára a legkönnyebb növénykeresési módnak fog bizonyulni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

MAGYARORSZÁG NÖVÉNYTAKARÓJA.
(ZÓLYOMI BÁLINT VÁZLATOS TÉRKÉPE)

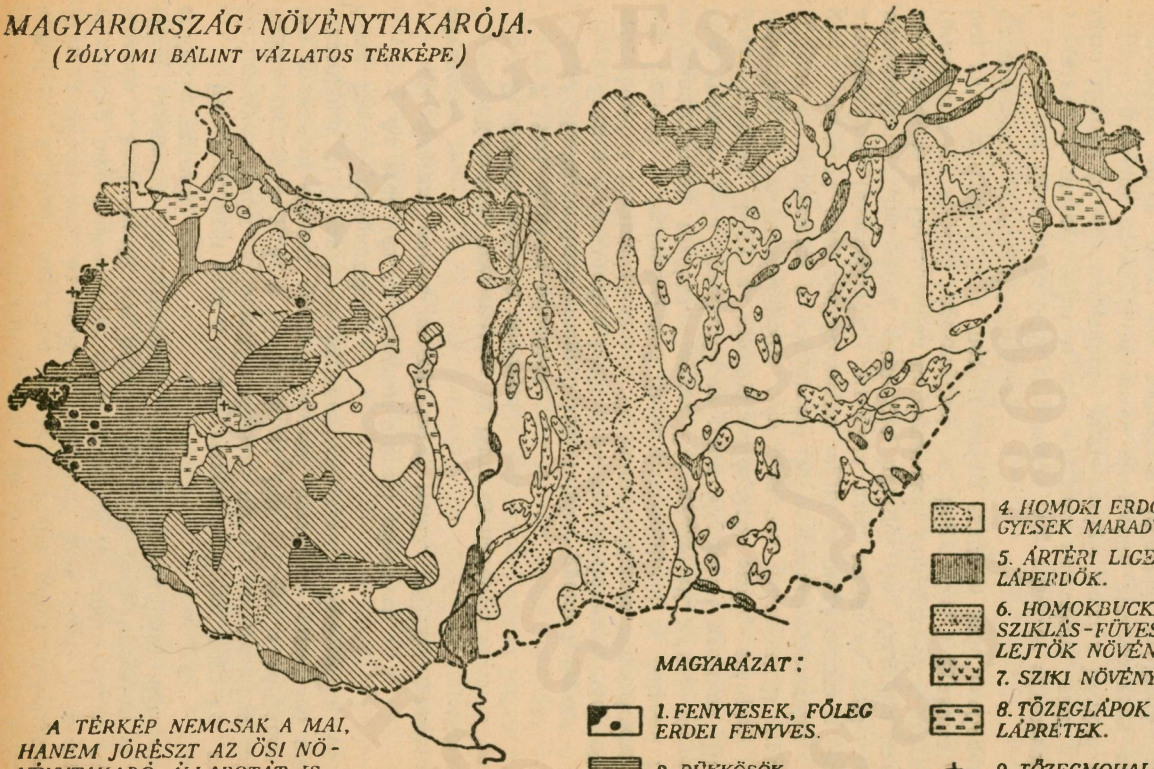

A TÉRKÉP NEMCSAK A MAI, HANEM JÓRÉSZT AZ ŐSI NÖVÉNYTAKARÓ ÁLLAPOTÁT IS FELTÜNTETI.

MAGYARÁZAT:

1. FENYVESEK, FŐLEG ERDEI FENYVES.
2. BÜKKÖSÖK.
3. TÖLGYESEK.
4. HOMOKI ERDŐK, TÖLGYESEK MARADVÁNYAI.
5. ÁRTÉRI LIGETERDŐK, LÁPERDŐK.
6. HOMOKBUCKÁK ÉS A SZIKLÁS-FÜVES NAPOS LEJTŐK NÖVÉNYZETE.
7. SZIKI NÖVÉNYZET.
8. TŐZEGLÁPOK, NAGYOBB LÁPRÉTEK.
9. TŐZEGMOHALÁPOK.
10. KULTÚRTERÜLETEK.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A. Az erdő növényvilága.

Általában 5 sorozatban tárgyalhatjuk erdőink különböző megjelenési formáit.

1. **A szárazabb talajú tölgyerdők.** Ide tartoznak elsősorban azok a molyhos tölgyből, azután kocsántalan tölgyből és virágos körisből álló bokor- és szálerdők, melyek dombtetőink és meleg, köves hegylejtőink semleges vagy lúgos (bázikus) kémhatású talaján nőnek. Ezekhez délen és keleten még az ezüsthárs is keveredik. Ilyen kevert molyhos tölgyes erdőt tehát a Magyar Középhegység és a Mecsek környékének sziklás, meleg, leginkább meszes és dolomitos lejtőin találunk. Az erdő szálfáit itt, mint aljnövényzet, a veresgyűrűsom és különösen a Vértesben és a Bakonyban a cserszömörce és a fanyarka vagy főkép északon a gyöngyvessző cserjés bozótja kíséri. A talajt, az úgynevezett gyepszintet pedig az erdőben a tollas szálkaperje és a bajuszos kásafű borítja, míg a szabadabb napos helyeken már a barázdás csenkesz vagy a lappangó sás tömött gyepjei jelentkeznek.

A hűvösebb, savanyúbb, de még száraz talajú domb- és hegylejtőkön a molyhos tölgyest felváltja a kocsántalan tölgyerdő, melybe kocsános tölgy, gyertyán vagy cser vagy nyír keveredik. Ilyen üde, savanyúbb agyagos talajon nőnek a Dunántúl pompás szelídgesztenyés parkerdői is.

A kiirtott, lerontott erdő helyén cserjés keletkezik. Ezt alkotják a tavasszal fehér virágdíszben pompázó sajmeggy, az alacsonyabb csepleszmeggy, azután a dudafürt, a bibircses kecskerágó, néhol az ősi bozótokat képező törpe mandula, majd vadrózsák, homokbuckákon pedig a fehérnyár bozótja. Az erdő végső leromlását mutatja a galagonya-kökény-szeder bozótja. Sovány, legeltetett helyeken keletkeznek a borókások. Legelőkön, mesgyéken a visszamaradt magános tölgy- és csertörzsek mellett szil-, mezei juhar-, vackorfák és cserjék jelzik az egykori erdőt.

Mint látjuk, az erdőben nálunk általában 3 szintben helyezkednek el a növények. Felül a magasban van a magas szálfák koronaszintje, lejjebb van az 1—2 méter magas cserjeszint, a talaj felett közvetlenül pedig a néhány deciméter magas füvekből álló gyepszint. Sokszor a talajt még moha- vagy zuzmószint is takarja.

2. **A középnedvességű lomberdők.** Üdébb, de sokszor kilúgozottabb, fakó, ú. n. podszolosodó talajban fejlődnek. Legjellegzetesebb fájuk nálunk a bükk, a gyertyán, a magas kőris és bizonyos mértékben a kocsános tölgy. Ide tartoznak mindenekelőtt a függőleges irányban a tölgyerdők fölé helyezkedő hatalmas, jórészt tiszta állományú bükkköseink összes magasabb hegyeinken vagy ezek hűvös zugaiban és a Dunántúl csapadékosabb dombvidékén (az Alföldön a bükk jóformán teljesen hiányzik). A bükkállományokat legfeljebb a hegyi szil és a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

hegyi juhar kíséri, míg a gyertyános állományokat a bükkös alsó szélén és a völgyek mentén találjuk.

Természetesen a tölgyeserdő és a bükkös-gyertyános erdő között sokféle az átmenet. Gyakori a gyertyánnal kevert kocsántalan és kocsános tölgyes. Az Alföldön itt-ott még látunk kocsános tölgyes maradványokat vagy gyertyános lapályerdőt vagy a nagyobb folyók mentén kocsános tölgy-kőris-szilfából álló magasártéri erdőket. A magas hegytetőkön is sokszor kevert lomberdő uralkodik sok magas kőrissel, hárssal, juharral, de az északi, inkább meszes, köves meredekebb hegyoldalakra is rendesen a hárs, magas kőris és a juhar jellemző együttese — a sziklás kőriserdő — hoz változatosságot. Mindenképen azonban erdeink uralkodó három faneme a tölgy (a cserrel együtt erdeinknek közel fele), a bükk (12%) és a gyertyán (11%), míg egész erdőállományunk — az ország 16 millió hold földjéből — 2 millió holdat tesz ki.

3. **Láperdők és ligeterdők.** Lápokon, folyópartokon találjuk őket. Mézgás égeres állományok uralkodnak bennük, de gyakoriak a nyírlápok is, közben rekettyefűz és kutyabenge cserjésekkel váltakozva. Azután idetartoznak a jellegzetes folyómenti füzes-égeresek és nyárligetek — aljukon sűrű hamvas szeder bozóttal — hegyvidékeinken és a Dunántúl pedig még zelnicemeggy is keveredik beléjük.

4. **Tűlevelű erdők vagy fenyvesek.** Őshonosnak látszó lucfenyves foltok csak a dunántúli Borostyánkő-hegység és a Soproni-hegység nyugati határszélein találhatók, egyebütt, így pl. a Bükkhegységben, csak ültetve. A ritkább jegenyefenyő szintén csak ezen a vidéken őshonos. Mindezek igazi hazája a Kárpátokban és az Alpesekben van. Erdei fenyőerdő vadon, szigetszerűen a Bakony északi lejtőjének sovány, savanyú homokján (Bakonyszentlászló—Fenyőfő mellett) és talán Somogy megye egyes pontjain található, míg összefüggőbb őshonos állományai tovább nyugatra, az Alpesek végső magyar nyúlványain (Soprontól, Kőszegtől és Zalaegerszegtől kezdve nyugatra), sovány, leginkább kavicsos helyeken fejlődtek, egyebütt ültetik. Az ország belsejében, így a Budai hegyvidéken a feketefenyő ültetett állományai láthatók, míg vadon a feketefenyő legközelebb csak a Kőszegi hegységben, Alsószénégető körül, az országhatár közelében található.

5. **Csarabosokból, áfonyásokból álló törpe cserjés** csak a Dunántúl sovány, savanyú, kavicsos talaján, őskőzeten, nálunk rendesen kiirtott erdő helyén nyírrel, borókával vegyest található. (Áfonyások legszebben szintén csak a Kárpátok és az Alpesek alhavasi övében fejlődnek.)

Végül megemlíthetjük, hogy az Alföldön és szélein, különösen a homokos talajokon sok az ültetett és meghonosított akácerdő (erdeinknek ma már mintegy 13%-át teszi), igen sovány, gyomos alj-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

növényzettel, leginkább bodzabozót fejlődik benne. Az akácnak túlságos kényszerű térfoglalása az ősi, vegyes tölgyeserdő rovására azonban nem kívánatos jelenség. Az okszerű erdőművelés bizonyára gondoskodni fog az akáckultusz kellő korlátok közé való szorításáról.

Az erdő aljnövényzetének fontosabb elemeit az erdő növényeinek felsorolásánál találjuk (25—62. lapon). Itt csak általánosságban annyit jegyezhetünk meg, hogy az erdő leggyakoribb, legtömegesebb pázsitos aljnövénye a ligeti perje, valamint mindenütt ott található a csomósebir vagy annak valamelyik változata. A kissé savanyúbb talajú tölgyesben mindig ott találjuk a felemás levelű csenkeszt. Az egészen száraz, bázikus vagy semleges talajú molyhos tölgyesben, mint már jeleztük, tömeges a tollas szálkaperje, sok a bajuszos kásafű és ott van a barázdált vagy hamvas csenkesz is. Azután az illatos gyöngyvirág és a pompás kékvirágú erdei gyöngyköles tarkítja itt az erdő alját. A magas siska nádtippan különösen az erdei vágásokat lepi el. A középnedvességű vegyes tölgyeserdőben, gyertyánosban és a bükkösökben egyaránt tömegesen találjuk az egyvirágú gyöngyperjét, sokhelyütt a bókoló gyöngyperjét, az erdei szálkaperjét, a szőrös- és selyemsást, a medvehagymát, gyöngyvirágot, a kapotnyakot, a szellőrózsa és a keltike fajokat, a lila virágú hagymás fogasirt, a nagyon közönséges podagrafüvet, a borostyánt, a borzas repkényt, szagos mügét. A nyirkosabb vegyes tölgyesben, gyertyánosban még a télizöld meténg nagy örökzöld foltjai is feltünnek, vagy a Waldstein-pimpó sárga virágai tarkítják az erdőt. A savanyú talajú tölgyesben és bükkösben az erdei sédbúza, a fehér perjeszittyó tömegeit találjuk. Jóformán csak a bükkös-erdőben találjuk az erdei nádtippant, a fonalas levelű fehér sást, a bókoló fogasírt, az évelő szélfűvet, az erdei madársóskát, a gombernyőt, a sárga árvacsalánt. Nyirkos helyeken ott díszlik az óriás zsurló, a nenyulj hozzám, köves helyeken pedig az évelő holdviola vagy a fehér hölgyestike pompás illatos virágfürtje.

A nedves ártéri és lápos égeresekben leginkább a mocsári paizsika és a szálkás paizsika díszes páfránylombja, az erdei káka, a ritkás és nyulánk sás zöldje és a gyepes sédbúza erőteljes gyepjei borítják a talajt, míg a füzesekben a gyengéd tarackos tippan, a mocsári perje, a réti ecsetpázsit, a posványsás, azután a hamvasszeder, a nagy csalán, farkasalma alacsony bozótja uralkodik. A Tisza, Körös, Duna magas árterületén az ednámkóró erőteljes szárai és sötét, tövises termésfejecskéi tűnnek leginkább szemünk elé.

Az erdő fái. Vegyük most szemügyre az erdő fontosabb fáit és cserjéit. Már téli, lombtalan állapotukban és tavaszi rügyfakadásuk előtt a legtöbbjét könnyen felismerhetjük törzsükről, koronájuk alakjáról, rügyükről. A **tölgyfajok** kérge hosszában párhuzamos sötétbarnás keskeny és lapos, ripacsos pántokra hasadozik. A **csertölgy** ripacsos

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

pántjai jóval vastagabbak és domborúbbak a többi tölgyfajokénál, a repedésekben némi vöröses árnyalattal. Rügyeit pedig korbácsszerű pálhák veszik körül. A **kocsános tölgy** ripacspántjai viszont eleinte világosabb színűek és laposabbak. A **molyhos tölgyet** legkönnyebben molyhosodó hajtásairól és bársonyosan szürkén fakadó rügyeiről ismerhetjük fel. Valamennyi tölgyünk ágai meglehetősen vaskosak. A **bükk** kérge végig síma, világosszürke, törzse tövéig hengeres, nem rovátkás, rügyei keskenyek, megnyultak, hegyesek, ágai vékonyak, hegyes szög alatt ágaznak szét. A bükkerdő sűrű záródású, a napfényt át nem eresztő lombozata az erdő alját erősen beárnyékolja, azért aljnövényzete bár tömeges lehet, de fajokban szegény, a növények még a lombfejlés előtt sietnek virágozni, ameddig az éltető napsugár eljut hozzájuk. A bükkössel szemben a tölgyeseknek gyakran parkszerű, csoportosan álló állományai több napfényt engednek át, azért a lombkorona alatt, a cserjeszintben számos cserje fejlődik, a gyepszintet is fajgazdag virágos aljnövényzet alkotja. — A **magas kőrist** átellenes, vaskos ágai mellett világosszürke, síma, fénytelen, de helyenként feketefoltos vagy feketén gyűrűzött kérgéről és fekete, vaskos rügyéről ismerjük fel, míg a virágos kőris törzse alacsonyabb marad, nem olyan szálegyenes, kérgén alig támadnak gyűrűs repedések, rügye pedig szürke. — A **gyertyán** kérge sötétszürke, hosszában kanyargó barázdákkal, törzse is végig bordás, ágai vékonyak. — A **hárs** törzse eleinte síma, kissé fényes, világosszürke, később lapos, szalagszerű hosszpántok barázdálják, rügyei tompák, hajtásaival együtt fényes vörösek. A hárs, a szil ágai váltogatva egy síkban helyezkednek el. — Az idős **hegyi juhar** törzséről széles, rövid lapos kéregdarabok válnak le.

A szárazabb talajú tölgyesek gyakori kísérőfái: a húsos som, sárga virágernyőcskéi már március végén, április elején felhívják magukra a figyelmet, azután a barkócafa, a mezei juhar, a fényes sötétszürke, vízszintes rovátkákkal vagy gyűrűsen repedező kérgű cseresznyefa, savanyúbb talajon a nyír, melyet vékony, hajlékony, lelógó ágairól és tisztafehér, síma, csak későn feketén repedező kérgéről mindnyájan jól ismerünk. — Közismert a nyárnak, különösen a fehérnyárnak világosszürke vagy sárgásfehér kérge.

A lomberdők cserjeszintjében gyakori a mogyoró, a fagyal, a hólyagfa, az ükörke, a cseregalagonya, a varjutövis, az ostormén bangita, főleg ártéri erdőkben a bodza, a kányabangita, gyakori mindenfelé a tövises sóskafa is. Cserjére, fára mindenütt felfut az iszalag. Mesgyéken, sövényeken a kecskerágó, sajmeggy, veresgyűrű mellett teljesen meghonosodott a licium, néhol az orgona is.

Az erdő virágzását a barkásvirágzatú fák indítják meg kora tavasszal, lombfejlés előtt, mikor a tavaszi szelek a himbálódzó virágbarkákból legkönnyebben rázhatják ki és szállíthatják a termősvirá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

gokra a virágport. Még március derekán, sokszor már februárban, kezd virágzani a mogyorócserje, a szép sudaras törzsű éger. Mindkettőnek porzós barkája, a nyirfáéval együtt, már ősz óta félig kifejlődve várja az első tavaszi meleg napsugarat. Velük együtt indulnak virágzásnak a nyárfák, a kecskefűz, a rekettyefűz, majd a többi füzek. A húsos som a meleg hegylejtőkön, március vége körül, a mandulával és kajszibarackkal egyidőben virágzik, velük majdnem egyidőben a jókori juhar, a magas kőris és a kökény. Áprilisban nyílnak a nyír és a gyertyán, a vízparti füzek barkái, velük nyílik a szil, a vadcseresznye, április második felében, a lombfejléssel egyidőben nyílnak a bükk és valamivel később a tölgyfajok barkái. Legkésőbb, június végén nyílik a szelídgesztenye hosszú, vékony, sárgásfehér barkája. A többi fa virágzását a színek szerinti csoportosításban találjuk.

Őszi lombszíneződés. Az őszi hosszabb, hűvös éjszakák beálltával az erdő nagyjából egyforma nyári zöldje tarka színeket ölt. A levelek zöld színanyaga, a klorofil elbomlik, kivonódik és belőle csak a sárga vagy másszínű festékanyag marad meg. Sárga, rőtbarna és piros színek válnak az erdőn uralkodóvá. Ismeretes a bükkfának pompás rőtvörös őszi lombja, míg a tölgyek és gyertyánosok megmaradó lombja sárgás vagy rozsdabarna színekben játszik. Piros a kecskerágó, a kányafa, a sóskafa, a cseresznye, a barkóca, a vackor levele. Hajtásaival együtt sötétbíborvörös színt ölt a veresgyűrű som, vele együtt a meleg hegytejtőkön többnyire sötétbíborvörös a virágoskőris lombja is, míg a cserszömörce gyönyörű élénkskarlátvörös levele piacra is kerül.

Élénk világossárga a juharfák levele (rajtuk rendesen a Rhytisma acerinum gomba fekete foltjaival), csupán a hegyi juhar levele gyengén vöröslő. Sárga a nyár, a nyír, a hárs levele. Meglehetősen zölden és sokáig, rendesen az első fagy beálltáig marad a fán az éger, a sajmeggy, a magas kőris, a bodza, az iszalag levele. Félig örökzöld marad a fagyal lombja.

Az erdei írtások újra való betelepülése is bizonyos szabályszerűséggel megy végbe, amint általában a növényszövetkezetek egymásból való kifejlődése (ú. n. szukcesszió), esetleg visszafejlődése, mesterséges megbontása (degradáció) is szabályszerűen folyik le. Az erdei gyomnövény-szövetkezetek is az éghajlat, a talaj és kor szerint mások és mások. Általában először az alacsony füvek, mint a sárgavirágú aggófű, a fehérvirágú szamóca jelennek meg, majd a betyárkóró, a 3—5 évben a magasabb berki vagy hegyvidéki aggófű, a fehér üröm és a gyönyörű, bíborpiros fürtű erdei deréce, vizesebb helyeken a halványpiros sédkender tömegei lepik el az írtásokat. Később a pázsitfüvek, ezek közt elsősorban a ligeti perje és a magas siska nádtippan, magasabb hegyvidékeken az erdei nádtippan, uralkodnak, sok más

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

erdei gyomnövény, vagy elszaporodott erdei növény kíséretében. Így leggyakrabban láthatók és legfeltűnőbbek:

a sárgavirágúak közül a magyar repcsény, a közönséges orbáncfű, a szőrös kenderkefű, a közönséges gyujtványfű, sárga gyűszűvirág, az aranyvessző, erdei peremizs, gilisztaűző varádics.

a fehérvirágúak közül a toronyszál, kőmagvú gyöngyköles, közönséges galaj, a magas csemege baraboly;

a piros és lilavirágúak közül a bókoló bogáncs, a piros mécsvirág, a százforintos földepe (ezerjófű), pelyhes kenderkefű, a szurokfű, bükkösben a szennyesibolyásvirágú nadragulya, azután a mezei, a lándzsás és a gyapjas aszott, a zsoltina, a bojtorján;

a kékvirágúak közül az erdei és parlagi nefelejcs, a koldustetű, a közönséges infű, azután az orvosi veronika, bükkösökben és ártéri erdőkben a csalánlevelű harangvirág. Sokfelé ültetik a díszes kékvirágú csillagfürtöt is.

A 8—10 év körül a felújuló erdő fái közé erdei bozót telepszik, málna-, szeder- és rózsafajokkal, kecskefűzzel, rezgőnyárral, nyírrel, nyirkosabb helyeken fekete bodzával.

Ősi állapotában meghagyott bántatlan erdő hazánkban jóformán már seholsem, a Kárpátokban és a Balkánon is csak néhány nehezen hozzáférhető helyen található, hiszen a kultúra jórészt az erdő rovására terjeszkedett. Megmaradt erdőinknek, mint fontos nemzetgazdasági kincsünknek felújítását és szaporítását most már korszerű intézkedések biztosítják, a történelmi nevezetességű fák, facsoportok, nevezetes faóriások, pusztulással fenyegető ritkább növényeink és növényzeti tájaink oltalmáról pedig külön törvény rendelkezik.

Minden haladó szellemű természetjárónak tehát ma kettős kötelessége és érdeke a természet pusztuló tárgyainak védelme.

B. A száraz, meleg füves lejtők, sziklák, homokbuckák növényzete.

A délkeleteurópai száraz, forró nyár és a hideg tél folyományaképen a Magyar Középhegységnek (Ősmátrának), a Mecsek vidékének meleg, napos, füves lejtőin és az Alföld homokbuckáin és száraz rétjein a lúgos, bázikus vagy közömbös kémhatású, tápsókban rendesen gazdag, meszes talajban a nyáron korán elszáradó, de fajokban rendkívül gazdag, pusztai vagy sziklagyepek, a délorosz pusztákéval rokon pusztai vagy szikárrétek vegetációja fejlődött ki. Ez a vegetáció a délkeleteurópai, ú. n. erdős sztyep (steppe) növényszövetkezeteknek jellegzetes magyarföldi, pannoniai típusait foglalja magában. Mindenütt a pázsitfüvek az uralkodók. A mészkősziklás és dolomittörmelékes tetőket és lejtőket a szürke csenkesz ritkás gyepje borítja,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

sok földközitenger-melléki elemmel keveredve, a meleg, köves hegyoldalakon a prémes gyöngyperje lágyszőrű keskeny bugái lengedeznek. A mészsziklaréseket kicsiny páfrány, a kövi fodorka lepi el. A budai hegyeken és a Bükkhegységben az északi és az északkeleti sziklás lejtőket sokhelyütt a nyúlfarkfű (összezáródó, mohás) tömött gyepjei, vagy a sudárrozsnok gyepjei fedik.

A szilikátos kőzetek, tehát az andezit, bazalt, gránit stb. sziklák réseiben az északi fodorka, a Magyar Középhegység keleti felében az érdes pázsitperje, és a cserjésedő lúdhúr tűnik szembe.

A száraz füves lejtőket, pusztai réteket leggyakrabban a barázdás (és vékony) csenkesz borítja. De megosztják vele az uralmat a karcsú fényperje, a lappangó sásnak tömött, alacsony gyepje, a síma komócsin szürke bokrai, azután az élesmosó magasszárú, bronzfényű laza bugái, az árvalányhaj kunkorgó vagy tollas, hosszú szálkái. A sudárrozsnok ezekbe a gyepekbe is belekeveredik.

Az Alföld száraz homokbuckáin a lazább futóhomokban a magyar csenkesz jó homokkötő szürke gyepjei keverednek az árvalányhajjal, a deres fényperjével vagy a pusztai kutyatej bokraival. Az egyéves homokkötők közül a fedélrozsnok alacsony tömegei a legszembeötlőbbek. A soványabb, savanyúbb, laza homokot a szürke, mereven egyenes sertelevelű ezüstperje köti meg. A kötöttebb homokon újból a sikárfű (élesmosófű) magas száraival találkozunk.

Mindezeket az uralkodó pázsitfüves növényszövetkezeteket minden időben a pannóniai jellegzetes flóra száz és száz különböző, állandó és jellemző, déleurópai, balkáni vagy délorosz származású vagy bennszülött, színes virágú faja dísziti. A szembetűnőbbek felsorolása a 63—89. lapon következik.

Természetesen gyakoriak az átmenetek különösen a molyhos tölgyes, a cserjés lejtők és a szikes rétek között, ezeknek növényeit sokszor elvegyülve fogjuk találni. Ezeket tehát mindkét csoportban kell megkeresnünk.

C. Kaszálók, nyáron is üdezöld (örökzöld „mezofil") rétek, mocsárrétek, láprétek növényzete.

Kövérebb, mesterségesen keletkezett, trágyázott, lapályos vagy völgymenti réteken közép- és nyugateurópai jellegű növényzet, elsősorban a méternyi magas francia perje vagy a réti csenkesz szövetkezete uralkodik, a pongyola pitypang, a margitvirág, a magas réti zörgőfű, ősz felé a mocsári aggófű, a magyar imola társul hozzá. Hegyi réteken az aranyzab, pelyhes zabfű, taréjos cincor, rezgő pázsit, réti perje, veres csenkesz, üdezöld szövetkezeteit látjuk, a mezei sóskával, margitvirággal, mezei varfűvel, réti oroszlánfoggal tár-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

sulva. A sovány réteket cérnatippan, szagos borjúpázsit, juhsóska lepi el.

A nedvesebb, ú. n. savanyú rétek kora tavasszal a pitypang, később a réti boglárka virágszőnyegétől sárgállanak, majd a piros kakukszúnyogvirág díszíti őket, nyáron a murok, a szürke aszott, majd a feketebíborvirágú őszi vérfű vagy a kék ördögharapta fű az uralkodó füveik. Ezek a rétek már átvezetnek bennünket a mocsári rétekre. Ezeken a gólyahír vagy a magas sédbúza hatalmas gyepjei vagy a békaszittyó uralkodnak. Az Alföldön a fehér tippan vörhenyes foltjai, a réti sás szétterülő gyepjei, a mocsári sás, a mocsári zsurló, a sovány perje, ártereken az ecsetpázsit, bozótos vízpartokon a magas réti legyezőfű, sövényszulákkal, magasabb sásokkal a tömegesebb növények. A mohás felszínű, tőzeges lápréteknek a kékperje, a kormos csáté, a nagy szittyó, a gyapjúsás hófehér foltjai és más alacsony sásfajok (lápi sás) vagy nyugaton a lápi nyulfarkfű szövetkezetei adják meg jellegüket.

Itt említhetjük meg még a törpe iszapnövényzetet, a hegyi forráslápok keserű-foszlár-szövetkezetét, továbbá a hegyipatakok magaskórós növényzetét, a hatalmas, kereklevelű acsalapuval. Ide számítjuk a magas hegyi réteken a soványtalajú szőrfüves legelőket, valamint a hegyvidékek, a hűvös dunántúli völgyelések tőzegmohás lápjait, sásfajokkal, vidrafűvel, gyapjúsással, lápinyírrel, stb.

D. A szikesek növényzete.

A sziki növényzet az Alföld lefolyástalan, vízállotta helyein a szulfátos és szódás talajokon fejlődik ki. Különösen a Duna-Tiszaközének meszes, homokos talaján ú. n. szerkezet nélküli szódás szik (szoloncsák), a Tiszaháton pedig agyagos szerkezetes szik (szolonec) az uralkodó. Tavasszal sok színes virágtól pompázik a szik, ősszel a sziki őszirózsa lila és a bárányparej rötvörös színe uralkodik a szikes mezőkön, míg nyáron, az aszály idején csak fakó, kiszáradt lappangó életű növényzetet látunk. A változó só- és víztartalom szerint a szikes laposok nedves rétjein számos pázsitfű — így a hernyópázsit, réti ecsetpázsit, fehér tippan — azután a buborcs boglárka sárga virágfoltjai, a rőtbarna keskenylevelű lórom, végül ősszel a sziki őszirózsa pompás lilavirágú tömegei jelentkeznek. A szikes puszták száraz legelőin a soványcsenkesz (veresnadrág) alacsony, szürkezöld gyepje az uralkodó, cickafarkkal vagy az illatos sziki ürömmel keverve, velük társulnak még a sziki pitypang, a sziki madárhúr, a bársonykerep, a bodorka-lóherék, a sziki árpa, ősz felé a gyönyörű lilabugájú, magasszárú sóvirág. — A fehér szikfokokat különösen a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Tiszaháton a kamilla nagy tömegei lepik el, de tömegesen látható ott a szürke harmatperje (mézpázsit), a budavirág, vékonyka utifű, a heverő bajuszpázsit, homokos szikfokokon a pozsgás zsázsa is. A vaksziket pozsgás növények, a sutalap, a sziki ballagófű és a levéltelen cikkekből álló sziksófű, a sziki libatop népesítik be, legtöbbször azonban a vaksziket az eleinte szürke, ősszel vöröslő bárányparéj talajhoz tapadt tömege borítja, többé kevésbbé összefüggő foltokban. A szikes tócsák szélét a zsióka (csatak) rendesen tiszta állományai övezik.

A terméketlen szikes földek megjavítása és különösen fásítása tervgazdálkodásunk egyik legnehezebb feladata. A bárányparéjos, zsiókás mezőkön (IV. osztályú szik) ma még hiába kísérletezünk mezőgazdasági műveléssel vagy faültetéssel. Ott, ahol a sziki árpa, a sziki üröm és a sóvirág legjobban érzi magát — ezt a talajt III. osztályú sziknek hívják — legbiztosabban csak az ezüstfa és a tamariska tenyészthető. Kocsános tölgy, nyár, szil, juhar, kőrisfajok, akác, feketefenyő csak a I—II. osztályú sziken ültethetők sikerrel, ahol tehát még olyan növényeket találunk, melyek egyéb szárazabb, nem szikes talajokon is tenyésznek, mint pl. az angolperje és rétiperje, a csillagpázsit, cickafark, réti peremizs, ezüstös hölgymál. Ahol azonban a sovány-csenkesz veszi át uralmát, ott már a kocsános tölgyön kívül csak a fehér nyár, mezei szil és a vadkörte ültetése ígér eredményt.

E. A mocsári és vizi növényszövetkezetek.

Állandóan vagy legalább az év nagyobb részében vízzel borított talajon, illetve vízben fejlődnek. Ide tartoznak a zsombékosok, vagy magas-sás szövetkezetek, a zsombéksás oszlopszerű, hatalmas gyepjeivel vagy pl. az éles sás, parti sás, a nyulánk sás, csőrös sás állományaival, az iszapzsurlóval, telelősással, a semlyékekben vidrafűvel társulva.

Mélyebb állóvízben fejlődnek a kiterjedt nádasok vagy nád helyett a gyékény, békabuzogány, a pántlikafű, a magas vizi harmatkása, a sárga nőszirom, a mételykóró kisebb-nagyobb állományai, virágkákával, nyilfűvel, hidőrrel keverve. A vízben a nádon belül a tavikáka (csuhu) sötét foltjai láthatók. Hegyvidéki patakpartokon a harmatkása állományait találjuk.

A többé-kevésbbé víz alá merült hínáros növényzet részben fenékhez rögzített hínárból áll, ehhez tartoznak a fehér tündérrózsa és a sárga tavirózsa, a békatutaj, a kolokán, ritkán a tündérfátyol állományai. Ezeket sokszor elnyomja a sulyom hatalmas összefüggő tömege. Ott találjuk még az egészen víz alá merült békaszőlőt és süllőhinárt, a tüskéshinárt, a sósvizi kisebb hinárfűvek állományait

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

és a mocsárhúrral kevert boglárkahinárt. Végül idetartozik a lebegőhinár, amelyet a vízszínét teljesen ellepő békalencse, azután a rence, ritkán a békaliliom állományai képviselnek.

F. A gyomnövények.

Vázlatos felsorolásukat lásd a 118. lapon.

Az ország ősi növénytakarójának főbb csoportjait bemutató térképet lásd a 8. lapon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A fontosabb alaktani kifejezések.

E munka folyamán a növény egyes szerveiről, alaki részeiről alig lesz szó. Ezek részletesebb magyarázatát is más, már említett munkákban találja meg az olvasó. Rövid ismertetésük, ábrák kíséretében itt következik.

A GYÖKÉR a növényt a talajhoz rögzíti, levelet nem visel, rendesen lefelé nő, vékony (1), vagy néha karó alakú (2), vagy gumósan vastagodik. Az egyszikűeken, pázsitféléken, hagymákon rostos a gyökérzet.

A SZÁR leveleket és szaporodási szerveket visel és a növénynek mintegy vázát, anyagszállító gerincét alkotja. Rendesen hengeres és elágazó és vagy fás, vagy pedig lágyszárú (fűnemű), ősszel elszáradó. Gyakran földalatti kitelelő része is van: ez a *gyöktörzs,* mely többnyire ferdén kúszik a földben (6), vagy *gumóvá* (3), *hagymává* (4) alakul át. Föld alatt kúszik és csúcsán új fióknövényt hajt a *tarack* (5). A szár rendesen hengeres (7), belül néha csöves, a sásféléknél gyakran 3 élű (8), néha kétélű, vagy szárnyasélű, barázdált stb. — Ha a növény elvirágzás után ősszel mindenestől elpusztul, *egyévesnek* (egynyárinak) mondjuk. ha csak a következő évben virágzik és pusztul el, kétévesnek, ha pedig földalatti szára kitelel és újból virágzó szárat hajt, *évelő növénynek* mondjuk.

A LEVÉL a növény táplálkozását és lélekzését szolgálja. Rendesen lapos lemeze és sokszor nyele és hüvelye is van (9). A levéllemez lehet szíves (9), lehet szálas (10), lándzsás (11), tojásdad és szárölelő (12), hosszúkás (13), füles vállú (14), dárdás (15) stb. Lehet ép és épszélű, vagy fűrészes, fogas, csipkés élű, lehet karéjos (a tölgylevél), hasogatott (16), szeldelt, vagy pedig több levélkéből összetett. Utóbbi esetben ismét lehet hármas (17), ötös, hetes levél, szárnyasan összetett (18), vagy kétháromszorosan összetett (19) levél. A levélnyél alján gyakran *pálhalevéleket* (17, 18), a pázsitfüvek hosszú, szalagszerű levéllemeze pedig tövén rendesen hártyás *nyelvecskét* (20) visel. — A levél a száron vagy egymással átellenben ered: *átellenes levél* (21), vagy több levél ered egycsomóban: *örvös levél* (22), vagy pedig a levelek a száron különböző pontokon erednek: *szórt állású a levél* (12). A leveleket és az egész növényt gyakran szőrök borítják, ezeknek minősége igen fontos megkülönböztető bélyeg. Így van pelyhes, molyhos, gyapjas, selymes, serteszőrös, bozontos, pillás, mirigyes, tüskés stb. szőrözet.

A VIRÁG szaporodás céljára átalakult leveles hajtás. Legbelül a magképződéshez szükséges *termőt* vagy *termőket,* ezek körül *porzókat* visel. Mindkettőt rendesen körbenálló virágtakaró veszi körül. Ha a virágtakaró egyszínű (mint pl. a liliomféléknél, kökörcsinnél), akkor *lepelnek* mondjuk, ha pedig a külső takaró zöld, a belső szines, akkor a külsőt *csé-*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

szének, a belsőt *pártának* mondjuk. Mindkettő lehet szabad, vagy összenőtt levelű. A szabad levelű pártának egyes leveleit *szirmoknak* hívjuk. A párta is sokféle lehet: tölcséres, harangalakú (27), tányér-, vagy kerékalakú, nyelves stb. A pázsitfűfélék virágja virágtakaró helyett pelyvák, illetve 2 *toklász* közé van zárva (23), ezek gyakran hosszú szálkát viselnek. Jellemző virágalakok: a *keresztes virág,* 4 egyforma sziromból, 4 csészelevélből, 6 porzóból és egy becőtermésből áll (24). A *pillangós virágúak* 5 szirma közül a felsőt vitorlának, az alsó két összenőtt szirmot csónaknak, a két oldalsót evezőnek hívjuk (25). Tíz porzója rendesen csővé nő össze, termőjéből hüvelytermés (40) fejlődik. A négy porzójú *ajakos virágúak* összenőtt szirmú pártáján a cimpák mintegy felső- és alsóajkat alkotnak (26). Van *sarkantyús* virág, pl. az ibolya, szarkaláb (28). — A virág, vagy virágzat többnyire a nyélszerű *kocsán* csúcsán foglal helyet. — A virágban a porzó és a termő rendesen együtt található. Ha csak porzó vagy csak termő van a virágban, *egylaki virágnak,* illetve növénynek mondjuk, ha pedig a porzós virág és a termős virág más-más növényegyeden található, azt *kétlaki* növénynek mondjuk.

A virágok csak ritkán magánosak — ilyenkor rendesen lomb- vagy murvalevél hónaljában láthatók — többnyire többedmagukkal *virágzatot* alkotnak. Ez lehet fürtös, ha külső, alsó virágai nyílnak előbb, ilyen a *fürt* (29), a *buga* (31), a *füzér,* a hajlékony tengelyű *barka* (30), *a sátor virágzat* (32), az *ernyő* (33), *fejecske* (pl. a lóhere), a fészekvirágzat (35) stb. — Vagy a virágzat bogas, azaz a legbelső, legfelső virágja nyílik előbb, ilyen a *bog, bogernyő, álernyő* (34), kunkor, ecset, csomóvirágzat. — Különösen gyakran látni a *fészekvirágzatot* (35), melynél a megvastagodott és megrövidült virágtengelyen (virágzati vackon) foglalnak helyet a sűrűn álló kis virágok, valamennyit pedig kívülről kis levelekből, fészekpikkelyekből álló ú. n. fészekörv fogja körül. A fészek virágai csövesek, vagy harangalakúak, vagy pedig *nyelvalakú, félszeres* pártájuk van, az egymagvú kaszattermés csúcsán pedig szőrökből álló *bóbita* fejlődik (36).

Az *egyszikű növények* virágja rendesen egyszínű, csészenélküli és rendesen 6, vagy 3, vagy 9 tagú, lomblevelei pedig épszélűek, párhuzamos erűek, rendesen keskenyek. Ide tartoznak pl. a hagymásnövényeink, a liliomfélék, a keskeny levelű, rendesen zöldvirágzatú pázsitfüvek, azután a sásfélék stb. (lásd 3—13. és 82—89. táblát). — A *kétszikű növények* virágjának többnyire zöld csészéje is van, a virág rendesen 2, 4, 5, vagy 10 tagú, a levelek pedig hálós erezetűek, igen különbözők.

A TERMÉS a virág legbelsejében álló termőből, vagy termőkből fejlődik, a termőben levő magrügy, vagy magrügyek *maggá* érnek. A termő csúcsán a bibeszál, illetve ennek csúcsán a bibe szolgál arra, hogy rajta keresztül a porzók pollenszemcséi megtermékenyítsék a magrügyeket. A termés lehet sokmagvú, száraz, kopácsokkal, vagy fogakkal, kupakkal, lyukakkal stb. nyíló *tok* (38), vagy *becő* (39), vagy *hüvely* (40), vagy pedig egymagvú *makk* a termés, mint pl. a tölgy- és bükknél, ilyen fejlődik az ajakos virágúak négy rekeszű termőjéből (41), ilyen pl. a szilnek szárnyas *lependékje* (42), vagy a juhar ikerlependékje (43).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

II. A NÖVÉNYEK FELSOROLÁSA TÁRSULÁSI VISZONYAIK, A VIRAGZÁS IDEJE ÉS A VIRÁGOK SZÍNE SZERINT.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A növények magyar és tudományos latin neve után álló vastagbetűs szám a tábla számát a növény betűjelzésével, a zárójelben álló szám pedig a „Magyar Flóra kis határozója" növényábráinak számát jelenti, ahol részletrajzokat is talál az olvasó. — Az ábraszám nélkül közölt növényeket a még tájékozatlan olvasó ne vegye figyelembe.

Mivel a virágzás ideje számos növénynél korábbi vagy későbbi hónapba is átnyúlik, tanácsos keresett növényünket az előző hónapi vagy a később virágzó csoport növényei között is keresni.

A virágzás ideje Közép-Magyarországra, elsősorban Budapest sík- és dombvidékére értendő. Március-április hónapra (sokszor már február végére) esik a kora tavasz, de április már a tavasz dereka, mely rendszerint a vadgesztenye és orgona virágzásával végződik. Májusban van a tavaszutó (sokszor már április végétől számítva), melyet nagyjából az akácvirágzás fejez be. Júniustól vagy már május végétől számítjuk a nyarat, ez a vadrózsák, a bodza nyílásával kezdődik. Szeptembertől, sokszor már augusztus végétől számítjuk az őszi hónapokat.

Hegyvidéken minden 100 méter tengerszinfeletti magasság a virágzásban 2—4 napi késést, dél felé menet viszont minden 100 kilométer 2—4 nappal korábbi virágzást jelent. Hideg, késői tavasz, a virágzásban többhetes eltolódást okozhat. A déli lejtőkön a növények természetesen korábban hajtanak ki és virágzanak, mint az északilejtő kevés és ferde napfényt élvező növényei.

A füvek, lágyszárú növények általában 1—4 dm magasak, ezek magasságát külön nem jelöljük. Az ennél magasabbakat nyúlánk, magas, erőteljes, stb. növénynek, az ennél kisebb füveket kicsiny, alacsony, apró stb. növényeknek mondjuk. A cserjék, bokrok átlagos magassága 1—2 méter, a középmagasságú, illetve magasabb fáké nálunk 10—30 méter.

A növény előtt álló felkiáltójel (!) gyógynövényt, a csillag (*) fát vagy cserjét jelent. A színes táblákon is a növénynév előtt álló felkiáltójel a fontosabb gyógynövényeket jelzi.

Itt-ott előfordul a var. (= varietas = változat) és a ssp. (=subspecies = alfaj) rövidítés. A növénynevet adó szerzők neveit a növény latin tudományos neve után e munkában elhagytuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A. AZ ERDŐ VIRÁGOS NÖVÉNYEI ÉS HARASZTJAI.

I. Kora tavasszal (március—áprilisban) virágzók.

1. Sárga virágúak.

Téltemető (télike), Eranthis hiemalis (309). Kicsiny egyvirágú növényke. Ritka, csak a budai hegyekben a Jánoshegy körül látható, tömegesen nő a Komárom melletti Herkályi erdőben és a Balatonnál az aszófői erdőben, bizonyára a Dunántúl déli részén is. Legelső, tavasznyitó növényünk, virága március elején, február végén, de csak napfényes időben nyílik.

Korai kankalin, Primula acaulis (vulgaris) **49 e** (647). Csak a Bakonytól kezdve nyugat és dél felé található. Márciusban, sokszor már az enyhe téli hónapokban is virágzik.

! **Martilapu,** Tussilago farfara **71 a** (896). Nyirkos, omladékos helyeken, árkokban, jó talajkötő. Kerek levelei jóval később fejlődnek, tövükön 7—9 erűek. Gyógynövény, virágja és levele hurutos megbetegedés ellen, levele főzeléknek is szolgál.

Sárga tyúktaréj, Gagea lutea **6 c** (171). Erdőben, csalitos helyen, gyümölcsösökben termő hagymás növény. — Hasonlít hozzá, de keskenyebb levelű a **mezei tyúktaréj,** Gagea pratensis, két-három szabad földalatti hagymával (170) és a fonalas levelű, hegyes lepellevelű, **apró tyúktaréj,** Gagea minima.

* **Húsos som,** Cornus mas, **48 e** (642). Kisebb fa vagy cserje. Meleg hegyoldalakon kis virágernyőkkel borított fácskái április elején a lombtalan erdőben már messziről feltünnek. Levelei virágzás után fejlődnek, átellenesek, épszélűek. Piros csontártermése ehető, gyümölcsíz készül belőle. Fája szívós, nehéz.

Saláta boglárka, Ranunculus ficaria **22 d** (324). Nyirkosabb erdőben, nedves erdőszéleken. Leveleit salátának eszik.

Bogláros szellőrózsa (pápics), Anemone ranunculoides **21 e** (318). Erdőben, csalitokban áprilisban gyakori.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

! **Tavaszi kankalin,** Primula veris **49 f** (648). Nyiltabb erdős, bokros helyeken áprilisban elég gyakori. Gyökere köptetőszert ad.

* **Babér boroszlán,** Daphne laureola. Alacsony kevéságú cserje, levelei fényes örökzöldek, zöldes virágai rövid fürtöt alkotnak. A Bakony, Vértes és Börzsöny erdeiben, áprilisban virágzik.

* **Korai juhar,** Acer platanoides **98 c** (546). Szálanként növő erdei fa, lombfejlés előtt virágzik. Azonkívül gyakori díszfa és sorfa.

Változó boglárka, Ranunculus auricomus **23 a.** Nyirkosabb erdőben, magas hegyi réteken, gyakran seregesen, április végétől kezdve virágzik.

Waldstein-pimpó, Waldsteinia geoides, **32 e** (443). Bükkösökben, gyertyánosokban, cserjésekben, csak a Középhegységben és a Mecsekben.

Bókoló fogasir, Dentaria enneaphylla. **27 a.** Árnyas, sziklás bükkösökben.

* **Fehérszőrű zanót,** Cytisus leucotrichus (474). Erdőszéleken, vágásokban, tölgyesekben, alacsony félcserje.

Kaukázusi zergevirág, Doronicum caucasicum. Szíves-kerekded tőlevelekkel és 1—3 nagy, magános virágfészekkel. Csak Tolna és Baranya megye erdeiben.

Mocsári gólyahír, Caltha palustris **20 a** (305, 306). Források, patakok mentén.

Aranyveselke, Chrysosplenium alternifolium **31 a** (414). Hegyvidéki nedves, forrásos helyeken.

Keresztes galaj, Galium cruciata **61 d** (808). Erdős, cserjés helyeken.

* *A sárga barkájú fákat és cserjéket lásd a zöldes virágúak között. 30. lap.*

2. Fehér virágúak.

Hóvirág, Galanthus nivalis **9 e** (189). Hűvösebb, nyirkosabb erdőben, bükkösökben, magas hegyi réteken, továbbá a Duna ligeteiben is márciusban, egyike tavasznyitó virágainknak. A Budai hegyek északi árnyas, köves lejtőin is gyakori.

Tavaszi tőzike, Leucojum vernum, **9 f.** Csak a Bakony és a Dunántúl nyugati és délnyugati részének nyirkos erdeiben és erdőszélein, márciusban.

Galambvirág, Isopyrum thalictroides, (311). Hűvösebb, nyirkosabb erdőben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Berki szellőrózsa (pápics), Anemone nemorosa **21 f.** Nyirkosabb, vagy magasabb erdőkben, bükkösökben (a Budai hegyekben és a Bakonyban hiányzik).

Közönséges dercevirág, Cardaminopsis arenosa **28 c** (387). Nyiltabb, szárazabb köves, bokros lejtőkön. Tőlevélrózsái ágas sűrű szőröktől szürkék.

Apróvirágú pimpó, Potentilla micrantha. Erdős, cserjés helyeken délen gyakoribb, hasonlít a szamócához, de virágai kisebbek, vörösesek, szára leveles.

Fehér ibolya, Viola alba. Nyári, szívalakú levelei kitelelnek, nagyok, virágja fehér vagy ibolyaszínű.

Erdei madársóska, Oxalis acetosella **42 c** (521). Kicsiny, savanyú ízű növényke, virágja fehér vagy lilás. Bükkösökben, nyirkosabb fenyvesekben.

Olocsán csillaghur, Stellaria holostea **16 a** (268). Erdős, bokros helyeken, gyakran tömegesen, áprilisban.

Kányazsombor, Alliaria officinalis **25 c** (346). Bokros, erdős helyeken gyakori. Hagymaszagú.

! **Erdei szamóca,** Fragaria vesca (437). Termései pirosak, tojásdadok, a csészéből kihullanak. Különösen erdei vágásokban. tömegesen. Levelei orosz tea pótlására és emésztési zavarok ellen használhatók.

Csattogó eper, Fragaria viridis (collina) **32 a.** Termései halványak, gömbösek, a csészébe zártak. Cserjés helyeken, vágásokban.

* **Vadkörte (vackor),** Pyrus communis (éspedig a vadon nőtt alfaja: ssp. pyraster), **95 a** (422) Erdős, bokros helyeken, legelőkön, április vége felé.

* **Vadalma,** Malus silvestris **95 b.** Erdős helyeken, április vége felé.

* **Sajmeggy,** Prunus mahaleb **34 c** (454). Melegebb lejtőkön, pelyhes tölggyel, virágos kőrissel együtt. Kisebb fa vagy cserje, ágai berzedten szétállók. Áprilisban a fa tiszta fehér virágdíszbe öltözik.

* **Zelnice meggy,** Prunus padus **96 d** (453). Vízparti ligetekben, inkább csak nyugaton növő fa vagy cserje, és kertekbe is ültetik. Virágai illatosak, hajtásai szagosak (büdöshárs).

* **Kökény,** Prunus spinosa **96 e** (458). Erdőszéleken, bozótban közönséges.

! **Cseresznyefa,** Prunus avium (éspedig vadon növő alfaja: ssp. silvestris) **96 f** (461). Hűvösebb erdőkben, főleg gyertyános tölgyesben elég gyakori fa. Leveleit és terméses kocsánait az orosz tea pótlására használják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

3. Piros (pirosaslila) virágúak.

Egyhajú virág, Colchicum bulbocodium (Bulbocodium vernum) **5 c** (165). Alföldi tölgyesekben, csak Debrecentől délre és keletre és Szegedtől nyugatra, február-márciusban.

Kakasmandikó, Erythronium dens-canis (176). Csak a Dunántúl délnyugati részén, márciusban, főleg bükkösökben.

! **Pirosló hunyor,** Helleborus purpurascens **20 b.** Főleg bükkösökben, a Szentendrei hegyektől és a Pilistől kezdve a Bükkhegységig. Mérges, a gyökér porát gyógyszernek is használják.

Ujjas keltike, Corydalis solida (335). Murváskodó levelei ujjasan bevagdaltak. Bokros helyeken, erdőszéleken.

Odvas keltike, Corydalis cava **24 d** (334). Murváskodó levelei épek. Hűvösebb erdőben tömegesen, biboros és fehér virágú változatban.

* **Farkasboroszlán,** Daphne mezereum **46 g** (574). Hűvös erdő mélyén, bükkösökben. Alacsony kevéságú cserje. Illatos virágja rózsaszínű, húsos termése skarlátpiros. Mérges.

! **Közönséges acsalapu,** Petasites hybridus **71 b** (897). Hegyvidéki patakok mentén. Később fejlődő levelei rendesen igen nagyok, sajátságos illatúak, tövükön 3 erük. Gyógynövény, gyökere sebtisztításra használható.

Foltos árvacsalán, Lamium maculatum **55 b** (717). Erdős, cserjés helyeken gyakori, levelein rendesen fehér csík vonul végig.

Tavaszi lednek, Lathyrus vernus **41 e** (514). Virágai eleinte bíborosak, később kékesek. Gyakori.

Vicsorgó, Lathraea squamaria **60 a** (791). Nyirkosabb helyeken gyökereken élősködik, a földből, az avarból alig emelkedik ki.

! **Kapotnyak,** Asarum europaeum **14 c** (241). Alacsony növény, 2—2 levelű heverő szárakkal. Hűvös, árnyas erdőben, bükkösökben és gyertyánosokban. Sötétbarna magános virágja a földből alig áll ki. Gyógynövény, köptetőnek használható.

Ikrás fogasir, Dentaria glandulosa. Északkeleten a Sátorhegységben, erdei patakok mentén.

! **Scopoli-füve,** Scopolia carniolica (747). Virágai kívül sötétbarna-ibolyásak. Különösen a Mátra és a Bükk sziklás bükköseiben. Mérges, levele a nadragulyalevélnek lehet pótszere.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

4. Kék (liláskék) virágúak.

Tavaszi csillagvirág, Scilla bifolia **8 d** (177). Nyirkosabb erdőkben, ligetekben, március végétől.

Eper gyöngyike, Muscari botryoides. Erdős bokros helyeken (Budapest körül nincsen). Levele lapos, virágja gömbös.

! **Májvirág,** Anemone hepatica (Hepatica triloba) **21 c** (317). Alacsony növény, kitelelő levelekkel. A Középhegység és a Dunántúl nyirkosabb erdeiben. Gyógynövény, epe-, vese- és hólyagbajok ellen.

Kék ibolya, Viola cyanea (Beraudii) **46 a.** Nyiltabb, bokros helyeken tömegesen, virágja alig illatos.

! **Illatos ibolya,** Viola odorata (569). Erdős, bokros helyeken. Virágja illatos, sötétebb ibolyaszínű. Gyógynövény, gyökerét köptetőnek, virágját teakeverékbe és illatszernek használják.

Csodás ibolya, Viola mirabilis **46 c.** Gyakori erdei ibolya, virágja világos lila, levele kopasz.

Bársonyos tüdőfű, Pulmonaria mollissima, **52 a.** Tőlevelei vállba lassan keskenyedők, sűrűn bársonyos szőrűek. Szárazabb erdőkben, tölgyesekben.

! **Orvosi tüdőfű,** Pulmonaria officinalis (688). Tőlevelei rendesen kissé szives vállúak, serteszőrűek. Virágai eleinte piroslók. Hűvösebb erdőkben, bükkösökben. Gyógynövény, a tüdő elnyálkásodása ellen használják.

Indás infű, Ajuga reptans **53 a** (698). Erdőkben, hegyi kaszálókon gyakori.

Borzas repkény, Glechoma hirsuta **54 a.** Erdős, bokros helyeken, melegebb lejtőkön.

! **Kerek repkény,** Glechoma hederacea (708). Erdős, nyirkos helyeken. Gyógynövény, hurutos és emésztési bántalmak ellen.

Ösztörüs veronika, Veronica chamaedrys **58 d** (776). Erdős, bokros helyeken, vágásokban gyakori.

Repkény veronika, Veronica hederifolia **58 g** (780). Földön heverő növényke. Erdős, bokros helyeken, akácosban.

Saláta galambbegy, Valerianella olitoria **62 c** (824). Bokros helyeken növő gyengéd növényke. Levelét salátának eszik.

Erdei ibolya, Viola silvestris **46 d** (570). Hűvösebb erdőkben.

Télizöld metény, Vinca minor. Szárai indaszerűen kúszók és gyökerezők, levelei örökzöldek. Tölgyesben, gyertyánosban és kertekben rendesen nagyobb területeket borít.

Békaszem, Omphalodes scorpioides (679). Nyirkos köves helyeken. Makkocskái bögreszerűen kivájtak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

5. Zöld vagy barna (fekete) virágúak.

Kisvirágú hunyor, Helleborus dumetorum **20 c** (308). Csak a Dunától kezdve nyugatra, különösen a Vértesben. Tőlevelei kopaszak, ősszel elszáradnak.

Illatos hunyor, Helleborus odorus **20 d.** Csak a Mecsek-hegység tágabb környékén, tél végén és kora tavasszal, helyenként gyakori. Virágai nagyok, tőlevelei félig kitelelők, alul pelyhesek.

Évelő szélfű, Mercurialis perennis (532). Kétlaki, kékesen fénylő növény. Bükkösben, gyertyánosban, mélyebb árnyékban gyakori, gyakran tömegesen.

Erdei kutyatej, Euphorbia amygdaloides **43 f** (537). Alsó levelei később bíborszínűek. A növény megsértve, tejnedvet ereszt. Hűvösebb erdőkben.

* **Hegyi juhar,** Acer pseudoplatanus **98 d.** Magas fa. Virágzata lecsüngő fürt. Nyirkosabb erdőkben, főleg bükkösökben, sziklai kőriserdőkben és ártereken.

* **Babér boroszlán,** Daphne laureola.

* **Magas kőris,** Fraxinus excelsior **99 g** (661). Hegyvidéki köves északi lejtőkön, magas hegytetőkön és vízmenti ártereken növő magas, néha igen magas (40 m) fa, bíboros fekete, később lecsüngő, tömött, sziromnélküli virágbugákkal. Lombfejlés előtt virágzik.

Pézsmaboglár, Adoxa moschatellina (820). Kicsiny növényke, virágai este illatosak. Nyirkosabb erdőben.

Ujjas sás, Carex digitata. Termőfüzérei vékonyak, tőlevélhüvelyei bíborszínűek. Főleg bükkösökben.

! **Kapotnyak,** Asarum europaeum **14 c** (241). Magános virágja sötétbarna, a földből alig áll ki. Bükkösökben, gyertyánosokban, lásd 28. l.

** A tobozos fenyőfélék és barkás virágú fák és cserjék közül kora tavasszal a következők virágzanak: (A felsoroltak közül a tiszafa, boróka, a nyár és a fűz kétlaki, mert porzós és termős virágjuk, illetve virágzatuk külön-külön növényegyedeken fejlődik).*

* **Tiszafa,** Taxus baccata (20). Kétlaki örökzöld cserje vagy fa, magját piros magköpeny veszi körül. Díszfa, de vadon is a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Bükkben és Bakonyban, így a Herend alatti Miklóspálhegy és Balogszeg erdejében, ahol lombos fák árnyékában Európa egyik legnagyobb megmaradt tiszafaállománya díszlik.

* ! **Közönséges boróka,** Juniperus communis 2 c (24). Tömötten ágas, 1—3 m magas örökzöld kétlaki cserje, szúrós vékony levelekkel. Sovány erdei talajon, egykori irtások helyén. Az Alföld homokbuckáin néhol tömegesen. Hamvaskék bogyói vizelethajtó és izzasztó hatásúak, fája a borókakátrányt adja.

* **Rezgő nyár,** Populus tremula 90 b (216). Gyakori erdei gyomfa, szürkészöld, fénytelen, szabályosan fogazott levelekkel, melyek hosszú, lapos nyeleiken könnyen himbálódznak.

* **Fehér nyár,** Populus alba 90 a (215). Magas, sárgásfehéres kérgű fa, felül fényes, fonákán hófehéren molyhos vagy a tavaszi rövid hajtásokon később elszürkülő karélyos levelekkel. Vízpartokon, ligeterdőkben, ártereken gyakori, a homokbuckák nyirkosabb közeiben uralkodó fa vagy bozótos cserje. A ligeterdő lombjának ezüstösen csillogó színét a fehér nyár levele adja. — A rezgőnyár és fehérnyár keverék faja a **szürkenyár,** P. canescens, illetve ennek alfaja, a P. Gomboczii.

*! **Feketenyár.** Populus nigra 90 c (217). Magas terebélyes fa, világosszürke kéreggel. Ligeterdőkben, ártereken gyakori és homokkötésre is használták. A levelek válla széles ékalakú. Rügyeiből izzasztószert, továbbá hajolajat stb. nyernek. Fája gyufagyártásra, cellulózegyártásra stb. szolgál.

* **Virginiai nyár,** Populus deltoides (virginiana, monilifera) 90 e. Ellaposodó koronájú fa. Levelei nagyok, levágott vagy kissé szives vállúak, a levélfogak durvábbak, eleinte aprón pillás élűek. A levélnyél csúcsán 2—3 szemölcsszerű mirigy ül. Ittott nyirkos talajon ültetik. — Általánosan ültetett, már eléggé meghonosodott fa a Populus balsamifera és a P. nigra kereszteződéséből származó, korcs **kanadai nyár,** P. canadensis, a szülők közötti minden elképzelhető átmenettel.

* **Óriás nyár,** Populus robusta (a P. nigra var. plantierensis és a P. angulata kereszteződése) 90 f, nyulánk, jegenyeszerű lombkoronával, sudaras törzzsel és szegletes nyári hajtásokkal. Újabban ültetik árterekre.

* **Kecskefűz (rakottya),** Salix caprea 91 h. Porzós barkái virágzáskor sárgák, termős barkái szürkék, fakadáskor ezüstösek. Levelei közepükön legszélesebbek, fonákukon bársonyosan szürkén molyhosak. Hűvösebb erdőkben gyakori gyomfa.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Rekettye (hamvas) fűz,** Sadix cinerea **91 g** (220). Magas, terebélyes cserje. Levelei felső harmadukban legszélesebbek, fiatal hajtásai bársonyosan molyhosak. Erdei mocsaras, lápos helyeken, vízpartokon magas bozótot alkot.

* **Füles fűz,** Salix aurita. Kisebb cserje, ráncos, kicsiny, visszástojásdad, félrehajló csúcsú levelekkel. Északkeleten és nyugaton, erdős, lápos helyeken.

*! **Fehér fűz,** Salix alba **91 a** (218). A vízpartok, áradmányok, füzes ligetek közönséges fűzfája, ezüstös-selymes keskeny levelekkel. Gyógynövény, ágainak kérge lázcsillapító és összehúzó hatású salicint és cserzőanyagot tartalmaz. A rokon fűzfajokkal könnyen kereszteződik.

* **Csörege-fűz (évafűz),** Salix fragilis **91 b.** Hajtásai törékenyek. Levele kopasz, alja felé legszélesebb. A vízparti füzes ligetek fája, gyufagyártásra is alkalmas.

* **Mandulafűz (csöngő),** Salix triandra **91 c.** Magas cserje, levele egyenletesen széles. Gyakran nyáron is virágzik. A vízpartok, iszapzátonyok első települője. Hajtásait áztatva fonásra használják.

* **Csigolyafűz,** Salix purpurea **91 d** (19). Terebélyes cserje. A barkák murvapikkelyei sötétbarnák, a két porzószál eggyé nőtt össze. Levelei kékesszürkék, felső harmadukban legszélesebbek. Hajtásai kosárfonásra szolgálnak. — A mandulafűz és csigolyafűz kereszteződéséből származott az **amerikai fűz.** — A csigolyafűz és kosárkötőfűz kereszteződése a **bíborfűz.**

* **Kosárkötőfűz (nemesfűz),** Salix viminalis **91 f.** Magas cserje. Levele hosszú, keskeny, fonákán ezüstösen selymes, a termősbarka magházán a bibeszál hosszú. Vízpartokon nő és ültetik. Kosárfonásra használják.

*! **Közönséges nyír,** Betula pendula **92 c** (224). Erdei fa, hegyvidéki sovány, kilúgozott talajon gyakori, itt-ott az Alföld üde homokján is. Hófehér kérge később feketén repedezik. Ágai vékonyak, hosszan lecsüngők. Fiatal leveléből nyírfakátrány készül, levélforrázatát vizelethajtónak is használják.

* **Szőrös nyír,** Betula pubescens. Levelei széles tojásdadok, alul a hajtásokkal együtt pelyhesedők. Erdős lápos helyeken ritka.

* **Enyves éger,** Alnus glutinosa **92 d** (225). Vízpartok, égeres ligetek jellegzetes, egyenes, sudaras törzsű fája. Barkái korán, márciusban nyílnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Hamvas éger,** Alnus incana. A levelek kihegyezett vagy hegyes csúcsúak, karélyosak, alul kékesszürkék, pelyhesedők. Csak a nyugati határszél patakjai mentén, továbbá a Duna mentén.

* **Havasi éger,** Alnus viridis. Levelei hegyesek, alul is zöldek. Cserje a nyugati határszél hűvös völgyeiben.

*! **Közönséges mogyoró,** Corylus avellana **92 b** (223). Magasabb cserje, barkái gyakran már februárban porzanak. Barkái izzasztó- és összehúzó-szernek stb. használatosak. Erdős, bokros helyeken közönséges.

*! **Mezei szil,** Ulmus campestris **94 b** (231). Erdőszéleken, síkvidéki mesgyéken, ligeterdőkben közönséges. Magas fa vagy cserje, gyakran vastag paraléces ágakkal. Kérge gyenge összehúzó szert tartalmaz.

* **Hegyi szil,** Ulmus scabra **94 c.** Magas fa. Főleg bükkösökben, gyertyánosokban, hegyi patakok mentén és az Alföld ártéri erdeiben.

* **Vénic szil,** Ulmus levis **94 a.** Hegyi patakok és az Alföld nagyobb folyói mentén, ligeterdőkben.

II. Májusban (délen és korai tavasz esetén már április végén) virágzók.

1. Sárga virágúak

Sápadt kosbor, Orchis pallens. A virágok murvalevelei hártyásak. Tölgyesekben, csak a Középhegységben és a Mecseken, már áprilistól kezdve.

Bodzaszagú kosbor, Orchis sambucina **12 c.** A virágok sárgák vagy pirosak, murvalevelei zöldek, hálós erűek. Erdős helyeken, hegyi réteken.

Változó boglárka, Ranunculus auricomus **23 a.** Nyirkosabb erdőkben, magas hegyi réteken.

Sokvirágú boglárka, Ranunculus polyanthemos **23 b.** Termetesebb elálló szőrű növény. Erdős cserjés helyeken gyakori.

Gyapjas boglárka, Ranunculus lanuginosus. Kevesebb és nagyobb virágú, bozontos szőrű növény, széles levélhasábokkal. Nyirkos, hűvös erdőkben.

Ozsaláta, Smyrnium perfoliatum **48 b** (606). Magas, később elzöldülő virágzatú növény. Tölgyesekben , cserjés lejtőkön a Középhegységben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Gumós nadálytő, Symphytum tuberosum. Kúszógyöktörzsű növény halványsárga bókoló virágokkal. Erdőkben gyakori.

Sárga árvacsalán, Lamium galeobdolon **55 a.** Indáinak levelei szélük felé gyakran fehér foltosak. Bükkösökben, gyertyánosokban gyakori.

Magyar zergevirág, Doronicum hungaricum **71 c** (899). Különösen molyhos tölgyesekben. Nincs nyugaton.

Selymes rekettye, Genista pilosa **34 e** (468). Sovány erdős helyeken, dolomitos északi lejtőkön. Heverő félcserje.

Sváb rekettye, Genista germanica. Tövises alacsony félcserje. Sovány erdős helyeken (nincs a budai hegyvidéken).

Fehérszőrű zanót, Cytisus leucotrichus (474). Sűrűn elállószőrű alacsony félcserje. Erdőszéleken, vágásokban.

* **Bokor koronafürt,** Coronilla emerus. Cserje a Balatoni dombvidék sziklás erdős helyein.

Pilisi bükköny, Vicia sparsiflora **40 b.** A Középhegység tölgyeseiben.

Koloncos lednek, Lathyrus pannonicus ssp. collinus (versicolor) (513). Virágai fehéresek, majd barnásak. Erdős bokros helyeken.

*! **Sóskafa,** Berberis vulgaris **24 b** (330). Magasabb tövises cserje. Levele, piros bogyója savanyú ízű. Gyógynövény, gyökerének kérge és bogyója máj- és epebajok, vérhas, tüdőbaj ellen használatos.

* **Fürtös bodza,** Sambucus racemosa **100 d.** Kisebb fa vagy cserje. Csak magasabb hegyeink bükköseiben. Május-júniusban virágzik. Bogyótermése piros.

Pirító gyökér, Tamus communis (193). Felfutó növény, a Bakonytól és Tolnamegyétől kezdve dél felé található. Bogyói pirosak.

Hegyi gólyahír, Caltha laeta (305). Magasabb hegyvidékeken patakok mentén.

! **Fecskefű,** Chelidonium majus (331). A növény megsértve narancssárga tejnedvet ereszt. Erdőszéleken, akácosokban, kertekben, parlagokon gyakori. Gyógynövény, fájdalomcsillapító szer, főleg epebántalmaknál. Tejnedvével szemölcsöt mulasztanak.

Magas zsombor, Sisymbrium strictissimum **25 d** (349). Magasszárú növény, erdőszéleken, bokros helyeken gyakori.

! **Erdei gyömbérgyökér,** Geum urbanum, **32 f** (444). Gyakori erdei növény, különösen ligeterdőkben. Illatos gyökérzete hasmenés, epebajok ellen használatos.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Seprőzanót**, Sarothamnus scoparius **35 c** (471). Terebélyes cserje. Erősen savanyú, mésztelen talajú, homokos erdős helyeken terem nyugaton és ültetik.

* **Korai juhar**, Acer platanoides **98 c** (546). Erdőkben, főleg bükkösökben szálankint.

* **Varjútövis berge**, Rhamnus cathartica **98 f** (550), lásd 43. old.

* **Ükörke lonc**, Lonicera xylosteum **62 b** (819). Erdei, foszlóskérgű cserje. Bogyótermése piros.

Fenyőspárga, Monotropa hypopithys **49 b** (644). Erdei gyökereken élősködik.

Tavaszi galaj, Galium vernum. Alacsony szárain a levelek négyével állanak, szélesek, tompák. Erdős, nyirkos helyeken.

Tarka nőszirom, Iris variegata **10 c**. Szárazabb tölgyesekben, homokon, május-júniusban.

2. Fehér (fehéres) virágúak.

Kónya madártej, Ornithogalum Boucheanum **8 e**. Száraz, homokos erdőszéleken.

Vékonylevelű madártej, Ornithogalum Gussonei (tenuifolium). Termete, mint a (179)-é, de keskenyebb levelű, kevesebb virágú. Száraz, homokos erdőben.

! **Gyöngyvirág**, Convallaria majalis (187). Erdőkben gyakori, sokszor tömegesen. Mérges. Mint gyógynövényt a szívműködés szabályozására alkalmazzák. Illatos virágait piacra is hozzák. Bogyótermése piros.

Szélesleveli salamonpecsét, Polygonatum latifolium. Levele fényes, zöld, alul pelyhes. Tölgyesekben, ligetekben.

! **Orvosi salamonpecsét**, Polygonatum officinale (odoratum) **9 d** (185). Levele fénytelen, szürkezöld, kopasz, szára szögletes. Szárazabb erdőkben gyakori. Gyógynövény, gyöktörzse sebekre, gyulladásokra használatos.

Fürtös salamonpecsét, Polygonatum multiflorum (186). Szára magasabb, hengeres, kocsánai többvirágúak. Gyakori.

Árnyékvirág, Majanthemum bifolium (184). Nyirkos erdőkben, bükkösökben, hegyi lápokban, savanyú, alig meszes talajon.

Erdei szellőrózsa, Anemone silvestris **21 d**. Száraz tölgyesekben, bokros helyeken.

Kányazsombor, Alliaria officinalis **25 c** (346). Erdős-bokros helyeken gyakori. Hagymaszagú.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Toronyszál, Turritis glabra (383). Magas, karcsú növény, becői felállók. Erdős helyeken, mesgyéken.

Tornyos ikravirág. Arabis turrita (384). Becői ívesen hajlottak, a növény szürkén ágas szőrű. Erdős, köves helyeken.

Szamóca (földieper), lásd az áprilisban nyílók között, 27. lapon.

Fehér pimpó, Potentilla alba **32 b** (438). Ritkás tölgyesekben, savanyú, alig meszes talajon.

* **Fanyarka,** Amelanchier ovalis, **95 g** (428). Terebélyes cserje. A Bakony és Vértes dolomitos lejtőin.

* **Sajmeggy,** Prunus mahaleb **34 c** (454). Melegebb lejtőkön gyakori terpedt, egyenességű, magasabb cserje.

Koloncos lednek, Lathyrus pannonicus ssp. collinus (versicolor) (513). Erdőszéleken.

* **Hólyagfa,** Staphylea pinnata **44 c** (544). Cserje. Lelógó virágfürtje fehér vagy rózsás, felfújt toktermésében a nagy magvak rőtbarnák. Hajtásai zöldesek. Tölgyesekben, cserjés helyeken gyakori.

* **Feketegyűrű juhar (sörgye),** Acer tataricum **98 b** (545). Kisebb fa vagy cserje. Virágai fehéresek, termései vörös futtatásúak. Melegebb erdőszéleken, tölgyesekben, domblejtőkön (nincs nyugaton).

Utszéli turbolya, Anthriscus trichospermus (597). Bokros helyeken, akácosokban. Illatos fűszernövény.

Olasz müge, Asperula taurina **61 a.** Virágja vékonycsöves, levele széles. Csak a Mecsek környékén, erdős helyeken tömegesen.

! **Szagos müge,** Asperula odorata **61 b** (805). Bükkös és gyertyános erdőkben rendesen tömegesen. Gyógynövény, zamatosításra és nyugtatószernek használják.

* **Kányafa,** Viburnum opulus **100 e** (816). Magasabb cserje. Termése vörös. Erdőszéleken, ligeterdőkben.

* **Ostorménfa,** Viburnum lantana **62 a** (817). Cserje, hajlítható, kötözésre használható ágakkal. Termése eleinte piros, végül fekete.

Genyőte, Asphodelus albus **6 a** (167). Csak a Dunántúl középső részében a Rába és a Bakony között, és Belső Somogyban, tölgyesekben, de üde réteken is. Szára méternyire is megnő, gyökérrojtjai koloncosak.

Medvehagyma, Allium ursinum **7 b.** Főleg bükkösökben és gyertyánosokban, gyakran tömegesen (északkeleten hiányzik). Erős szagú.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kétlevelű sarkvirág, Platanhera bifolia **13 b** (207). Virágai zöldesfehérek, illatosak. Hűvösebb erdőkben gyakori.

Fehér madársisak, Cephalanthera alba (latifolia) **13 c.** Szárazabb erdős, bokros helyeken.

* **Vadkörte** (vackor), Pyrus communis (vadon növő alfaja: pyraster) **95 a** (422). Lásd 27. l.

* **Barkócaberkenye,** Sorbus torminalis **95 e** (426). Főleg tölgyesekben gyakori fa. Termése rőtbarna, ehető.

* **Déli berkenye,** Sorbus cretica **31 d** (427). Cserje. Meszes, dolomitos szellős hegytetőkön és északi erdős lejtőkön. — Magasabb hegytetőkön és nyugaton a **lisztes berkenye,** S. aria, a Budai hegyvidéken a kihegyezett levélkaréjú **budai berkenye,** S. semiincisa **95 f,** a Vértesben a **vértesi berkenye,** S. vértesensis, a Bakonyban a **bakonyi berkenye,** S. bakonyensis és mindezeknek közeli rokonai nőnek. Terméseik pirosak.

* **Madárberkenye,** Sorbus aucuparia **95 c** (425). Cserje vagy fa. Csak legmagasabb hegyeink tetőin és nyugaton, hűvös sovány talajon nő. Azonkívül ültetik. Termése skarlátvörös, gyümölcsíz, stb. készül belőle.

* **Fojtóska,** Sorbus domestica **95 d** (424). Fa, hasonlít az előbbiéhez, de termése kis körtealakú, jóízű. A Középhegységben és a Mecsek környékén, melegebb lejtőkön, tölgyesekben szálanként.

*! **Csere galagonya,** Crataegus oxyacantha **95 h** (430). Cserje. Árnyas, erdős helyeken nő (ellentétben a bozótos helyeken, legelőkön növő egybibés galagonyával). Virágai és ágvégei szívműködést erősítő gyógyszert adnak.

* **Akác,** Robinia pseudacacia (495). Lazább, különösen homokos, szárazabb talajokon meghonosított fa. Ma már erdőállományainknak 13%-át alkotja. Lásd 61. l.

*! **Kutyabenge,** Frangula alnus **44 e** (551), lásd 42. l.

* **Veresgyűrű,** Cornus sanguinea **99 f** (641). Erdős-cserjés helyeken.

* **Virágos kőris,** Fraxinus ornus **50 c** (660). Sziklás, meleg lejtőkön, dolomitos tetőkön növő kisebb, kevésbbé értékes fa, virágzáskor terebélyes bugái a fát fehér virágdíszbe öltöztetik.

*! **Fekete bodza,** Sambucus nigra **100 c** (815). Erdőszéleken, ligetekben, akácosokban uralkodó, vaskos, bibircses ágú cserje. Termése feketéslila bogyó. Gyógynövény, virágja meghülésnél izzasztószernek használatos, bogyójából bodzaíz és bodzabor, leveléből zöld bodzakenőcs stb. készül.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Fehér perjeszittyó, Luzula luzuloides (nemorosa) **89 f.** Virágai fehérek, vagy magasabb hegyeken barnásvörösek. Erősen savanyú, mésztelen talajú hegyvidéki erdőkben. Talajjelző növény.

Erdei csitri, Moehringia trinervia (277). Árnyas, mohás, köves helyeken elheverő apró virágú növény, három főerű levelekkel.

Kónya habszegfű, Silene nutans **17 e** (288). Erdőszéleken, mesgyéken gyakori.

Felálló iszalag, Clematis recta **22 b** (320). Magas, terebélyes növény. Száraz, bokros helyeken, vágásokban.

Keserű kakuktorma, Cardamine amara. Magasabb hegyeink és a Dunántúl forrásos helyein. Csípős ízű. Levele szárnyalt, levélkéi szélesek.

Hölgyestike, Hesperis candida. Magasabb termetű, este illatos virágú növény, hosszúkás, tojásdad levelekkel. Csak magasabb hegyeinken, főleg bükkösökben.

Kövi pimpó, Potentilla rupestris. Levele szárnyalt, levélkéi majdnem kerekdedek. Erdőszéleken, mesgyéken, hegyvidékeinken és nyugaton.

* **Feketegyűrű (sörgye),** Acer tataricum **98 b** (545). Fehéres virágú cserje vagy kisebb fa. Erdős helyeken, bokros meleg domboldalakon (nincs nyugaton).

Gombernyő, Sanicula europaea (590). A bükkösök egyik jellemző aljnövénye.

Erdei turbolya, Anthriscus silvestris (598). Magastermetű (1 m) terebélyes növény.

Kereklevelű körtike, Pyrola rotundifolia (643). Árnyas savanyú, talajú erdőkben, fenyvesekben, május-júniusban.

Sziklai macskagyökér, Valeriana tripteris. Csak magasabb hegyeinken, árnyas sziklákon. Szárlevelei hármasak, tőlevelei épek.

3. Piros (pirosaslila) virágúak.

! **Bazsarózsa,** Paeonia officinalis (304). Vadon csak Pécs mellett, a Zengővár erdős lejtőin terem. Gyógynövény, szirmai görcsoldó szert szolgáltatnak.

Hagymás fogasir, Dentaria bulbifera **27 b** (310). Leginkább bükkösökben gyakori, sokszor tömegesen. Levélhónalji hagymácskái útján szaporodik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Évelő holdviola, Lunaria rediviva **27 d** (373). Erőteljesebb, széles, nagy levelű növény, illatos virágokkal. Összes magasabb hegyeinken, bükkösökben, sziklatörmeléken.

* **Hólyagfa,** Staphylea pinnata **44 c** (544). Magasabb cserje zöldes vagy sárgás-zöldes hajtásokkal. Melegebb erdős helyeken.

* **Henye boroszlán,** Daphne cneorum **46 f** (573). Törpe szétterülő cserje, illatos virágokkal. Dolomitos füves északi lejtőkön, nyugaton pedig erdei fenyvesben.

Pázsitos nőszirom, Iris graminea **10 d.** Szárazabb tölgyesben, bokros helyeken.

Bíboros kosbor, Orchis purpurea **11 e** (201). Erőteljes szagos növény. Szárazabb erdős-bokros helyeken.

Enyvecske (szurokszegfű), Viscaria vulgaris **16 f** (284). Erdős sovány, savanyúbb talajú helyeken, magas hegyi réteken.

Piros mécsvirág, Melandrium diurnum (silvestre) **18 c.** Főleg erdővágásokban gyakori. Lásd 50. lap.

Fekete lednek, Lathyrus niger **41 d.** Virágai eleinte bíborosak, később szennyes kékek, a növény később megfeketedik. Gyakori.

Fodros gólyaorr, Geranium phaeum, **42 a.** Virágai ibolyásfeketék. Nyirkos, erdős helyeken, ligetekben, hegyvidéki kertekben gyakori.

! **Nehézszagú gólyaorr,** Geranium Robertianum (517). Erdős, köves helyeken, akácosokban. Mint összehúzószer, vérzéscsillapító és hasmenés ellen is szolgál.

Nagy ezerjófű (boszorkányfű), Dictamnus albus **42 f** (529). Erőteljes, erősszagú növény, áttetszőn pontozott levelekkel. Meleg cserjés, meszes lejtőkön. Érintése bőrgyulladást okozhat.

*! **Fekete áfonya,** Vaccinium myrtillus **49 c** (645). Törpe cserje. Csak magasabb hegyeinken és nyugaton, sovány, igen savanyú, mésztelen talajon. Leveleit a húgyutak betegségeinél és cukorbetegség ellen használják. A terméséből készült áfonyabor összehúzó, fertőtlenítő hatású.

Méhfű, Melittis melissophyllum **54 d** (712). Főleg tölgyesekben.

Foltos árvacsalán, Lamium maculatum, **55 b,** lásd 28. lap.

Erdei tisztesfű, Stachys silvatica **55 e.** Erdőkben gyakori.

* **Magas kőris,** Fraxinus exelsior lásd 12., 30. lap.

* **Ükörke lonc,** Lonicera xylosteum **62 b** (819). Gyakori erdei cserje, pirosas, foszlós kérgű ágakkal, fehér virágokkal.

* **Jerikói lonc,** Lonicera caprifolium **100 f** (818). Kapaszkodó cserje, fehérespiros virágokkal, piros bogyóterméssel. Cserjés helyeken a Dunántúl és ültetik, sok helyütt elvadulva.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

4. Kék (kékeslila, ibolya színű) virágokkal.

Hagymás fogasir, Dentaria bulbifera **27 b** (370). Bükkösökben, nyirkosabb tölgyesekben gyakori, rendesen tömegesen.

Évelő holdviola, Lunaria rediviva **27 d** (373). Termetes növény, lila virágai illatosak, levelei szélesek, nagyok. Bükkösökben, főleg sziklás törmeléken.

Csodás ibolya, Viola mirabilis **46 c.** Virágai világoskékek, levelei kopaszak. Erdős, bokros helyeken.

Erdei ibolya, Viola silvestris **46 d** (570). Árnyasabb erdőkben gyakori.

Télizöld meténg, Vinca minor. Virágai a levelek hónaljában magánosak, tiszta világoskékek. Gyökerező, kúszó száraival a tölgyes-gyertyánosokban gyakran nagyobb területeket borít.

Indás infű, Ajuga reptans **53 a** (698). Erdőben, magas hegyi réteken gyakori.

Repkény veronika, Veronica hederifolia **58 g** (780). Heverő szárú apró növény. Erdős-bokros helyeken, akácosokban.

Harangláb, Aquilegia vulgaris var. longisepala (313). Erdős, meszes, dolomitos lejtőkön és kertekben is ültetik.

! **Keserű pacsírtafű,** Polygala amara. Virágai kékek, a tőlevelek nagyobbak a szárleveleknél, tőrózsában állók. Erdőszéleken, dolomitos északi lejtőkön (nincs keleten). Köptető és gyomorjavító gyógynövény.

Erdei nefelejts, Myosotis silvatica, **52 b.** Nyirkosabb erdőkben.

Erdei gyöngyköles, Lithospermum purpureo-coeruleum **52 c** (692). Szárazabb tölgyesekben, meszes, bokros lejtőkön gyakori. Makkocskái fénylő fehérek.

5. Zöld, barna, rőtbarna virágúak.

*! **Erdei fenyő,** Pinus silvestris **2 b.** A fa kérge rőtvörös, levele szürkezöld, rövid (4—5 cm.). Vadon csak a nyugati határszélek felé és a Bakony alján (Fenyőfő, Bakonyszentlászló) található, sovány, kavicsos v. homokos talajon, egyebütt ültetve. Gyógynövény, törzsének megsebzésével terpentinbalzsamot, ebből terpentinolajat és gyantát nyernek, hajtásait illatosításra stb. használják.

* **Feketefenyő,** Pinus nigra **2 a** (21). A fa kérge feketeszürke, levele sötétzöld, hosszú (8—15 cm.), toboza nagyobb, fényes. Mindenfelé ültetve, így a budai hegyvidék fenyvesei is fekete fenyőből állanak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Vörösfenyő**, Larix decidua (22). Vékony, puha leveleit ősszel lehullatja. Csak itt-ott, leginkább hűvös völgyzugokban ültetik.

* **Lucfenyő**, Picea excelsa (23). Eredetileg vadon csak itt-ott a nyugati határszéleken látható, másutt, hűvös, csapadékosabb, vagy magas fekvésű helyeken több-kevesebb sikerrel termesztik.

* **Gyertyán**, Carpinus betulus **92 a** (222). Völgymenti bükkösök kísérője és általában hűvösebb erdeink állományt képező fája. (Lásd 12. lap.)

* **Bükk**, Fagus silvatica **92 e** (226). Magasabb hegyeink és hűvösebb völgyeink erdőt alkotó fája. (Lásd 12. lap.)

* **Cser**, Quercus cerris **93 b** (228). Melegebb hegylejtőkön, kissé kilúgozott, savanyú talajon növő terebélyes fa. Levele változó alakú, de felül apró szőröktől kissé érdes. Rügyei körül ostoros pikkelyek állnak. Terméses kupacsának pikkelyei elállók, korbács alakúak.

* **Molyhos tölgy**, Quercus pubescens (lanuginosa) **93 c** (229). A dolomitos, meszes, meleg hegytetők fája. Hajtásai finoman pelyhesek. Nyíló rügyei fénylő selymes-szürkék, levelei alul többé-kevésbbé molyhosodók, igen változó alakúak, majd rövid és tompa, majd pedig mély és hegyes levélkaréjokkal.

* **Kocsántalan tölgy**, Quercus petraea (sessiliflora) **93 d** (230). Hegylejtőink uralkodó, erdőt alkotó magas tölgyfája. Hajtásai kopaszak, levelei hosszabb nyelűek, csúcsuktól szabályosan növekvő karéjokkal, felül teljesen kopaszak és teljesen símák, alul az erek mentén aprón pelyhesek, a levél válla nem füles, a kupacs ülő.

*! **Kocsános v. mocsártölgy**, Quercus robur (pedunculata) **93 e**. Az Alföld üdébb talajának, magas ártereinek és nyirkosabb hegylejtőinek magas, néha igen magas (40—50 m.) koronájú tölgyfája. Levele igen rövid nyelű, füles vállú, alul is kopasz, karéjai szabálytalanabbak, kupacsai hosszabb-rövidebb kocsánúak. Csak május végén kizöldülő lombja van a tardiflora változatnak. A kocsános tölgy gyógynövény is, kérge és makkja cseranyagot tartalmaz, mely égett sebekre, vérzésekre, hasmenés ellen stb. használatos. (A tölgyek és barkás fáink törzséről mondottakat lásd a 12. lapon.)

* **Bibircses kecskerágó**, Evonymus verrucosus **44 b**. Meleg, köves, bokros lejtőkön. (Lásd 75. lap.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Csíkos kecskerágó,** Evonymus europaeus **98 a** (543). Virágai zöldesek, termése rózsaszínű. Erdős, bozótos helyeken, mesgyéken gyakori. (Lásd 75. lap.)

* **Mezei juhar,** Acer campestre **98 e** (547). Sűrű lombú, sűrű és rövid ágú fa vagy cserje. Virágai sárgászöldek. Ágain gyakran széles paralécek húzódnak végig. Erdőszéleken, bozótos helyeken közönséges.

* **Fürtös bodza,** Sambucus racemosa **100 d.** Virágai zöldessárgák, bogyói pirosak, tömött búgában állanak. Magasabb hegyeink bükköseiben.

Egyvirágú gyöngyperje, Melica uniflora **83 e** (86). Füzérkéi lilásbarnák, töve lazán gyepes. Leginkább bükkös, gyertyános erdőben, rendszerint tömegesen.

Bókoló gyöngyperje, Melica nutans. Bugaágai rövidek, kb. 1 cm. hosszúak. Bükkös, gyertyános erdőben.

Szőrös sás, Carex pilosa **89 d.** Levelei kitelelők, pillás élüek. Bükkös, gyertyános, gyengén meszes, savanyú talajú erdőben, rendesen tömegesen, levelei ilyenkor télizöld foltot mutatnak.

Hegyi sás, Carex montana. Füzérkéi fekete-gesztenyebarnák, töve tömötten gyepes, tőhüvelyei biborszínűek. Tölgyesekben, hegyi réteken.

! **Kontyvirág.** Arum maculatum **5 a** (155). Terméses torzsája skarlátvörös. Nyirkosabb erdőkben. Gyógynövény, mérges gumóját az állatgyógyászatban használják.

Fehér perjeszittyó, Luzula luzuloides (nemorosa, albida) **89 f.** Virágai fehérek vagy barnásvörösek. Sovány kilúgozottabb, mésztelen talajú erdőben tömegesen, itt talajjelző növény.

Farkasszőlő, Paris quadrifolia (188). Magános virágja zöld, bogyója kékesfekete. Nyirkosabb erdőben.

Juhsóska, Rumex acetosella (246). Rendesen alacsony, változó levelű növényke, elbarnuló virágzattal. Erősen savanyú, mésztelen talajon, vágásokban, sovány szántókon gyakran tömegesen. Talajjelző növény.

Az ibolyásfekete virágú **fodros gólyaorrot** lásd 39. lap.

Erdei kutyatej. Euphorbia amygdaloides **43 f** (537). Alsó levelei később bíboros színűek. Tejel.

*! **Kutyabenge,** Frangula alnus **44 e** (551). Nyirkos erdőben, lápos helyeken növő cserje vagy kisebb fa, zöldesfehér kicsiny virágokkal, ezek májusban és nyáron is fejlődnek. Belül sárga kérge egyévi szárítás után fontos hashajtó szer, de eleinte hánytató.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Varjútövis benge,** Rhamnus cathartica **98 f** (550). Zöldessárga kicsiny virágai május-júniusban nyílnak. Bokros lejtőkön, bozótos helyeken, erdőszéleken növő, gyakran tövises cserje. Fekete csontártermését régen hashajtónak használták.

A többi pázsitfüveket, sásokat stb. és a páfrányféléket lásd a nyáron virágzók között, az 54—57. lapon, a többi fanemeket a 37, 39, 40, 60—62. lapon.

III. Nyáron (június—júliusban és augusztus elején) virágzók.

1. Sárga virágúak.

a) *Szabadszirmúak:*

Magyar repcsény, Erysimum pannonicum (erysimoides) **28 d** (389). A leveleket apró, rányomott háromágú és kétágú szőrök borítják. Bokros, köves, erősen meszes lejtőkön, vágásokban, nyár elején.

Sárgás rezeda, Reseda luteola (401). Gyakran magasra növő, egyenes szárú növény. Vágásokban, kavicsos helyeken.

Olasz varjúháj, Sedum sexangulare (boloniense, mite). Alacsony, rövid hengeres levelű növényke. Nyirkos, árnyas, sziklás helyeken gyakori.

! **Patika párlófű (apró bojtorján),** Agrimonia eupatoria **33 b** (448). Illatos, erőteljesebb növény, alul szürkén pelyhes-molyhos levelekkel. Gyógynövény, bél-, tüdő-, májbántalmak ellen és torokbajoknál.

Magas rekettye, Genista elata **34 f** (469). Gyakran erőteljes félcserje, rásimuló szőrözettel, kopasz terméssel. Erdős, cserjés helyeken, vágásokban gyakori.

Szőrös rekettye, Genista ovata ssp. nervata. Erőteljesebb növény, elálló bozontos szőrzettel és bozontos hüvelytermésekkel. A Dunántúl déli felében, erdős helyeken.

* **Fürtös zanót,** Cytisus nigricans **36 a** (472). Méternyire is megnövő, gyorsan feketedő félcserje. Erdős, cserjés helyeken, vágásokban gyakori.

Magyar here, Trifolium pannonicum **37 d.** Erdőszéleken, cserjés helyeken.

Sárga koronafürt, Coronilla coronata, **39 b.** Melegebb, erdős, cserjés, erősen meszes talajú lejtőkön. Sajátos szagú növény.

Borsóka bükköny, Vicia pisiformis. Cserjésekben gyakori. Nagy, kerekített vállu levélkéiről könnyen felismerhető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Réti lednek, Lathyrus pratensis **41 b.** Erdős, cserjés helyeken gyakori. Takarmánynak alkalmas.

Erdei ne nyúlj hozzám, Impatiens noli-tangere, **44 d** (549). Árnyas, nyirkos erdőben, ligetekben. Érett termése magját hirtelen elpattintja.

Kisvirágú ne nyúlj hozzám, Impatiens parviflora. Itt-ott (így Budán is) erdőben elvadulva. Magjait hirtelen elpattintja.

*! **Kislevelű hárs,** Tilia cordata **99 b** (554). Virágai fehéres-sárgák. Június végén virágzik. Erdőkben, északi és keleti köves lejtőkön, magas hegytetőkön növő terebélyes fa, ültetik is. Gyógynövény, virágját hurutok ellen izzasztónak használják.

*! **Nagylevelű hárs,** Tilia platyphyllos és közel rokonai, alfajai **99 c** (555). Június elején virágzik. Magas fa. Erdős, sziklás északi lejtőkön és ültetik. Virágja, úgy mint az előbbié, kőhárs néven használatos.

* **Magyar hárs,** Tilia argentea (tomentosa) **99 a.** Magas fa. Levele alsó lapján fehéren rányomottan molyhos, levélzete lekonyul. Június végén virágzik. Vadon csak a Nyirségtől és a Balatontól lefelé, kevert tölgyesekben terem, de mindenfelé ültetik.

! **Közönséges orbáncfű,** Hypericum perforatum **45 d** (562). Rendesen erőteljes, dúsan ágas növény, áttetszően pontozott levelekkel. Erdős helyeken, vágásokban igen gyakori. Gyógynövény, virágai vörös festékanyagot tartalmaznak, a növényt sebek kezelésére használják. Fehérszőrű lovakon (épúgy, mint a pohánka) bőrgyulladást okoz.

Borzas orbáncfű, Hypericum hirsutum. Szára pelyhes, kevés és rövid águ. Tölgyesekben gyakori.

Hegyi orbáncfű, Hypericum montanum. Szára kopasz, nyulánk, el nem ágazó. Tölgyesekben.

b) *Összenőtt szirmuak:*

Pettyegetett lizinka, Lysimachia punctata. Virágai levélhónaljiak, a párta cimpái mirigyes szélűek. Erdős, nedves helyeken, főleg hegyvidékeken.

Közönséges aranka, Cuscuta europaea. Cérnavékony szára és virágai aranysárgák. Ligetekben, csalitokban magasabb növényeken élősködik.

Tarka kenderkefű, Galeopsis speciosa **54 g.** Serteszőrös növény sárga, pirosfoltos virágokkal. Erdei vágásokban, nyirkos helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Enyves zsálya, Salvia glutinosa 56 a. Virágzata enyves-mirigyes. Erdős, nyirkos-hűvös helyeken, gyakran tömegesen.

! **Molyhos ökörfarkkóró,** Verbascum thapsus (757). Magas, tömött virágfüzéres kóró, levelei a száron lefutnak, szürkén molyhosak. Erdős, köves, áradásos helyeken, vágásokban. Gyógynövény, virágpártája köhögés ellen, izzasztónak használatos.

Osztrák ökörfarkkóró, Verbascum austriacum 57 e. A virág porzóinak gyapja lilaszínű. Virágzata elágazó. Tölgyesekben, erdőszéleken.

Fekete ökörfarkkóró, Verbascum nigrum. Porzóinak gyapja lilaszínű. Virágzata el nem ágazik. Erdős, nyirkos helyeken.

Sárga gyűszűvirág, Digitalis grandiflora (ambigua) 59 a (782). Savanyúbb, gyengén meszes talajú erdeinkben, vágásokban mindenütt gyakori.

Kéküstökű csormolya, Melampyrum nemorosum 59 c (784). Virágai sárgák, murvalevelei kékek. Gyakori, különösen tölgyesekben tömegesen.

Réti csormolya, Melampyrum pratense. Virágai halványsárgák, murvalevelei zöldek, kopaszak. Sovány, erősen savanyú, mésztelen talajú erdőben tömegesen. Talajjelző növény.

c) *Fészkesek:*

! **Erdei aranyvessző,** Solidago virga-aurea 67 a (852). Főleg erdővágásokban, nyár végén közönséges. Gyógynövény sebekre, vese és hólyagbalyokra.

Erdei peremizs, Inula conyza (869). A fészekvirágzatnak nincsenek sugárvirágai. Erdős helyeken, vágásokban, nyár végén gyakori.

Kúpvirág, Rudbeckia laciniata (878). Magas (1—2 m) növény és gyakori kerti növény. Ligeterdőkben, vizek partján itt-ott meghonosodva.

! **Gilisztaűző varádics,** Chrysanthemum (Tanacetum) vulgare (840). Különösen erdei vágásokban, mesgyéken. Erőteljes növény (1 m). Kitűnő féregűző és molyűző erős hatású szer.

Keresztlapu, Erechthites hieracifolia (898). Erdei vágásokban, sokszor tömegesen. Sajátságos szagú.

Erdei aggófű, Senecio silvaticus 71 e. Erdei vágásokban az első települők egyike.

Enyves aggófű, Senecio viscosus. Erdei vágásokban, köves, árnyas helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Jakabnapi aggófű, Senecio jacobaea (902). Magas, karcsú növény. Erdei vágásokban, erdőszéleken.

Berki aggófű, Senecio nemorensis 72 b (903). Magas, terebélyes növény. Főleg erdei vágásokban gyakori.

Hegyvidéki aggófű, Senecio Fuchsii. Levelei nyelesek, kopaszak. Magasabb hegyeinken, vágásokban gyakori.

Halvány aszott, Cirsium oleraceum 74 c. Erdei patakok mentén, lápréteken.

Bojtorján saláta, Lapsana communis (929). Erdős, parlagos helyeken, vágásokban közönséges.

Kopasz oroszlánfog, Leontodon danubialis. Erdős, nyirkos helyeken, csak keleten és nyugaton. A közönséges oroszlánfogtól (melynek alfaja) kopaszságában különbözik.

Mezei keserűgyökér, Picris hieracioides 76 d (935). A növényt szigonyos csúcsú szőrök borítják. Főleg vágásokban, nyár végén közönséges.

Kákicsvirág, Cicerbita muralis (941). Főleg erdei vágásokban, köves helyeken közönséges.

Cserlevelű saláta, Lactuca quercina 78 e. Méternél is magasabb, karcsú növény, virágai zöldes halványsárgák. Tölgyesekben.

Fürtös zörgőfű, Crepis praemorsa 79 a. Erdőszéleken.

Erdei hölgymál, Hieracium murorum 80 c (951). Erdőben gyakori.

Közönséges hölgymál, Hieracium Lachenalii. Erdős, köves helyeken, vágásokban gyakori. Az előbbihez hasonlít, de szára több levelű.

Füles hölgymál, Hieracium auricula 79 e. Erdős, füves helyeken, magas hegyi réteken.

2. Fehér virágúak.

a) *Fák vagy cserjék:*

* **Veresgyűrű,** Cornus sanguinea 99 f (641). Átellenes ágú cserje. Lombja és hajtása ősszel élénk sötétvörös. Csontárja fekete. Erdős, cserjés helyeken.

* **Fagyal,** Ligustrum vulgare 100 a (663). Átellenes ágú cserje. Levelei félig kitelelők, bogyója fekete.

* **Szelídgesztenye,** Castanea sativa 93 a (227). Terebélyes, nálunk legvastagabb törzsű és a legmagasabb életkort elérő fa. Porzós barkája zöldes-sárgás fehér. Melegebb lejtőkön, káliumdús talajon, főleg a Dunántúl nyugati és déli részein. (Budán a Szépvölgyben, Zugliget felett, Irhásárokban).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Közönséges iszalag,** Clematis vitalba **94 f.** Kapaszkodó átellenes ágú cserje. Erdőben, ligetekben, mesgyéken. Terméskéi, bozontosszőrű, ostoros bibeszálaikkal (319) egész télen át megmaradnak.

*! **Málna,** Rubus idaeus **31 f** (432). Kisebb cserje, főleg erdővágásokban. Termése piros. Levelét orosztea pótlónak, termését gyógyfőzetek ízesítésére használják.

* **Fehér szeder,** Rubus candicans (435). Magasabb tüskés cserje, ötös levelekkel. Erdős helyeken.

*! **Hamvas szeder,** Rubus caesius **96 a** (433). Alacsony cserje. Ligetekben, árkokban, nyirkos helyeken. Termése hamvaskék, kevés magvú. Levele orosz tea pótlására alkalmas.

* **Hárs,** Tilia lásd a sárgavirágúaknál, 44. lap.

b) *Szabad szirmúak:*

Hólyagos habszegfű (sziléne), Silene cucubalus (vulgaris) **17 a** (285). Erdőszéleken, hegyi réteken gyakori.

Kónya habszegfű, Silene nutans **17 e** (288). Erdőszéleken, mesgyéken gyakori.

Erdei habszegfű, Silene nemoralis. Csak a Mátra, Bükk, Mecsek erdős, köves lejtőin. Az előbbitől hosszabb, kopasz csészéjével, több szárlevelével különbözik.

Szegfűbogyó, Cucubalus baccifer (292). Kapaszkodó, zöldesfehérvirágú növény. Bokros helyeken.

Farkasölő sisakvirág, Aconitum vulparia **20 g** (315). Virágai zöldes halványsárgák. Hűvösebb bükkös, gyertyános erdőben.

Hölgyestike, Hesperis candida. Magasabb termetű növény, hosszúkás tojásdad levelekkel. Csak magasabb hegyeink bükköseiben.

Tündérfürt, Aruncus silvester (419). Magasabb hegyeink hűvös, erdős patakjai mentén. Magas termetű (1—2 m), igen sok apró virágú, hatalmas bugájú növény.

* **Erdei rózsa,** Rosa arvensis. Kúszó cserje, ép csészelevelekkel és nyúlánk oszloppá összenőtt bibeszálakkal. Erdős helyeken, inkább nyugaton.

*! **Kutyabenge,** Frangula alnus **44 e** (551). Nyirkos erdőben, lásd 42. lap.

Közönséges varázslófű, Circaea lutetiana (585). Nyirkosabb erdőkben, ligetekben.

Gombernyő, Sanicula europaea (590). Bükköseink egyik jellegzetes növénye.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Zápóca, Astrantia major (591). Magasabb hegyeinken.

Bódító baraboly, Chaerophyllum temulum (595). Erdős, köves helyeken.

Csemege baraboly, Chaerophyllum bulbosum (596). Gyakran igen magas kóró. Erdőszéleken, mesgyéken közönséges.

Podagrafű, Aegopodium podagraria (618). A hüvösebb erdők, bükkösök, gyertyánosok alján tömegesen.

! **Medvetalp,** Heracleum sphondylium (636). Magas növény sugárzó szélső virágokkal és lapos termésekkel. Erdőben és erdőszéleken. Levele és gyökérzete emésztési zavarok ellen használható.

Széleslevelű bordamag, Laserpitium latifolium (639). Magas, erőteljes növény, szárnyas bordájú termésekkel.

c) *Összenőtt szirmúak:*

Kis körtike, Pyrola minor **49 a.** Savanyú talajú erdőben.

* **Fagyal,** Ligustrum vulgare **100 a** (663). Erdős bokros helyeken, nyár elején.

Méreggyilok, Cynanchum vincetoxicum (672). Bokros lejtőkön, vágásokban. Virágai sárgásfehérek.

Felfutó sövényszulák, Calystegia sepium **51 d** (677). Ligeterdőkben, bokros vízpartokon.

Bugás macskamenta, Nepeta pannonica **53 f.** Magas lilásfehérvirágú növény. Erdős helyeken, vágásokban.

Zsidócseresznye, Physalis alkekengi **57 b** (749). Árnyas helyeken, nyirkos ligetekben. Felfúvódott terméses csészéje skarlátpiros, belül a bogyó is piros.

Réti csormolya, Melampyrum pratense. Virágai sárgásfehérek. Sovány, igen savanyú, mésztelen talajú erdőben tömegesen.

Fénytelen galaj, Galium Schultesii (811). Levele fénytelen, szürke, szára négy gyenge bordájú, terebélyesen ágas. Sokszor tömegesen nő.

Erdei galaj, Galium silvaticum. Levele zöld, szára hengeres. Hüvösebb erdőkben, nyugaton.

Közönséges galaj, Galium mollugo (812). Levele fényes zöld, szára szögletesen négyoldalú. Erdős, cserjés helyeken, vágásokban.

! **Gyalogbodza,** Sambucus ebulus. Erőteljes kóró, ligetekben, nyirkos, bozótos helyeken. Köhögés ellen használják. Vesetisztító hatása is van.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

*! **Fekete bodza,** Sambucus nigra **100 c** (815). Magasabb cserje, paraszemölcsös, vaskos, vastag belű ágakkal. Mesgyéken, erdőszéleken, akácosokban közönséges. Nyár elején virágzik. Virágzata meghűlésnél izzasztószer, bogyójából bodzalekvár, leveléből bodzakenőcs stb. készül.

! **Mezei macskagyökér,** Valeriana officinalis **62 d** (826). Szára magas, csöves, virágja fehér v. pirosló. Gyökérzete erősszagú. Idegcsillapító, nyugtató hatása miatt fontos gyógyszert ad (ingerlően hat a macskákra).

d) *Fészkesek:*

Szőrös mácsonya, Dipsacus pilosus (827). Magas töviskés kóró. Nyirkosabb erdőben.

Fehér seprence, Stenactis ramosa (859). Karcsú növény, Ligeterdőkben, vízpartokon, vágásokban.

Nagy cickafark, Achillea distans **69 c** (886). Főleg tölgyesekben. Szagos növény.

! **Közönséges cickafark,** Achillea millefolium (887). Erdős helyeken, útfélen. Hurutos bajoknál vérzéscsillapító szernek alkalmazzák.

Sátoros margitvirág, Chrysanthemum corymbosum **70 a** (891). Levele hasonlít az előbbiéhez, de a növény szagtalan. Magasabb termetű, különösen vegyes tölgyesekben gyakori.

Fehér szamárkenyér, Echinops sphaerocephalus (multiflorus) **72 d** (905). Magas, erőteljes, tüskés kóró. Cserjés helyeken, vágásokban.

3. Piros (liláspiros) virágúak.

a) *Egyszikűek:*

Fekete zászpa, Veratrum nigrum **5 b.** Magas nagylevelű növény, bíborfekete virágzattal. Szárazabb tölgyesekben.

Turbánliliom, Lilium martagon **8 b** (174). Magas növény, sötéten pettyezett vörös v. rózsás virágokkal.

Pázsitos nőszirom, Iris graminea **10 d.** Erdős, cserjés helyeken, szárazabb tölgyesekben.

Foltos kosbor, Orchis maculata **12 d.** Hegyvidéki nyírkos, forrásos helyeken.

Vitéz kosbor, Orchis militaris. Erdős helyeken, nyirkos réteken.

Piros madársisak, Cephalanthera rubra **13 d** (208). Ritkás erdőben, tölgyesekben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Sallangvirág, Himantoglossum (Loroglossum) hircinum (203). Erdős, cserjés, köves, melegebb lejtőkön, ritka.

b) *Szabadszirmúak:*

Bársonyos kakukszegfű, Lychnis coronaria 18 a (289). Fehéren molyhos-gyapjas növény, virágja élénk bíborszínű. Szárazabb erdős, cserjés helyeken, vágásokban.

Piros mécsvirág, Melandrium diurnum (silvestre) 18 c. Kétlaki növény enyves bozontos virágzattal. Hegyvidéki erdőkben, vágásokban.

Mezei szegfű, Dianthus deltoides 19 b. Alsó levelei széles lándzsásak, rövidek, szára ágas. Erdős helyeken, hegyi réteken, gyengén meszes, savanyúbb talajon gyakori.

Moldvai sisakvirág, Aconitum moldavicum 20 h. Virágai szennyes lilák. Csak északkeleten, hűvösebb völgyekben.

Karcsú sisakvirág, Aconitum gracile 20 f. Északkeleten és Kőszegnél hegyvidéki erdőkben.

* **Bérci rózsa,** Rosa pendulina 34 a. Csak magasabb hegyeinken. (Mátra, Bükk, Sátorhegység, Kőszeg vidéke.) Tövistelen, alacsonyabb cserje.

Bérci here, Trifolium alpestre 37 c. Szára egyenes, csészéje 20 erű, csöve szőrös. Erdős helyeken.

Tekergős here, Trifolium medium (487). Szárai terpedtek, zegzugosak, csészéje 10 erű, csöve kopasz. Erdős, bokros helyeken.

Tarka koronafürt, Coronilla varia 39 a (502). Erdőszéleken, bokros, füves helyeken gyakori.

Csere bükköny, Vicia dumetorum 40 a. Virágja bíboros ibolyás, később szennyes vörös. Erdős, bokros helyeken.

Vitéz bükköny, Vicia cassubica 40 c. Tölgyesekben, melegebb, cserjés helyeken.

Erdei füzike, Epilobium montanum (582). Erdős helyeken.

Erdei deréce, Chamaenerion angustifolium 47 d (583). Magas növény, a nitrogénben gazdag talajú vágásokat a 3—5 évben gyakran teljesen ellepi, éréskor töméntelen szőrüstökös magot fejleszt.

c) *Összenőtt szirmúak:*

Ciklámen (kan répa), Cyclamen europaeum 50 a (657). Virágja bíborpiros, illatos. Főleg nyugaton, árnyasabb erdőkben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

! **Százforintos földepe (ezerjófű),** Centaurium umbellatum **50 d** (664). Ritkás erdőben, vágásokban. Keserű ízű, kitünő gyomorjavító gyógynövény.

Bozontos csukóka, Scutellaria Columnae **53 d.** Meleg, erdős, köves lejtőkön.

Macskahere, Phlomis tuberosa **54 e** (713). Melegebb, cserjés helyeken.

Pelyhes kenderkefű, Galeopsis pubescens **54 f.** Erdős helyeken, vágásokban.

Orvosi tisztesfű, Stachys (Betonica) officinalis **55 c** (721). Erdős helyeken, tisztásokon.

Erdei tisztesfű, Stachys silvatica **55 e.** Nyirkosabb erdőkben.

Borsfű pereszlény, Satureja vulgaris (728). Erdős, cserjés helyeken, vágásokban gyakori.

! **Szurokfű,** Origanum vulgare **56 d** (733). Erdős, cserjés helyeken, vágásokban. Gyógynövény, köptető és csillapítószer.

! **Vékony kakukfű,** Thymus ovatus (chamaedrys) ssp. montanus (736). Nyirkosabb hegyi erdőkben, felemelkedő szárú, illatos növény.

! **Nadragulya,** Atropa belladonna **57 a** (746). Főleg bükkösökben és azok vágásaiban. Igen mérges. Virágja piszkos lilásvörös. Fontos gyógynövény, levelét és gyökérzetét görcsoldószernek, szembetegségek ellen stb. használják.

Taréjos csormolya, Melampyrum cristatum (783). Virágja biboros vagy sárgás. Erdős, cserjés helyeken.

! **Mezei macskagyökér,** Valeriana officinalis **62 d** (826). Gyökérzete erős szagú. (Lásd a fehérvirágúaknál.)

d) *Fészkesek:*

Magyar varfű, Knautia drymeia **64 b** (833). Nyirkos, erdős helyeken, csak nyugaton és délnyugaton.

Bóbitás küllőrojt, Erigeron acre (861). Alacsony növényke. Különösen vágásokban.

Fodros bogáncs, Carduus crispus. Magasabb, gyengén tüskés kóró. Főleg északkeleten, nyirkos helyeken, vágásokban.

Lándzsás aszott, Cirsium lanceolatum (vulgare). (914). Magasabb tüskés kóró, felül merev serteszőrű levelekkel. Főleg vágásokban közönséges.

Gyapjas aszott, Cirsium eriophorum **73 f.** Magas, erőteljes, igen tüskés kóró. Erdős, cserjés helyeken, vágásokban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Mezei aszott (acat), Cirsium arvense (915). Magasabb, többé-kevésbbé tüskés kóró. Erdei vágásokban közönséges.

Mocsári aszott, Cirsium palustre **74 a**. Erdei, vizes, forrásos helyeken.

Pannoniai aszott, Cirsium pannonicum. Melegebb, erdős, cserjés lejtőkön, erdőszéleken.

Festő zsoltina, Serratula tinctoria **74 d** (919). Erdős, cserjés helyeken, vágásokban közönséges.

Tarka imola, Centaurea Triumfettii (axillaris) **75 d** (924). Erdős, cserjés lejtőkön, tölgyesekben.

Pókhálós imola, Centaurea stenolepis **75 b** (923). Erdős, cserjés lejtőkön.

Nyúlsaláta, Prenanthes purpurea **79 c** (948). Csak magasabb hegyeinken, bükkösökben.

*

Piros termése (bogyója, vagy felfújt terméses csészéje) van a következő erdei füveknek: **kontyvirág 5 a** (155), **szúrós csodabogyó 9 c** (183), **árnyékvirág** (184), **gyöngyvirág** (187), a felfutószárú **pirító-gyökér** (193), **szamóca 32 a** (437), **zsidócseresznye 57 b** (749).

* A következő erdei cserjéknek és fáknak: a tövises **sóskafa 24 b** (330), **madárberkenye** (425), **déli berkenye 31 d** (427) és közelrokonai, **cseregalagonya** (430), **málna 31 f** (432), **bérci rózsa 34 a**, **kecskerágó 44 b** (543), **húsos som 48 e** (641), **feketegyűrű 98 b** (545), **fürtös bodza 100 d**, **kányafa 100 e** (816), **ükörke lonc 62 b** (819).

4. Kék (liláskék) virágúak.

a) *Egyszikűek és szabadszirmúak:*

Pázsitos nőszirom, Iris graminea **10 d**. Erdős, bokros helyeken, tölgyesekben.

Gérbics, Limodorum abortivum (210). Száraz erdőben élősködő növény, zöld levelek nélkül.

* **Havasi iszalag**, Clematis alpina **21 g**. A Mátra és Bükk erdős sziklás lejtőin.

Moldvai sisakvirág, Aconitum moldavicum **20 h**. Levelei tenyeresen karéjosak. Magasabb növény, szennyesibolyaszínű virágokkal. A Középhegység bükköseiben, gyertyános völgyeiben (Mátra, Bükk, Sátorhegység).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Ligeti bükköny, Vicia silvatica **39 e.** Virágai lilásfehérek. Hűvösebb hegyi erdőkben.

Vékonybélű bükköny (kaszanyüg), Vicia cracca és ssp tenuifolia **40 d** (507). Magasabb, terebélyes növény. Erdőszéleken, bokros helyeken, vágásokban gyakran nagy területeket borít.

Mocsári nefelejts, Myosotis scorpioides (palustris) (689). Hegyi és alföldi patakok mentén gyakori.

Bugás macskamenta, Nepeta pannonica **53 f.** Magasabb termetű növény lilás virágokkal. Erdős helyeken, vágásokban.

Nagyvirágú gyíkfű, Prunella grandiflora (710). Virágai nagyok, ibolyakékek. Hüvösebb erdős, füves helyeken, egészen őszig.

Közönséges gyikfű, Prunella vulgaris **54 b** (711). Erdős, füves helyeken gyakori.

! **Nadragulya,** Atropa belladonna **57 a** (746). Bükköserdőkben és főleg azok vágásaiban. Igen mérges, fontos gyógynövény (lásd a piros virágúaknál).

Gamandor veronika, Veronica teucrium (pseudo-chamaedrys). Sötétkék virágú, nyúlánk növény. Erdőszéleken, bokros helyeken gyakori.

! **Orvosi veronika,** Veronica officinalis (777). Kicsiny növény, apró világoskék virágokkal és heverő vagy felemelkedő szárakkal. Erdőben, vágásokban, savanyú talajon. Köptető és izzasztószer.

Hosszúlevelű veronika, Veronica longifolia (maritima). A levelek többnyire hármasával állanak, a virágok nyelesek. Nyúlánk növény. Nedves bokros helyeken.

Pompás veronika, Veronica orchidea. Nyúlánkszárú növény, világoskék, később sárgásbarna virágfürttel. Erdős helyeken.

Kéküstökű csormolya, Melampyrum nemorosum **59 c** (784). Tölgyesekben.

Erdei mácsonya, Dipsacus silvester. Magas, erőteljes kóró. Virágai fehéres lilák. Erdőszéleken.

Kánya harangvirág, Campanula rapunculoides **65 b** (843). Erdőkben gyakori.

Csalánlevelű harangvirág, Campanula trachelium **65 c.** Főleg nyirkosabb erdőkben, vágásokban gyakori.

Kereklevelű harangvirág, Campanula rotundifolia **66 a** (844). Erdős, sziklás lejtőkön.

Baracklevelű harangvirág, Campanula persicifolia **65 d** (845). Erdeink egyik legszebb dísze.

Szirti imola, Centaurea mollis **75 c.** Csak magasabb hegyeinken, de nincs nyugaton.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

5. Zöld vagy barna virágú vagy virágtalan növények.

a) *Páfrány-, zsurló- és korpafűfélék:*

Hólyagpáfrány, Cystopteris fragilis **1 a** (1). Gyengéd, 1—2 dm. magas növényke. Árnyas, sziklás helyeken gyakori.

Tölgyes buglyos-páfrány, Phegopteris dryopteris (3). Gyengéd, alacsony növény, széles háromszögű lombbal. Árnyas, hüvös, nyirkos erdőkben.

! **Erdei paizsika,** Dryopteris (Nephrodium) filix-mas **81 a** (4). Gyöktörzse erőteljes, levelei 2—8 dm. magasak. Hüvösebb erdőkben, patakok mentén. Gyógynövény, gyöktörzsének kivonatát bélférgek kiűzésére használják.

Szálkás paizsika, Dryopteris spinulosa. A levélcimpák széle hegyes szálkás fogú. Nyirkos, hüvös erdőkben, égeresekben, főleg nyugaton.

Mocsári paizsika, Dryopteris thelypteris. Levele hosszúnyelű, szárnyacskái épszélűek. Égeresekben, mocsaras, lápos helyeken.

Karélyos vesepáfrány, Polystichum lobatum **81 c** (5). Levelei több dm. hosszúak. Árnyas, sziklás, hüvös lejtőkön.

Hölgypáfrány, Athyrium filix-femina **81 b** (6). Erőteljes, magasabb növény. Erdei patakok mentén, bükkösökben.

Északi fodorka, Asplenium septentrionale (8). Kicsiny növényke sűrű, csak néhány keskeny sallangból álló levelekkel. Sziklahasadékokban, mésztelen, szilikátos kőzeten.

Aranyos fodorka, Asplenium trichomanes **1 b** (9). Kicsiny növény, 0.5—1.5 dm. hosszú levelekkel. Árnyas, mohos sziklákon.

Kövi fodorka, Asplenium ruta-muraria 1 c (10). Mészkősziklákon, kőfalakon. Kicsiny növényke.

Pikkelypáfrány, Ceterach officinarum (11). Levelei alul ezüstös v. rozsdabarnák. Sziklarepedésekben. Kicsiny növényke, száraz időben összezsugorodik.

Saspáfrány (ölyvharaszt), Pteridium aquilinum **81 d** (12). Erőteljes, 0.5—1.5 m magas terebélyes növény. Erdős, cserjés, sovány helyeken.

! **Édesgyökerű páfrány,** Polypodium vulgare **1 d** (13). Árnyas, mohos sziklákon növő, alacsony növény. Gyöktörzse köptető, nyálkaoldó gyógyszerül szolgál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Óriás zsurló, Equisetum maximum. Magas növény, csontfehér, vaskos szárral. Hegyi patakok mentén. Vaskos, alacsony, barna termőszárai tavasszal fejlődnek.

Erdei zsurló, Equisetum silvaticum. A termőfűzért viselő szárak később zöld örvös oldalágakat hajtanak, a szár levélhüvelyei felfújtak, vörösek. Hegyvidékek forrásos helyein.

! **Kapcsos korpafű,** Lycopodium clavatum (19). Szára gyakran messze kúszó. Sűrű, keskeny levelei fonalas csúcsban végződnek. Sovány, kilúgozott talajú, hüvösebb erdőkben, főleg nyíresekben elég ritka. Termőfüzéreinek spóráit hintőpornak, bevonószernek használják.

b) *Pázsitfüvek:*

Bajúszos kásafű, Oryzopsis virescens (56). Laza bugájának füzérkéi egyvirágúak, a toklász fényes, hosszú szálkájú. Melegebb erdős cserjés lejtőkön, molyhos tölgyesben, télen is zöldelő, magasabb pázsitfű.

Siska nádtippan, Calamagrostis epigeios 82 f (63). Magas (1 m) erőteljes pázsitfű, dúsvirágú, zöld v. szürkésibolyaszínű bugával. Melegebb, erdős lejtőkön, vágásokban, homokbuckák bozótos oldalain tömegesen látható.

Erdei nádtippan, Calamagrostis arundinacea. Elég magas pázsitfű, keskeny virágbugával, a toklász szálkája a füzérkéből kiáll. Magasabb hegyeink, bükkösein köves lejtőin.

Erdei sédbúza, Deschampsia flexuosa. Levelei hajszálvékonyak, laza bugájának füzérkéi fényes lilásbarnák, kiálló szálkával. Hegyvidéki mésztelen, erősen savanyú erdei talajon, talajjelző növény.

Gyepes sédbúza, Deschampsia caespitosa (68). Erőteljes gyepből növő magas szárai laza, apró füzérkéjű bugát viselnek. Nyirkos helyeken, tisztásokon, ártereken, lápos égeresekben.

Kékperje, Molinia coerulea 83 c (81). Erdei magastermetű, széles levelű alfaja (ssp. major). Sovány, savanyú talajon, vágásokban.

Ebir, Dactylis glomerata 84 a (88). A buga füzérkéi csomókba szorulnak össze. A növény szürkezöld, tőhajtásai laposak, levélhüvelyei lapítottak. Erdős, cserjés helyeken gyakori, igen jó takarmányfű.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Ligeti perje, Poa nemoralis **84 c** (95). Laza bugájú, apró füzérkéjű, gyepes növény, keskeny, nyelvecske nélküli levelekkel. Az erdő leggyakoribb pázsitfüve, főleg tölgyesekben, de bükkösökben is, sziklás, árnyas helyeken, vágásokban, rendesen tömegesen.

Juhcsenkesz, Festuca ovina. Bugája keskeny, levelei igen vékonyak, hengeresek: **85 c.** Magasabb hegyeinken és nyugaton, savanyú talajú erdőszéleken.

Felemáslevelű csenkesz, Festuca heterophylla **85 f.** Tőlevele hajszálfínom, körülbelül 0.5 mm vastag, háromszögletű; szárlevele eleinte lapos, 2—3 mm. széles. Főleg alig meszes, savanyúbb talajú tölgyesekben.

Óriás csenkesz, Festuca gigantea (105). Laza, zöld bókoló bugájának virágai hosszú szálkásak, levelei körülbelül 1 cm. szélesek, kopaszak, laposak, szára elég magas. Nyirkosabb erdőkben.

Ágas rozsnok, Bromus ramosus. Magas termetű évelő, szőrös. széles levelű pázsitfű, bókoló, érdes ágú virágbugával, hosszú szálkás virágokkal. Üdébb talajú erdőkben.

Meddő rozsnok, Bromus sterilis. Egyéves, magasabb, terpedt bugájú, szőrös levelű növény. Homokos erdőben, akácosokban tömegesen.

Erdei szálkaperje, Brachypodium silvaticum. Gyepes tövű növény, a virágzati gerincen váltogatva álló, hosszú szálkájú füzérkékkel. Vegyes tölgyeserdőkben.

Tollas szálkaperje, Brachypodium pinnatum **86 c** (113). Tarackos tövű növény, füzérkéinek szálkái jóval rövidebbek a toklásznál. Kevert molyhos tölgyesekben rendesen tömegesen.

c) *Sásfajok:*

Selyem (rezgő) sás, Carex brizoides. Kúszó tövű, hosszú, keskeny levelű növény, zöldesfehér füzérkecsomóval. Középnedvességű lomberdőkben gyakran tömegesen, de csak északkeleten és nyugaton.

Nyúlsás, Carex leporina. Gyepes tövű növény, rőtbarna füzérkecsomóval. Nyirkos erdőkben.

Ritkás sás, Carex remota. Tömötten gyepes növény, egymástól távolálló, apró zöldes füzérekkel, hosszú murvalevelekkel. Forrásos, árnyas helyeken, égeresekben.

Sulymos sás, Carex muricata (contigua) és rokonai (144). Gyepestövű növény zöldes vagy barnás füzérkékkel. Árnyas helyeken és vágásokban gyakori.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Hegyi sás, Carex montana. Alacsony, tömötten gyepes növény, bíborvörös levélhüvelyekkel és fekete, rövid füzérkékkel. Tölgyesekben, hegyi réteken.

Erdei sás, Carex silvatica (150). Gyepes sás, keskeny, zöldes, bókoló termős füzérkékkel.

d) *Egyéb egyszikűek:*

Fehér perjeszittyó, Luzula luzuloides (nemorosa) **89 f.** A barnásvörös virágú, magas hegyvidéki változata (var. erythranthema). Erősen savanyú, mésztelen talajú erdeinkben gyakori, talajjelző növény.

Fekete zászpa, Veratrum nigrum **5 b.** Virágzata bíborfekete. Erőteljesebb, nagylevelű növény. Tölgyesekben.

Szúrós csodabogyó (vad kruspán). Ruscus aculeatus **9 c** (183). Levélszerű ágai kemények, szúrós hegyűek. Virágai és termése a levélszerű ág közepén fejlődnek. Örökzöld félcserje. Szárazabb erdőkben, csak a Balatontól kezdve délkelet felé.

Széleslevelű nőszőfű, Epipactis helleborine (latifolia) (209). Virágfürtje zöldes. Erdős, nyirkos helyeken.

Békakonty, Listera ovata (212). Virágfürtje zöld. Nyirkosabb erdőkben, lápos réteken.

e) *Kétszikűek:*

! **Komló**, Humulus lupulus (234) Csavarodó szárú, karéjos, igen érdes levelű növény. Ligeterdőkben, sövényeken gyakori. Termőfüzérei és annak sárga mirigyei idegnyugtató anyagot tartalmaznak.

! **Nagy csalán**, Urtica dioica (236). Magas, égető csalánszőrökkel borított kétlaki kóró. Ligeterdőkben, vízpartokon, nyirkos erdőszéleken, tölgyesekben tömegesen. Leveléből festéknek alkalmas klorofilt nyernek, főzete vér- és vesetisztító stb. hatású.

Falgyom, Parietaria officinalis (237). Nyirkosabb erdőkben és romtalajon is.

Erdei lórom, Rumex sanguineus. Nyirkosabb helyeken.

Juhsóska, Rumex acetosella (246). Igen savanyú, mésztelen talajon, vágásokban, gyakran tömegesen.

Édes csűdfű, Astragalus glycyphyllus **38 c** (497). Erdős, bokros helyeken elheverő édeses ízű növény.

! **Nadragulya**, Atropa belladonna **57 a** (746). Virágai szennyes ibolyás-barnák. (Lásd a piros virágúaknál, 51. lap.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

! **Göcsös görvélyfű,** Scrophularia nodosa **58 b** (770). Erdős, nyirkos helyeken. Sajátos szagú növény, népies gyógyszer gennyedő sebekre.

Erdei varjuköröm, Phyteuma spicatum **66 d.** Virágzata sárgászöld, később barnás. Hűvösebb erdőkben, főleg nyugaton.

Erdei gyopár, Gnaphalium silvaticum (866). Virágfüzéres sárgásbarna. Erdős helyeken, vágásokban.

! **Fehér üröm.** Artemisia absinthium (893). Magasra növő, ezüstösen molyhos, szagos növény. Erdei vágásokban, mesgyéken. Keserűteának, ürömkivonatnak és élősdi rovarok elűzésére használják.

Nagy, szíveskerekded, földalatti szárból növő, meddő levelek tartozhatnak a kora tavasszal sárgán virágzó **marti-lapu**hoz, lásd 25. lap, vagy a húspiros virágzatú közönséges **acsalapu**hoz, lásd 28. lap.

IV. Ősszel (augusztus végétől kezdve) virágzók.

1. Sárga virágúak.

Méregölő sisakvirág, Aconitum anthora **20 e.** Virágai zöldessárgák. Erdős, cserjés sziklás északi hegylejtőkön.

Bablevelű varjuháj, Sedum maximum **30 a** (407). Levelei húsosak, virágai zöldes- v. fehéressárgák. Köves árnyas helyeken.

Olasz hölgymál, Hieracium sabaudum **80 d** (953). Magasszárú, soklevelű növény. Erdőszéleken, vágásokban gyakori.

Fürtös hölgymál, Hieracium racemosum. Az alsó levelek hirtelen megnagyobbodnak, hosszúkásak. Tölgyesekben, cserjésekben.

Ernyős hölgymál, Hieracium umbellatum (952). Szára sűrű keskeny levelű, fészekpikkelyei elálló csúcsuak. Erdős, cserjés helyeken gyakori.

---

* Késő ősszel és télen sárga bogyói vannak a tölgyfákon élősködő **sárga fagyöngynek,** Loranthus europaeus **14 a** (238).

2. Fehér virágúak:

Homoki gurgolya, Seseli annuum. Erdőszéleken, homokos erdőben. Virágja fehéres v. vöröslő, levélcimpái fonalasak.

Szarvas kocsord, Peucedanum cervaria (633). Tölgyesekben, cserjés helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Fehér seprence, Stenactis ramosa (859). Ligeterdőkben, vágásokban.

---

* Télen fehér bogyója van a **fehér fagyöngynek (madárlép),** Viscum album **14 b** (239). Különböző lombos fákon (de nem a tölgyfán) és fenyőfán élősködő, télizöld levelű, gömbszerűen ágas kicsiny cserje.

Fényes fehér terméskéi (makkocskái) vannak ősszel és télen a **kőmagvú gyöngykölesnek és az erdei gyöngykölesnek 52 c** (692); úgyszintén fehér a kertből néha elvaduló ***lágymánbogyó** (997).

3. Piros (pirosas-lila) virágúak.

Homoki gurgolya, Seseli annuum. Erdőszéleken, homokos erdőben.

* **Csarab (vadzán),** Calluna vulgaris **49 d** (646). Alacsony cserje, apró pikkelyszerű levelekkel. Nyugaton és északkeleten, sovány, erősen savanyú, mésztelen talajú, kavicsos helyeken, borókás nyíresben, erdei fenyvesben. Talajjelző.

! **Szurokfű,** Origanum vulgare **56 d** (733). Erdős helyeken, vágásokban gyakori. (Lásd 51. lap.)

A piros termésűeket lásd a nyáriak között (52. l.).

4. Kék virágúak.

Kígyó tárnics (Szent László füve), Gentiana cruciata **50 f** (667). A párta 4 cimpájú. Keserű ízű. Erdős, cserjés helyeken.

Prémes tárnics, Gentiana ciliata. Pártája 4 cimpájú, cimpái aljukon rojtos élűek. Keserű ízű. Erdőszéleken, erdei tisztásokon.

5. Zöldes virágúak:

Méregölő sisakvirág, Aconitum anthora **20 e.** Északi bokros lejtőkön.

* **Borostyán,** Hedera helix. (589). Földön kúszó, vagy sziklára, fára kapaszkodó örökzöld cserje. Ritkán virágzik. Tölgyesekben, bükkösökben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

FÜGGELÉK.

Az erdő fáihoz (lásd főleg a 30—33 és 40—43 lapon) csatlakoznak és itt említhetők azok az ültetett és meghonosított díszfák, sorfák, haszonfák és cserjék, melyek mindenfelé elszaporítva, ma már erdő- és mezőgazdasági jelentőségűek. A fontosabbak a következők:

A * fenyők közül: a **Virginiai boróka**, Juniperus virginiana, egyenes törzsű fa, apró, szárra nyomott levelekkel. Ezenkívül a fenyők közül még a **simafenyő** (Pinus strobus), a **duglaszfenyő** (Pseudotsuga taxifolia), a **jegenyefenyő** (Abies alba), a **kaukázusi jegenyefenyő**, (Abies Nordmanniana) termesztésével érdemes kísérletezni.

* **Amerikai v. fekete dió**, Juglans nigra. Sok páros, fűrészes fogú levélkékkel, a termés csonthéja éles, ripacsos felületű, magja dús, szagos, de romlékony olajat tartalmaz. Kérge keserű. Üde síksági talajra való, erdősítenek vele.

* **Jegenyenyár**, Populus italica **90 d.** Utaink jellegzetes, magas jegenyetermetű sorfája. Fája eléggé értéktelen.

* **Verestölgy**, Quercus rubra. Levele erősen kihegyezett, kevés karéjú, ősszel rendesen élénk piros. Itt-ott erdősítenek vele.

* **Nyugati ostorfa**, Celtis occidentalis **94 d.** Levele ferde vállú, hosszan kihegyezett, alul később kopasz. Borsó nagyságú, magános, nyeles, csonthéjas, vékony burkú termései a levelek hónaljában állanak. Mindenfelé sorfának is ültetik.

* **Fehér eperfa**, Morus alba **94 e.** Sorfának, selyemhernyó tenyésztésére és sövénynek ültetik.

* **Narancseper** (oszázs narancs), Maclura aurantiaca (964). Sövénynek ültetik, épszélű, kihegyezett levele, levélhónalji tövise és nagy gömbös varancsos felületű, de nálunk zölden maradó termései vannak.

* **Juharlevelű platán**, Platanus acerifolia (417). Kertekbe, sorfának és vízpartokra is ültetik.

* **Lepényfa**, Gleditschia triacanthos **97 a** (464). Kétszer szárnyalt levele, rendesen ágas, fényes sötétszínű ágtövise és igen nagy, lapos, csavarodó hüvelytermése van. Nyár elején virágzik. Sövénynek és sorfának is ültetik, fája értékesíthető.

* **Japánakác**, Sophora japonica **35 a** (465). Szárnyalt levelének levélkéi tojásdadok, hegyesek, felül fényesek, hajtásai zöldek. Nagy terebélyes sárgás-zöldesfehér bugája nyáron nyílik, hüvely-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

termései elkocsonyásodnak. Terebélyes fa. Kitűnő nyári méhlegelőt ad.

* **Aranyeső**, Laburnum anagyroides **35 b** (470). Zöld ágú kisebb fa, hármas levelekkel és májusban nyíló, lelógó sárga virágfürtökkel. Itt-ott erdőszélekre is ültetik, el is vadul.

* **Kinincs (gyalogakác)**, Amorpha fruticosa **35 d** (493). Szárnyalt levele van, levélkéi pontozottak. Virágzata nyúlánk, sötétlila, összetett fürt. Cserje, töltésekre ültetik.

* Az **akác, (fehér akác)**, Robinia pseudacacia (495). Teljesen meghonosodott fa, lazább talajok, homokbuckák fásítására alkalmas. Május derekán virágzik, virágzása a tavaszt lezárja. Fontos szerszám-, tüzelő- és mézelőfa, de sűrű gyökérzete a talajt túlságosan kiéli, lombja nem ad televényt.

* **Borsófa (sárga akác)**, Caragana arborescens **97 b** (981). Cserje párosan szárnyalt levelekkel és sárga pillangós pártájú, ernyőszerűen álló virágokkal. Az Alföld fásításával kapcsolatban kaphat szerepet.

* **Bálványfa**, Ailanthus glandulosa **97 c** (530). Vaskos ágú, hatalmas, páratlanul szárnyalt levelű fa, nyár elején virágzó, sárgászöld, terebélyes virágbugával és szárnyas termésekkel. Virágja, fája szagos. Meghonosodott, nehezen irtható diszfa, szikre is alkalmas, jó mézelő.

* **Zöld (v. kőrislevelű) juhar**, Acer negundo. Szárnyalt levelű, kétlaki fa, virágai korán nyílók, lelógók. Fája értéktelen, mint töltelékfát és díszfát ültetik.

* **Vadgesztenye (bokrétafa)**, Aesculus hippocastanum (548). Szerte ültetett díszfa.

* **Csörgőfa**, Koelreuteria paniculata **97 d** (985). Ismételten szárnyalt levelű fa, hatalmas, terebélyes, élénksárga virágbugával és 3 csúcsú, felfújt toktermésszel. Nyáron virágzik, kitűnő mézelő.

* **Tamariska**, Tamarix tetrandra **99 d** (565). Májusban, lombhajtás előtt virágzó cserje, apró, pikkelyszerű zöld levelekkel. Szikfásításra alkalmas. — Hasonlít hozzá, de szürkezöld levélzetű és nyáron virágzik az **odesszai tamariska**, Tamarix odessana.

* **Tövises ezüstfa**, Elaeagnus angustifolia **99 e** (576). Rányomott pikkelyszőröktől ezüstös fehér levelű, tövises fa vagy cserje barnásfehér, illatos virágokkal és húsos burkú, rőtbarna, egymagvú termésekkel. Díszfa és sövénycserje, a szikes talajt is bírja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Amerikai kőris,** Fraxinus pennsylvanica **99 h.** A magas kőristől szélesebb, alul rendesen pelyhes levélkéivel különbözik, fiatal hajtása is pelyhes, a rügye barna. Különösen árterekre ültetik.

* **Közönséges orgona,** Syringa vulgaris (662). Mesgyéken, útszéleken meghonosodott, április közepétől virágzó díszcserje.

* **Ördögcérna (licium, sefűsefa),** Lycium halimifolium **100 b** (745). Sűrű növésű, aláhajló ágú sövénycserje liláspiros, később világosbarna virágokkal és skarlátpiros bogyótermésekkel. Mesgyéken, löszfalakon, mindenütt meghonosodott. Egész nyáron át virágzik.

* **Szivarfa,** Catalpa bignonioides (792). Igen nagy, szíves, tojásdad levelekkel és terebélyes, nagy, fehér virágbugával, a párta harangalakú, a termés hosszú, hengeres, szőrös magvú tok. Itt-ott, leginkább délen sorfának ültetik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

B. A NAPOS, SZÁRAZ, MELEG, FÜVES LEJTŐK, SZIKLÁK, HOMOKBUCKÁK VIRÁGOS NÖVÉNYEI.

(Ide tartoznak a nyáron kiszikkadó, ú. n. szikárrétek, a pusztai rétek, legelők, homokpuszták, füves pannoniai lejtők, délifekvésű cserjés lejtők, mesgyék, szántóföldek virágos növényei.)

I. Kora tavasszal (március-áprilisban) virágzók.

1. Sárga virágúak.

Sziklai daravirág, Draba lasiocarpa **28 b** (380). Kicsiny növény. A Középhegység dolomitos mészköves lejtőin, márciustól kezdve.

Kis tyúktaréj, Gagea pusilla **6 d.** Apró növényke. Márciustól kezdve, száraz mezőkön, homokon, sziken is.

Hegyi ternye, Alyssum montanum **28 f** (391). Mészköves lejtőkön, homokon. Alacsony növény, nagyító alatt nézve apró, rányomott csillagosan ágas szőröktől szürke.

Tavaszi hérics, Adonis vernalis **24 a** (329). A tavasz egyik legfeltűnőbb virágdísze. Vékonyan szabdalt levelei nyáron át is zöldelnek. Száraz, meszes, köves, füves lejtőkön, homokon. Mérges, különösen a gyöktörzsében levő adonidin-nek szívműködést szabályozó és nyugtató hatása van.

Homoki pimpó, Potentilla arenaria, **32 d** (442). Földre terült virágainak tömegétől a meleg, köves lejtők, homokbuckák áprilisban sárga virágdíszt öltenek.

A sárgaporzójú **lappangó sást** lásd a barnavirágúaknál. (66. lap.)

Szarvas pitypang, Taraxacum levigatum **77 e.** Alacsony növény, füves, köves lejtőkön gyakori.

Pápaszemfű, Biscutella levigata **25 a** (340). Mészköves és dolomitsziklák jellemző növénye.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Apró nőszirom, Iris pumila **10 b** (195). Szára alacsony, egyvirágú, rendesen egymás mellett növő, sárga, ibolyaszínű, vagy szennyesfehér virágokkal. Sziklás, füves lejtők, homokbuckák áprilisi dísze.

Szirti ternye, Alyssum saxatile (Arduini) (393). Meredek sziklák árnyasabb hasadékaiban, április végén. (Budán a Gellérthegyen, a Csiki hegyekben.)

Színeváltó kutyatej, Euphorbia polychroma **43 c** (534). Meleg, cserjés lejtőkön.

Farkas kutyatej, Euphorbia cyparissias (538). Szikár helyeken, lejtőkön, legelőkön igen közönséges.

Törpe árvácska, Viola Kitaibeliana **46 e.** Apró növényke, füves helyeken seregesen.

Osztrák pozdor, Scorzonera austriaca (937). Alacsonyszárú, keskenylevelű, nagy virágfészkű növény. Főleg mészköves, dolomitos lejtőkön.

2. Fehér virágúak.

A fehéres lilavirágú **magyar kikericset** és a **tarka sáfrányt** lásd lejjebb a lilavirágúaknál.

Tavaszi daravirág, Draba (Erophila) verna **28 a** (379). Apró növényke, a soványabb füves helyeken seregesen látható, már március elejétől.

Közönséges dercevirág, Cardaminopsis arenosa **28 c** (387). Cserjés, sziklás lejtőkön igen gyakori.

Olocsán, Holosteum umbellatum (270). Apró növényke, mesgyéken gyakori. Kocsánai előbb lekonyulnak, majd fölegyenesednek.

Galléros tarsóka, Thlaspi perfoliatum (343). Kicsiny növényke, mesgyéken gyakori.

Szirtőr, Hutchinsia (Hornungia) petraea (374). Apró növényke, fehéres-ibolyás virágokkal. Köves lejtőkön.

* **Kökény,** Prunus spinosa **96 e** (458). Mesgyéken, legelőkön közönséges. Gyógynövény, szirmai vese- és vértisztító hatásúak.

* **Kökényszilva,** Prunus insititia (459). Mesgyéken elvadult cserje.

* **Sajmeggy,** Prunus mahaleb, **34 c** (454). Meleg, bokros lejtőkön, (lásd 69. lap).

* **Csepleszmeggy,** Prunus fruticosa **96 g** (463). Fényeslevelű, kisebb cserje, mesgyéken, bokros lejtőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

3. Piros, lila, feketebíborszín virágúak.

Magyar kikerics, Colchicum hungaricum. Halványlila, virágai már februártól kezdve a keskeny levelekkel egyidőben nyílnak. Csak Baranyában a Villány-Nagyharsányi (Szársomlyó) hegyen.

Tarka sáfrány, Crocus variegatus **10 a** (194). Virágja fehéreslila, kívül sötétlila hosszcsíkokkal. Február-márciusban nyílik. A Nagyalföld és a dunántúli Mezőföld homokján és lősztalaján itt-ott.

Leánykökörcsin, Pulsatilla grandis **21 a** (316). Virágja pirosas v. kékeslila színű. Március végétől virágzik, főleg szellős, meszes domb- és hegytetőkön, homokbuckákon. Később megnyúló szára csúcsán, hosszú farkszerű, bozontos bibeszálú terméskéket visel. — Vele rokon az ujjaslevelű **ibolya kökörcsin**, P. patens. Csak a Nyírség homokján.

! **Fekete kökörcsin**, Pulsatilla nigricans **21 b.** Virágja bókol, rendesen feketebíborszínű, eleinte hengeresen csukott. Április elejétől virágzik. Napos, meszes lejtőkön, homokbuckákon, de nincs keleten. — Vele rokon a **hegyi kökörcsin**, P. montana (australis), sötétlila, nagyobb virágokkal. Északkeleten és keleten. — A Nyirség homokján még a kisebb, belül szennyessárga virágú **magyar kökörcsin**, P. hungarica is terem. Nyugtató, stb. hatású gyógynövények.

Ujjas keltike, Corydalis solida (335). Bokros helyeken.

Bürök gémorr, Erodium cicutarium (520). Mesgyéken, legelőkön, közönséges.

Apácavirág, Nonea pulla (686). Virágai sötétgránátpirosak. Mesgyéken, ugarokon.

* **Törpe mandula**, Prunus tenella (nana) **34 d.** Alacsony cserje. Bokros, meleg lejtőkön, mesgyéken, itt-ott az Alföldön is, április végén.

4. Kék, ibolyaszín virágúak.

Borzas ibolya, Viola hirta **46 b.** Cserjés helyeken. Alacsony növényke, megnyúlt szívesvállú, szőrös levelekkel.

Csuklyás ibolya, Viola ambigua. Füves, cserjés helyeken, homokon. Alacsony növényke, megnyúlt háromszögalakú, alig szőrös levelekkel.

Homoki ibolya, Viola arenaria (rupestris). Mészköves lejtőkön, homokon. Apró növény, kicsiny kerek levelekkel, ibolyás virágokkal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Fürtös gyöngyike, Muscari racemosum **9 b** (181). Csupasz, bokros, köves helyeken, homokon gyakori. Levelei félhengeresek, árkoltak, virágai gyengén illatosak.

Apró nőszirom, Iris pumila **10 b** (195). Ibolyaszínű, vagy sárga, vagy szennyesfehér virágokkal. (Lásd 64. lap.)

Budai nyúlfarkfű, Sesleria Sadleriana (budensis) (77). Acélkék tömött virágbugáját és tömött gyepjét a budai hegyvidék, a Pilis, Naszál északnak néző dolomitos, meszes lejtőin találjuk. — Északkeleten a hosszabb toklászszálkájú **magyar nyúlfarkfű,** S. Heufleriana nő.

Pusztai meténg, Vinca herbacea **51 a** (671). Szárai heverők. Meleg lejtőkön, homokon.

Borzas repkény, Glechoma hirsuta **54 a.** Cserjés lejtőkön.

Közönséges gubóvirág, Globularia Willkommii (elongata) **60 e** (799). Meleg, erősen meszes talajú, füves lejtőkön, (de nincs keleten).

Agár kosbor, Orchis morio **11 c** (200). Soványabb réteken, erdőszéleken.

5. Zöld vagy barna virágúak.

Lappangó sás, Carex humilis **89 c** (149). Pázsitszerű, vörhenyesszínű, tömött, gyakran gyűrűsen v. patkó alakban terjedő gyepet alkot. Sűrűn álló, rövidke virágzó szárai, fehérhártyás és vörhenyes virágpelyvái, sárga porzói áprilisban tűnnek fel. A később virágzó barázdás csenkesszel és az árvalányhajjal együtt a meleg, főleg mészköves, dolomittörmelékes lejtők jellegzetes uralkodó füve.

Tavaszi sás, Carex caryophyllea (148). Füves helyeken.

Apácavirág, Nonea pulla (686). Virágai sötétgránátpirosak. Mesgyéken, ugarokon, homokon.

* **Fehér nyár,** Populus alba **90 a** (215). A homokbuckák közének bozótját alkotja. (Lásd 31. lap.)

II. Májusban nyílók.

1. Sárga virágúak.

Homoki nőszirom, Iris arenaria. Keskeny levelű, vékony gyöktörzsű, halványsárga virágú alacsony növény. Dolomitos, mészköves lejtőkön, homokbuckákon.

Homoki ternye, Alyssum tortuosum **28 g.** Dolomittörmeléken, homokbuckákon termő alacsony növény.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Osztrák nyilasfű, Conringia austriaca (400). Kékesszürke növény, hosszú vékony hengeres becőtermésekkel. Köves, bokros lejtőkön.

Szomorú estike, Hesperis tristis **29 b** (397). Virágja szennyessárga, később ibolyás, este illatos. Becője hosszú, elálló, lapos kardalakú. Füves helyeken.

Vörösszárú pimpó, Potentilla heptaphylla (rubens). Elálló szőröktől bozontos. Bokros füves helyeken.

Selymes rekettye, Genista pilosa **34 e** (468). Füves északi lejtőkön, sovány talajon. (Lásd 34. lap.)

Sziklai zanót, Cytisus procumbens. Köves, bokros lejtőkön a Középhegységben.

Fehérszőrű zanót, Cytisus leucotrichus (474). Bokros, hegy- és domblejtőkön.

Apró lucerna, Medicago minima (461). Kicsiny növényke, körbecsavarodott, horgas, tövises terméskéi nyáron a homokon jellegzetesek. Füves lejtőkön, homokbuckákon.

* **Pukkantó dudafürt,** Colutea arborescens **38 b** (496). Cserjés, meleg lejtőkön gyakori cserje.

Dolomitlen, Linum dolomiticum. Csak a pilisszentiváni hegyek keleti lejtőin.

Szürke napvirág, Helianthemum canum **45 e.** Dolomitos, erősen meszes lejtőkön gyakran tömegesen.

Szennyes infű, Ajuga Laxmanni. Virágja szennyessárga. A növény gyapjas-bozontos. Löszös mesgyéken, homokon (nincs keleten és nyugaton).

! **Hasznos tisztesfű,** Stachys recta (hirta) **55 d.** Napos lejtőkön, homokon. Vese- és hólyagbántalmak ellen népies gyógyszerül szolgál.

Mezei aggófű, Senecio integrifolius **71 d.** Sötétsárga virágú, nyulánk növény. Füves északi lejtőkön, homokos réteken.

Nagy bakszakál, Tragopogon dubius. Virágja kénsárga, rövidebb a fészekpikkelyeknél. Bokros, füves lejtőkön.

Osztrák pozdor, Scorzonera austriaca (937). Főleg mészköves, dolomitos lejtőkön. (Lásd 51. gépelt old)

Spanyol pozdor (fekete gyökér), Scorzonera hispanica **77 b.** Nyúlánkszárú, többfészkű növény. Meleg, bokros lejtőkön és termesztik.

Sziki pozdor, Scorzonera cana **77 c** (938). Levelei keskeny cimpákra szabdaltak. Füves helyeken, útszélen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Zömök hölgymál, Hieracium Hoppeanum **79 d.** Füves, száraz helyeken.

Ezüst hölgymál, Hieracium pilosella (949). Szára egyfészkű, sötétszőrű, nyulánk tarackos. Füves helyeken.

Magas hölgymál, Hieracium Bauhini **80 a** (950). Szártöve hosszú leveles indákat hajt. Meleg, füves, bokros lejtőkön, mesgyéken gyakori.

Csomós hölgymál, Hieracium cymosum **80 b.** Tövének nincs indája, virágfészkei csomóban állanak. Napos lejtőkön.

! **Farkasalma,** Aristolochia clematitis **14 e** (242). Mesgyéken, szántók szélén, bokros, homokos helyeken. Sebgyógyító gyógyszer.

Selymes boglárka, Ranunculus illyricus **22 e.** Levelei ezüstösen fénylő selymes szőrűek. Füves helyeken, homokon.

Magas zsombor, Sisymbrium strictissimum **25 d** (349). Magasszárú (1.5 m) növény, hosszú, vékony, hengeres becőtermésekkel. Bokros helyeken.

Vadrezeda, Reseda lutea **29 e** (402). Köves, parlagos helyeken, útfélen.

Magyar szapuka, Anthyllis polyphylla **37 f** (489). A szár töve elálló szőrű. Meszes, dolomitos lejtőkön, homokon.

Csajkavirág, Oxytropis pilosa (499). Halványsárga virágú, bozontos szőrű növény. Füves lejtőkön, homokon.

Sárga koronafürt, Coronilla coronata **39 b.** Bokros, erősen meszes lejtőkön. Nehéz szagú, szürke-zöld növény.

Patkócím, Hippocrepis comosa **39 c** (503). Heverő szárú növény. Napos, meszes lejtőkön, homokon.

Szennyes bükköny, Vicia sordida (508). Virágja később szennyes ibolyás. Mesgyéken, parlagokon.

Fűzlevelű kutyatej, Euphorbia salicifolia. Tejelő, erőteljesebb növény, levele alul finoman pelyhes. Mesgyéken, bokros helyeken.

Naprózsa, Fumana vulgaris **45 g** (568). Szétterülő, törpe félcserje. Dolomitos, kopár lejtőkön, sivár, laza, meszes talajú homokon. (Nincs keleten.)

Közönséges napvirág (tetemtoldó), Helianthemum ovatum **45 f** (567). Füves lejtőkön, homokon gyakori. — A fonákán fehéresen molyhos levelű **molyhos napvirág,** Helianthemum nummularium, hasonló helyeken, de inkább nyugaton terem.

Hegyi gamandor, Teucrium montanum **53 b** (699). Heverőszárú növény, keskeny, fonákán fehéren molyhos levelekkel. Virágja sárgásfehér. Erősen meszes, köves, homokos lejtőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

2. Fehér virágúak.

Pusztai madártej, Ornithogalum Gussonei (tenuifolium) **8 f.** Kicsiny növényke, később elálló, hosszú virágkocsánokkal. Füves helyeken, mesgyéken. — Hasonló, de erőteljesebb az **ernyős madártej,** O. umbellatum (179).

Csilláros madártej, Ornithogalum refractum. Alsó terméses kocsánai rövidek és letörtek. Homokon, szántókon, csak az Alföldön.

Üstökös madártej, Ornithogalum comosum. Virágzata fürtős, levele aprón pillásélű. Füves, száraz helyeken.

Kónya madártej, Ornithogalum Boucheanum **8 e.** Vaskos szárú növény. Mesgyéken, homokos füves helyeken.

Parlagi madárhúr, Cerastium arvense **16 b.** Füves, parlagos helyeken, nyugaton és északon.

Pázsitlevelű homokhúr, Arenaria Biebersteinii (graminifolia) (275). Karcsú egyenesszárú, vékonylevelű növény. Füves lejtőkön (nincs nyugaton).

Bujdosó mák, Papaver dubium **24 c** (333). A szirmok fehérek, vagy lángvörösek, a növény szürke-zöld. Mesgyéken, szántók szélén.

Janka-tarsóka, Thlaspi Jankae **25 b** (344). Füves lejtőkön, főleg a Középhegységben.

Közönséges dercevirág, Cardaminopsis arenosa **28 c** (387). Sziklás, bokros lejtőkön.

Gumós kőtörőfű, Saxifraga bulbifera **30 g.** Egyenes szárú, enyvesen mirigyes növény, a levelek hónaljában hagymácskák ülnek. Szárazabb, soványabb réteken.

* **Molyhos madárbirs,** Cotoneaster integerrima **31 c.** Törpe kislevelű cserje. Sziklás hegytetőkön. Termése piros.

* **Egybibés galagonya,** Crataegus monogyna **95 i** (431). Mesgyéken, bozótos helyeken, legelőkön igen közönséges cserje, tövises, fényes, sárgásbarna ágakkal.

* **Fanyarka,** Amelianchier ovalis **95 g** (428). A Bakony és Vértes dolomitos lejtőin. Virágszirmai igen keskenyek.

* **Sajmeggy (törökmeggy),** Prunus mahaleb **34 c** (454). Cserje vagy kisebb, berzedtágú fa. Meleg lejtőkön, mesgyéken már április végétől virágzik (nincs az Alföldön).

* **Csepleszmeggy,** Prunus fruticosa **96 g** (463). Fényes, kicsiny levelű, rendesen alacsony cserje. Termése piros. Meleg lejtőkön, mesgyéken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Virágos kőris,** Fraxinus ornus 50 c (660). Rügye szürkésbarna, levélkéi nyelesek, kiálló erezettel. Kisebb fa. Sziklás, meleg lejtőkön, mesgyéken (nincs az Alföldön).

* **Ostorménfa,** Viburnum lantana 62 a (817). Cserje, könnyen hajlítható, kötözésre alkalmas ágakkal. Erdős, cserjés lejtőkön gyakori.

Orlay-murok, Orlaya grandiflora 48 a (603). Termése sűrűn tövisKés. Köves, bokros lejtőkön (nincs az Alföldön).

Szürke nyúlkapor, Trinia glauca (611). Fehéres virágú kétlaki növény, répaalakú, rostos csúcsú gyökérrel, sok ágú, sok ernyőjű szárral. Füves lejtőkön, homokbuckákon.

Borzas vértő, Onosma Visianii. Virágja sárgásfehér, csöves tölcséres. Gyökere pirosra fest. Terebélyesen ágas, szúrós serteszőrű növény. Szürke, hosszú keskenylevelű meddő levélrózsái is feltűnők. Köves, füves lejtőkön, a Középhegységben és Tolnában.

Szürke müge, Asperula glauca (806). Levélörvei soklevelűek, virágzata terebélyes. Bokros lejtőkön gyakori.

Fürtös homokliliom, Anthericum liliago. Karcsú szára fürtös virágzatot visel, levelei keskenyek, hosszúak. Füves, bokros lejtőkön (nincs nyugaton).

Gyepes kőhúr, Minuartia caespitosa (274). Kicsiny, terpedten ágas növényke. Sziklás lejtőkön, homokon.

Sziklai kőhúr, Minuartia frutescens. Gyöktörzse kemény, fásodó. A Mátra és a Sátorhegység andezites szikláin.

Ezüstvirág, Paronychia cephalotes 16 e (280). Heverő törpe növényke, ezüstösfényű hártyás virágzattal. Dolomitos, törmelékes, erősen meszes lejtőkön, csak a Középhegység nyugati felében.

Felálló iszalag, Clematis recta 22 b (320). Magasabb (1 m) erőteljes, terebélyes virágzatú növény. Bokros helyeken, erdőszéleken, vágásokban.

Útszéli zsázsa, Lepidium draba (338). Mesgyéken, útfélen, szántók szélén tömegesen látható.

Fürtös kőtörőfű, Saxifraga aizoon 30 f (412). A Középhegység hűvösebb sziklahasadékaiban.

* **Bolyhos szeder,** Rubus tomentosus 31 e (434). Alacsony cserje, alul fehér molyhos levelekkel. Mesgyéken, bokros lejtőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Veresgyűrű,** Cornus sanguinea **99 f** (641). Mesgyéken, cserjés lejtőkön, lásd 46. lap.

Méreggyilok (vadpaprika), Cynanchum vincetoxicum (672). Virágja sárgásfehér, hosszúszőrű magvai egy vagy két hosszúkás tüszőtermésben foglalnak helyet. Bokros lejtőkön gyakori.

Osztrák zsálya, Salvia austriaca. Füves helyeken, réteken. Erős illatú.

Az árvalányhajat lásd a 73. lapon.

3. Piros (lila) virágúak.

Fekete hagyma, Allium atropurpureum **7 c.** Virágai sötétbíborszínűek, levelei szélesek. Az Alföld szántóföldjein.

! **Agárkosbor,** Orchis morio **11 c** (200). Réteken. A kosborfajok leánygumói a nyálkatartalmú szálepet adják.

Tarka kosbor, Orchis tridentata **11 d.** Száraz, füves lejtőkön.

Bujdosó mák, Papaver dubium **24 c** (333). Mesgyéken, bokros lejtőkön.

Veres szarumák, Glaucium corniculatum (332). Virágja narancsvörös, négyszirmú, termése hosszú, vékony hengeres. Parlagokon, szántókon.

Csíkos (sávos) bükköny, Vicia striata **40 e.** A virág vitorlája kívül selymesszőrű. Füves helyeken, szántók szélén és takarmánynak is vetik.

* **Henye boroszlán,** Daphne cneorum **46 f** (573). Törpe cserje. Szárai heverők, kicsilevelűek, illatosvirágúak. Főleg füves, dolomitos északi lejtőkön és nyugaton erdei fenyves szélén.

Nagy ezerjófű, Dictamnus albus **42 f** (529). Magas, erősszagú növény, levelei áttetszően pontozottak. Bokros, meszes lejtőkön.

Nagy pacsirtafű, Polygala major **43 a.** Meleg, füves lejtőkön.

Üstökös pacsirtafű, Polygala comosa **43 b** (531). Kisebb termetű, bokros növényke. Virágja eleinte lilásvörös vagy kék. Réteken gyakori.

Démutka vajvirág, Orobanche alba **60 c** (794). Főleg kakukfüvön élősködik, levélzöldje nincs. Füves, köves lejtőkön.

Saláta galambbegy, Valerianella olitoria **62 c** (824). Kicsiny növényke, apró, világoslila virágokkal. Mesgyéken, bokros helyeken. Salátának eszik.

Magyar szegfű, Dianthus Pontederae **19 c** (299). Réteken, füves helyeken gyakori.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kacúros estike, Hesperis runcinata (silvestris) **29 c** (398). Bokros helyeken.

* **Parlagi rózsa,** Rosa gallica **34 b** (451). Kicsiny, mirigyes és vékonytüskés cserje. Mesgyéken, bokros helyeken.

Kacstalan lednek, Lathyrus nissolia, (511). Mesgyéken, bokros helyeken.

Nagyvirágú lednek, Lathyrus latifolius (megalanthus) **41 c** (512). Cserjés, füves lejtőkön.

Piros gólyaorr, Geranium sanguineum **42 b** (519). Bokros, füves lejtőkön, gyakran tömegesen,

Borzas szulák, Convolvulus cantabrica **51 c** (676). Sziklás, füves lejtőkön, a Középhegység nyugati felében és a Mecsek környékén.

Piros kígyószisz, Echium rubrum **52 e**. Nyúlánkszárú növény, tömött virágzattal. Füves lejtőkön.

Korai kakukfű, Thymus praecox **56 e** (735). Kúszószárú, illatos kicsiny növény, széles kicsiny levélkékkel. Mészköves, dolomitos, törmelékes lejtőkön.

Hangyabogáncs, Jurinea mollis **73 c** (910). Karcsú, pókhálósfészkű növény, alul hófehér levelekkel. Füves, sziklás lejtőkön.

Bókoló bogáncs, Carduus nutans **73 d** (911). Erőteljes, magasszárú, tüskés, nagyfészkű növény. Mesgyéken, útszélen.

Magyar bogáncs, Carduus collinus **73 e** (912). Nyulánkszárú, ágas növény, gyengén tüskés, alul fehéresen pókhálós-gyapjas levelekkel. Cserjés, köves lejtőkön a Középhegységben (nincs nyugaton).

4. Kék (ibolyaszín) virágúak.

Közönséges gubóvirág, Globularia Willkommii (elongata) **60 e** (799). Meleg, erősen meszes, füves lejtőkön, száraz réteken (de nincs keleten).

Magyar nőszirom, Iris hungarica (aphylla). Szára alacsony, csak tövén ágas, 1—3 virágú. Csak északkeleten, sziklás lejtőkön és a Nyírség homokján.

Hegyi len, Linum austriacum **42 e** (526). Füves helyeken, mesgyéken, útszélen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Borzas len, Linum hirsutum. Levelei hosszúkásak, bozontosak, virágai nagyok, kékek. Köves lejtőkön, homokbuckákon. Keskenyebb kopaszlevelű változata a var. glabrescens.

Orvosi atracél, Anchusa officinalis **51 f** (684). Mesgyéken, útszélen, parlagokon gyakori.

! **Báránypirosító,** Alkanna tinctoria **51 g** (687). Szára heverő, levélzete szürkezöld, gyöktörzse bíborpirosra fest. Az Alföld középső részének laza, meszes homokján. Gyökerét piros festék készítésére használják.

Közönséges infű, Ajuga genevensis. Töve nem indás, murvalevelei háromkaréjúak. Füves, száraz helyeken.

Ligeti zsálya, Salvia nemorosa **56 b** (725). Mesgyéken, útfélen, parlagokon rendesen tömegesen.

Mezei zsálya, Salvia pratensis **56 c** (726). Réteken gyakori.

Lila ökörfarkkóró, Verbascum phoeniceum **57 c** (756). Füves helyeken.

Lecsepült veronika, Veronica prostrata **58 e.** Alacsony, sokszárú növény. Mesgyéken, száraz réteken.

Fogaslevelű veronika, Veronica austriaca (dentata). Levelei keskenyek, a legfelsők épszélűek. Cserjés, köves lejtőkön.

Gombos varjúköröm, Phyteuma orbiculare **66 e** (849). A virág pártájának cimpái eleinte csúcsukon összenőttek. Füves, sziklás, északi lejtőkön.

Kék saláta, Lactuca perennis **78 b.** A Középhegység sziklás lejtőin (nincs nyugaton).

5. Zöldes, barna virágúak. (Pázsitfüvek, sások).

! **Csikófark,** Ephedra distachya **2 d** (25). Kétlaki, törpe levéltelen cserje. Főleg meszes homokbuckákon, a Duna-Tisza közén. Termése piros. Asztma ellen gyógyszer készül belőle.

Pusztai árvalányhaj, Stipa Joannis (pennata) **82 c** (54). Főleg lazatalajú homokbuckákon. — Szikár, köves déli lejtőkön terem a szélesebblevelű, nagyobbtermetű **csinos árvalányhaj,** C. pulcherrima és a **bozontoslevelű árvalányhaj,** S. dasyphylla is.

Karcsú fényperje, Koeleria gracilis **83 d** (83). Levele hajszálvékony, puha, rendesen szőrös, bugája fénylő, zöldes vagy ibolyásbarna. Füves, köves lejtőkön, mesgyéken, homokon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Deres fényperje, Koeleria glauca. Levele merevebb, szürke, kopasz. Töve hagymaszerűen vastagodó. Laza homokon gyakori.

Prémes gyöngyperje, Melica ciliata (85). Meleg, köves lejtőkön, homokon. — Hasonló helyeken terem a szőröslevelű, vastagabb bugájú **erdélyi gyöngyperje,** M. transsilvanica is.

Réti perje, Poa pratensis és különösen keskenylevelű alfaja, a ssp. angustifolia 84 b (91). Mesgyéken, homokon. Kitűnő takarmányfű.

Gumós perje, Poa bulbosa (93, 94). Mesgyéken, száraz lejtőkön, homokbuckákon gyakori, virágai a bugában többnyire ellevelesednek.

Sziklai perje, Poa badensis. Rövid, szürke, szélesebb levelű. Mészköves, dolomitos lejtőkön.

Érdes perje, Poa scabra. A Középhegység andezitsziklás lejtőin (nincs nyugaton).

Magyar csenkesz (fekete tippan), Festuca vaginata 85 e (103). Levelei vastag hengeresek, (körülbelül 1 mm vastagok), símák, deresszürkék, virágzata aránylag laza, toklászai szálkátlanok. Gyökérzete feketésszínű. Laza, meszes homokon. Kitűnő homokkötő, ilyen célra is ültetik.

Vékony csenkesz, Festuca valesiaca (104). Rendesen deresszürke, gyepes növény, vékony (legfeljebb 0.5 mm vastag), szögletes érdes levelekkel. A virágok toklásza körülbelül 4 mm hosszú, keskeny lándzsás, szálkáscsúcsú. Száraz, füves lejtőkön, ritkás, szárazabb erdőben, homokbuckákon tömegesen.

Barázdált (pusztai) csenkesz, Festuca sulcata 85 b. Zöld, gyepes növény, elég vékony (0.5—0.8 mm vastag), szögletes, érdes levelekkel. A virágok toklásza 4—6 mm hosszú, széles lándzsás, szálkáscsúcsú, szőrös vagy kopasz. Száraz, füves, köves lejtőkön, homokon uralkodó pázsitfű. Gyengébbértékű takarmányfű, de fiatalon jó legelőfüvet ad. Közelirokon az előbbivel.

Deres csenkesz, Festuca glauca, 85 d. Deresszürke, gyepes növény, hengeres, síma, kemény, körülbelül 1 mm vastag levelekkel. A toklászok szálkásak. Dolomitos, mészköves, szikár hegy- és dombtetőkön és azok déli lejtőjén.

Magyar vagy árvarozsnok, Bromus inermis 86 a. Magasabb, kopasz, széleslevelű pázsitfű, rendesen szálkátlan toklászokkal. Mesgyéken, száraz, füves helyeken. Száraz talajra való takarmányfű.

Berzedt rozsnok, Bromus squarrosus (110). Alacsony, korán sárguló egyéves pázsitfű, napos lejtőkön, homokon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Sudár rozsnok, Bromus erectus **86 b** (111). Főleg északi, dolomitos, vagy árnyékosabb lejtőkön uralkodó pázsitfű.

Fedél rozsnok, Bromus tectorum (112). Utfélen, falakon, homokbuckákon közönséges egyéves pázsitfű.

Tollas szálkaperje, Brachypodium pinnatum **86 c** (113). Cserjés lejtőkön, ritkás, száraz tölgyesekben tömegesen.

Taréjos tarackbúza, Agropyron cristatum **87 b** (118). Mesgyéken, száraz lejtőkön. Fiatalon takarmánynak alkalmas.

Deres tarackbúza, Agropyron intermedium **87 c** (119). Mesgyéken, szikár lejtőkön gyakori.

! **Tarackbúza (tarackos búzafű)**, Agropyron repens **87 d** (120). Mesgyéken, útszélen. Gyógynövény, tarackja reumaellenes és vizelethajtó szer.

Vadrozs, Secale silvestre **87 e**. Laza homoktalajon.

Keskenylevelű sás, Carex stenophylla (143). Kicsiny, tarackjaival messzekúszó növény. Laza homokon, száraz mezőkön.

Korai sás, Carex praecox **89 a** (145). Mesgyéken, füves, homokos helyeken.

Fényes sás, Carex nitida (liparicarpos) (147). Töve tarackos, tömlőterméskéi fényes barnák, hengeres csőrűek. Füves, köves lejtőkön, homokbuckákon.

Juhsóska, Rumex acetosella (246). Alacsony növény, dárdás vagy fülesvállú levelekkel. Sovány, savanyú talajon, gyakran tömegesen. Talajjelző növény.

Csába íre, Sanguisorba minor és ssp. muricata **33 d** (449). Déli cserjés, füves lejtőkön, parlagokon gyakori.

Szennyes bükköny, Vicia sordida (508). Virágja sárgás, később szennyesibolyaszínű. Mesgyéken, szántók szélén.

Pusztai kutyatej, Euphorbia Seguieriana **43 d** (536). Sziklás, erősen meszes lejtőkön (itt alacsonytermetű változatban), homokbuckákon, rendesen tömegesen.

* **Cserszömörce**, Cotinus coggygria **44 a** (542). Virágai sárgászöldek. Köves, dolomitos lejtőkön, főleg a Középhegység nyugati részében és a Mecseken. Levele ősszel élénk skarlátpiros.

* **Bibircses kecskerágó**, Evonymus verrucosus **44 b**. Szárai barna bibircsekkel vannak fedve. Bokros, meleg lejtőkön.

* **Csíkos kecskerágó**, Evonymus europaeus **98 a** (543). Hajtásai zöldek, hosszukban négy barna paraléccel. Mesgyéken, sövényeken, bozótos helyeken közönséges.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

* **Mezei juhar,** Acer campestre 98 e (547). Sűrűlombú fa vagy cserje, kisebb levelekkel. Ágai néha szélesen paralécesek. Mesgyéken, cserjés helyeken, erdőszéleken.

Apácavirág, Nonea pulla (686). Virágja sötétgránátpiros. Napos lejtőkön, homokon, ugarokon.

! **Lándzsás utifű,** Plantago lanceolata 60 g. Szikár helyeken, réteken, legelőkön. Gyógynövény, levelét borogatószernek használják szemgyulladás, sömör stb. ellen.

A többi pázsitfüvet és a páfrányféléket lásd a nyáriak között, 103., 104. lap.

III. Nyáron (június-júliusban, augusztus elején) virágzók.

1. Sárga virágúak.

a) *Egyszikűek:*

Sárga hagyma, Allium flavum 8 a (173). Sziklás, füves helyeken, homokon, nyár közepén gyakori.

Spárga. Nyúlárnyék, Asparagus officinalis (182). Magasra növő, dúsan ágas növény, örvösen álló levélszerű hajszálvékony ágakkal, kicsiny, zöldessárga virágokkal, piros bogyótermésekkel. Bokros lejtőkön, homokbuckákon. Kerti fiatal duzzadt hajtása a spárga.

b) *Szabad szirmúak:*

Szikár habszegfű, Silene otites és magastermetű, ágasszárú változata a var. pseudotites 17 b (286). Füves, köves lejtőkön, homokon.

Nyulánk káposzta, Brassica elongata 26 a. Magasabb szárú, kékes befuttatású kopasz növény. Omladékos lejtőkön, lőszpartokon.

Rekenyő, Rapistrum perenne (362). Terpedten sűrűn ágas növény, sajátos alakú becőkével. Mesgyéken parlagokon.

Szürke repcsény, Erysimum diffusum (388). Szikár lejtőkön, homokon közönséges.

Magyar repcsény, Erysimum pannonicum (erysimoides) 28 d (389). Levelei rányomott 2—3 ágú apró szőrökkel. Bokros, erősen meszes, köves lejtőkön, mesgyéken gyakori.

Homokvirág, Syrenia cana 28 e. Virágai majdnem ülők, rövid becői laposak. Homokbuckákon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Borsos varjúháj, Sedum acre **30 c** (409). Alacsony, gyepes növény, pozsgás, apró tojásalakú levelekkel. Napos, köves helyeken, falakon, homokbuckákon, duzzadtabb levelű változatával (var. Krajinae)' együtt.

Sárga kövirózsa, Sempervivum hirtum **30 d** (410). Szikár, sziklás helyeken gyakori.

Ezüstös pimpó, Potentilla argentea (441). Levelei alul fehéren molyhosak. Mesgyéken, füves helyeken.

Egyenes pimpó, Potentilla recta **32 c.** Erőteljes (0.5 m), hosszúszőrű növény. Mesgyéken, cserjés lejtőkön.

! **Patika párlófű (apró bojtorján),** Agrimonia eupatoria **33 b** (448). Cserjés helyeken. Gyógynövény, torok-, tüdő-, bél- és májbajok ellen.

Buglyos zanót, Cytisus austriacus **36 b** (473). Mesgyéken, bokros lejtőkön, homokon növő, dúsan ágas félcserje.

Sárkerep lucerna, Medicago falcata **36 d.** Mesgyéken, köves lejtőkön gyakori.

Szarvas kerep, Lotus corniculatus (492). Száraz réteken, legelőkön, jó takarmányfű.

Hólyagos csüdfű, Astragalus cicer **38 d.** Mesgyéken, bokros lejtőkön.

Sárga len, Linum flavum **42 d** (524). Füves, meszes talajú lejtőkön, homokon.

Magyar királydinnye, Tribulus orientalis (527). Körben heverő szárú növény, hosszú tövisű termésekkel. Homokon, parlagokon.

Magyar kutyatej, Euphorbia glareosa **43 e.** Lőszös, agyagos lejtőkön, legelőkön.

! **Közönséges orbáncfű,** Hypericum perforatum **45 d** (562). Bokros helyeken. Lásd 44. l.

Naprózsa, Fumana vulgaris **45 g** (568). Szikár, dolomitos, erősen meszes lejtőkön, sivár homokon, buckatetőkön.

Parlagi ligetszépe, Oenothera biennis **47 e** (584). Parlagos helyeken, homokbuckák oldalain gyakori. Virágai este hirtelen nyilnak.

Sarlós buvákfű, Bupleurum falcatum **48 c** (610). Evelő, ernyősvirágú növény, csúcsuk felé szélesedő épszélű levelekkel. Sziklás, bokros lejtőkön, nyár végén.

Tejelő buvákfű, Bupleurum junceum. Egyéves magasabb növény, hosszú szálas levelekkel. Köves, bokros lejtőkön, nyár végén.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Husáng, Ferula Sadleriana. Magas kóró, felfújt levélhüvelyekkel és szálas levélcimpákkal. A Középhegységben, de csak a Pilis-, Gerecse-, Bükkhegység (Bélkő) sziklás gerincein és Nagymaros mellett.

Homoki kocsord, Peucedanum arenarium (632). Magas, erőteljes kóró. Főleg homokbuckákon.

c) *Összenőtt szirmúak:*

Nagy aranka, Cuscuta pentagona (campestris) **51 b.** Különböző, sokszor gazdasági növényeken, kórókon élősködik.

Homoki vértő, Onosma arenaria (693). Füves, meszes lejtőkön, homokon. Serteszőrei szúrósak, virágja halványsárga.

Sármányvirág, Sideritis montana **53 e** (706). Kicsiny virágja később rőtbarna. Köves lejtőkön, tarlókon. Jó mézelő.

! **Hasznos tisztesfű,** Stachys recta **55 d.** Napos lejtőkön, homokon. Lásd 67. lap.

! **Keskenylevelű ökörfarkkóró,** Verbascum thapsiforme **57 d.** Magas, erőteljes, kevéságú, nagyvirágú kóró, levelei a szárra lefutnak. Erdőszéleken, legelőkön, homokon gyakori. Gyógynövény, szirmai más, nagyvirágú fajokéval együtt köhögés ellen, izzasztószerül szolgálnak.

! **Szőrös ökörfarkkóró,** Verbascum phlomoides (758). Hasonlít az előbbi fajhoz, de levelei a száron nem, vagy alig futnak le. Töltéseken, legelőkön, homokbuckákon gyakori. Hasonlóan gyógynövény.

Pompás ökörfarkkóró, Verbascum speciosum. Magas (1.5 m), erőteljes, terebélyes, sűrűbugájú kóró, sűrű, épszélű, szürkén molyhos levelekkel. Köves lejtőkön, töltéseken (nincs északkeleten).

Csilláros ökörfarkkóró, Verbascum lychnitis (739). Magas kóró. Levelei csipkésélűek, alul finoman fehéres molyhosak, porzói fehéren gyapjasak. Cserjés lejtőkön, mesgyéken, töltéseken.

Rekettyelevelű gyujtványfű, Linaria genistifolia **58 a** (763). Magasabb növény nyúlánk oldalágakkal. Köves lejtőkön, homokon.

Keskenylevelű gyujtványfű, Linaria angustissima (765). Füves, köves helyeken (nyugaton hiányzik).

Sárga vajvirág, Orobanche lutea (795). Lóherén vagy lucernán élősködő sárgásbarna kóró.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

d) *Fészkesek:*

Vajszínű ördögszem, Scabiosa ochroleuca **64 d** (835). Mesgyéken, füves, bokros helyeken gyakori.

! **Homoki szalmagyopár,** Helichrysum arenarium **68 a** (867). Homokon, köves lejtőkön. Virágfészkeit bélrenyheség ellen használják.

Kardos peremizs, Inula ensifolia **68 b** (870). Sziklás, bokros lejtőkön, gyakran seregesen.

Füzlevelű peremizs, Inula salicina **68 c.** Cserjés helyeken, mesgyéken.

Borzas peremizs, Inula hirta. Érdes-borzas növény. Sziklás, cserjés lejtőkön.

Hengeres peremizs, Inula germanica. Sátorozó, kisebbfészkű növény. Cserjés helyeken, mesgyéken.

Selymes peremizs, Inula oculus-Christi **68 d.** Szürkén selymesgyapjas növény. Meszes, füves lejtőkön.

Baranyai peremizs, Inula spiraeifolia. Csak a Mecsek lejtőin.

Festő pipitér, Anthemis tinctoria **69 a** (882). Erőteljesebb növény, sötétsárga virágfészkekkel. Köves lejtőkön, parlagokon.

Jakabnapi aggófű, Senecio jacobaea (902). Magas, karcsú, csak csúcsán ágas növény.

Nyúlánk bábakalács, Carlina intermedia **73 b** (908). Virágfészkei szalmasárgák, a levelekkel együtt tövisesek, télen át is maradók. Szikár, bokros helyeken, legelőkön.

Sáfrányos búzavirág, Centaurea solstitialis (921). Levelei fehéresen molyhosak, a száron lefutók. Virágai sötétsárgák, fészkei tövisesek. Mesgyéken, útfélen.

Mezei keserűgyökér, Picris hieracioides **76 d** (935). Cserjés helyeken, mesgyéken, ugarokon igen közönséges.

Sziki pozdor, Scorzonera cana **77 c** (938). Füves helyeken, útszélen.

Nyúlparéj, Chondrilla juncea (939). Magas, vesszősen ágas növény. Szikár lejtőkön, homokon.

Kései pitypang, Taraxacum serotinum **77 d.** Lőszpartokon, homokon.

Gatyás saláta, Lactuca viminea (943). Dúsan ágas, csontfehér szárú tejelő növény. Szikár lejtőkön.

Büdös zörgőfű, Crepis rhoeadifolia **78 d** (945). Töltéseken, homokon, útfélen. Gyökere karbolszagú.

Szúrós hölgymál, Hieracium echioides. Szikár lejtőkön, homokon. A többi **hölgymál** fajokat lásd a májusban virágzók közt, (L. 58., 68. lap.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

2. Fehér virágúak.

* **Veresgyűrű** Cornus sanguinea **99 f** (641). Cserjés lejtőkön, nyár elején.

* **Fekete bodza,** Sambucus nigra **100 c** (815). Mesgyéken, akácosokban, nyár elején. (Lásd 37. lap.)

a) *Egyszikűek:*

Ágas homokliliom, Anthericum ramosum **6 b** (168). Szikár, füves helyeken, köves lejtőkön igen gyakori.

Nyúlánk madártej, Ornithogalum pyramidale (178). Magas (1 m) hagymás növény. Mesgyéken, szántókon.

b) Szabad szirmúak:

Lenlevelű zsellérke, Thesium linophyllon (intermedium) **14 d** (240). Füves lejtőkön, már június elejétől.

Sertelevelű kőhúr, Minuartia setacea (273). Sziklákon, homokon.

Sokvirágú habszegfű, Silene multiflora **17 d.** Homokos és szikesedő réteken.

Ragadós mécsvirág, Melandrium viscosum. Virágzata füzéres fürt. Az egész növény erősen enyves-mirigyes. Homokos és szikesedő réteken.

Fehér mécsvirág, Melandrium album (291). Mesgyéken, útfélen közönséges. Kétlaki növény, virágai este és borus időben nyílnak.

Homoki fátyolvirág, Gypsophila arenaria **18 d.** Homokbuckákon, mészköves lejtőkön (nincs keleten).

! **Buglyos fátyolvirág,** Gypsophila paniculata (294). Apró virágai dús, laza, terebélyes bugát alkotnak. Laza homokon, töltéseken. Gyógynövény, igen vastag, hosszú gyökere a magyar szappangyökér. Köptetőszernek, azonkívül selymek, szőrmék tisztítására használják.

Kései szegfű, Dianthus serotinus **19 a** (298). Dolomitsziklákon (itt szárai gyakran egyvirágúak), erősen meszes talajú homokbuckákon. Virágjai illatosak, őszig nyílók.

Hamuka, Berteroa incana **29 a** (394). Szürke növény, hasadtszirmú virágokkal. Mesgyéken, útszélen.

Fehér varjúháj, Sedum album **30 b** (408). Alacsony, kúszótövű növény. Sziklákon, falakon, háztetőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

! **Kétszínű szeder,** Rubus procerus (discolor) **96 b.** Levelei alul fehéren molyhosak. Mesgyéken, bozótos helyeken gyakori. Gyógynövény, levelét orosz tea pótlására használják.

* **Jajrózsa,** Rosa pimpinellifolia (spinosissima) (450). Szárát sűrű vékony tűalakú tüskék borítják. levélkéi kicsinyek. Alacsony cserje. Löszös lejtőkön, sziklás tetőkön. — A többi rózsát lásd 83. lap.

Fehér zanót, Cytisus albus. Füves, bokros lejtőkön, csak északkeleten.

Selymes dárdahere, Dorycnium germanicum (sericeum) **37 g** (490). Füves, köves lejtőkön, gyakran seregesen.

Árlevelű len, Linum tenuifolium (525). Virágja fehér vagy kissé pirosló. Meszes lejtőkön, löszhalmokon.

! **Mezei ördögszekér (iringó),** Eryngium campestre (592). Gömbszerűen ágas, tüskés, szívós közönséges kóró. Gyöktörzsét szamárköhögés ellen és vizelethajtónak használják.

Sarlófű, Falcaria vulgaris (Rivini) (615). Terebélyesen ágas növény, hosszú, szalagszerű, fűrészes élű levélkékkel. Mesgyéken, útfélen, szántókon közönséges.

! **Hasznos földi tömjén,** Pimpinella saxifraga (617). Mesgyéken, füves bokros helyeken gyakori, őszig virágzik. Gyógynövény, gyökérzetét tüdőelnyálkásodás és bélrenyheség ellen ajánlják.

Szikár gurgolya, Seseli hippomarathrum (620). Füves helyeken, dolomitos lejtőkön (nincs keleten).

Szürke gurgolya, Seseli dévényense **48 d** (622). Magas, ágas, szürkelevelű kóró. Sziklás lejtőkön, homokon gyakori.

Tömjénillat, Libanotis montana (623). Magas, mélyen barázdás szárú kóró. Cserjés, köves lejtőkön.

Citrom kocsord, Peucedanum oreoselinum (634). Füves helyeken, homokon.

Szarvasgyökér, Tordylium maximum (637). Cserjés, köves lejtőkön.

Murok, Daucus carota (640). Száraz réteken, útfélen közönséges. Kitenyésztett fajtája a sárgarépa.

c) *Összenőtt szirmúak:*

Méreggyilok, Vincetoxicum officinale (672). Bokros lejtőkön.

Homoki vértő, Onosma arenaria (693). Virágja fehéressárga. A növényt szúrós serteszőrök borítják. Füves, meszes lejtőkön, homokon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Hegyi gamandor, Teucrium montanum **53 b** (699). Heverő növény. Erősen meszes, dolomitos lejtőkön, homokon.

Fekete pemetefű, Marrabium peregrinum (705). Terpedten ágas, szürke növény. Agyagos, kötött homokon, legelőkön gyakran tömegesen.

Fehér gyikfű, Prunella laciniata **54 c.** Napos, száraz helyeken, legelőkön.

Magyar zsálya, Salvia aethiopis (724). Vastagon gyapjas, terebélyesen ágas növény. Mesgyéken, töltéseken.

! **Gyapjas gyűszűvirág,** Digitalis lanata. A budai hegyekben, Békásmegyer körül. Mérges. Levele éppúgy, mint a kerti piros gyűszűvirágé, fontos gyógyszer szívbetegségek ellen.

Ezüstös utifű, Plantago argentea. Levelei ezüstös-selymesek, virágfűzére rövid. Sziklás, füves lejtőkön (Bakony, Vértes, Mátra, Mecsek).

Ebfojtó müge, Asperula cynanchica **61 c** (807). Füves helyeken.

d) *Fészkesek:*

Fejvirág, Cephalaria transsilvanica **63 b** (829). Magasabb kóró. Mesgyéken, útfélen.

Homoki cickafark, Achillea Kitaibeliana (pectinata) **69 b.** Levelei egyszerűen szárnyaltak. Főleg homokbuckákon.

Pusztai cickafark, Achillea setacea. Levelei vékony, fonalas sallangúak. Szikár helyeken, homokon, sziken.

Magyar cickafark, Achillea pannonica. Levele gyapjasodó. Szikár helyeken, homokon.

Fehér szamárkenyér, Echinops sphaerocephalus **72 d** (905). Magas, erőteljes kóró, szúrós levelekkel. Cserjés helyeken.

3. Piros (pirosaslila) virágokkal.

a) *Egyszikűek:*

Bunkós hagyma, Allium sphaerocephalum **6 e.** Napos lejtőkön, homokon.

Sötét hagyma, Allium atroviolaceum. Szára erőteljes, virágai sötétibolyáslilák. Mesgyéken, napos helyeken (nincs keleten).

Fekete hagyma, Allium atropurpureum **7 c.** Virágai sötétbíborszínűek, levelei szélesek. Alföldi szántókon.

Hegyi hagyma, Allium senescens (montanum) **7 d.** Főleg sziklás lejtőkön.

Érdes hagyma, Allium oleraceum **7 e.** Bokros helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

b) *Szabad szirmúak:*

Homoki habszegfű, Silene conica **17 c** (287). Homokbuckákon.

Bársonyos kakukszegfű, Lychnis coronaria **18 a** (289). A növény fehéresen gyapjas, virágja bíborszínű. Cserjés lejtőkön.

Kőtörő aszuszegfű, Tunica saxifraga **18 e** (295). Füves, homokos helyeken, nincs keleten.

Aszuszegfű, Tunica prolifera (296). Napos, köves lejtőkön, homokon.

Szeplős szegfű, Dianthus armeria. A növény pelyhesszőrű, szirmai kicsinyek. Bokros helyeken.

Kacúros estike, Hesperis runcinata (silvestris) **29 c** (398). Mirigyesen pelyhes növény. Bokros, köves helyeken.

Rózsás kövirózsa, Sempervivum Schlehani **30 e** (411). Sziklákon, a Középhegységben, és Baranyában a Nagyharsányi hegyen.

* **Parlagi rózsa,** Rosa gallica **34 b** (451). Mesgyéken, bokros helyeken. Kicsiny cserje, egyenlőtlen hosszú, vékony tüskékkel és rövid mirigyes szőrökkel és nagy, illatos virágokkal.

*! **Vadrózsák,** magasszárú fajok, így a **szegfűrózsa,** Rosa caryophyllacea, a mirigyes, illatoslevelű **mezei rózsa,** R. agrestis, és különösen a pelyheslevelű **berki rózsa,** R. dumetorum és a kopasz levelű **gyepürózsa,** R. canina **96 c** (452). Agyagos, köves, bozótos lejtőkön közönségesek. Csipkebogyóik C-vitamintartalmú fontos gyógyszert adnak.

Pirosló here, Trifolium rubens **37 b** (486). Erőteljes kopasz növény. Bokros lejtőkön.

Zászlós csüdfű, Astragalus onobrychis **38 e** (498). Szikár lejtőkön, homokon.

Homoki csüdfű, Astragalus varius **38 f.** A Duna-Tisza közén, homokon.

Tarka koronafürt, Coronilla varia **39 a** (502). Bokros helyeken gyakori.

Homoki baltacim, Onobrychis arenaria **39 d** (504). Füves lejtőkön, homokbuckákon.. Takarmánynövénynek is igen alkalmas.

Mogyorós lednek (bükköny), Lathyrus tuberosus **41 a.** Vetés közt, szántók szélén. Gumós gyöktörzse mélyen a földbe nyúlik.

Nagyvirágú lednek, Lathyrus latifolius (megalanthus) **41 c** (512). Bokros lejtőkön.

Piros gólyaorr, Geranium sanguineum **42 b** (519). Bokros, köves lejtőkön. — Hasonló helyeken nő a **berzedt gólyaorr,** a **kereklevelű** és a **déli (pirenei) gólyaorr** is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Madármályva, Lavatera thuringiaca **45 a** (557). Magas kóró. Bokros helyeken, parlagokon.

Halvány ziliz, Althaea pallida (biennis) **45 c.** Magas kóró. Bokros helyeken, mesgyéken.

c) *Összenőtt szirmúak:*

Borzas szulák, Convolvulus cantabrica **51 c** (676). Sziklás, füves lejtőkön (nincs keleten).

Kakukfűfojtó aranka, Cuscuta epithymum (674). Lilásfehéres virágú. Különböző füveken élősködik.

Magyar ebnyelvű fű, Cynoglossum hungaricum. Virágja később ibolyás. Cserjés, homokos helyeken.

Sarlós gamandor, Teucrium chamaedrys **53 c** (700). Bokros, meszestalajú déli lejtőkön sokszor nagy foltokban terjeszkedik.

Fehér tisztesfű, Stachys germanica. A növény fehéren vagy szürkén gyapjas. Szikár lejtőkön, parlagokon.

! **Kakukfüvek,** Thymus, így a **rövidlevelű,** a **termetes** (734) és a **kopaszodó kakukfű,** mesgyéken, bokros lejtőkön, a **homoki (Degen-) kakukfű,** homokbuckákon. Valamennyi felemelkedőszárú, illatos növény. A kakukfüvet köptetőnek, bedörzsölőszernek és fürdővíz illatosítására használják.

Mezei csormolya, Melampyrum arvense **59 b.** A virágok és murvalevelek is bíborszínűek. Köves lejtőkön, parlagokon.

Démutka vajvirág, Orobanche alba **60 c** (794). Főleg kakukfüvön élősködik. Füves lejtőkön.

Galajfojtó vajvirág, Orobanche vulgaris (caryophyllacea). Virágzata laza, lilásszínű. Galajféléken élősködik.

Nagy vajvirág, Orobanche major (796). Virágzata tömött, vaskosszárú, rózsás, később sárgásbarna. Fészkes virágúakon élősködik.

d) *Fészkesek:*

Ebfojtó müge, Asperula cynanchica **61 c** (807). Füves helyeken.

Ékes vasvirág, Xeranthemum annuum **73 a** (906). Köves, homokos lejtőkön, töltéseken seregesen.

Hangyabogáncs, Jurinea mollis **73 c** (910). Füves, sziklás lejtőkön nyár elején, lásd 72. lap.

Bókoló bogáncs, Carduus nutans **72 d** (911). Lásd 72. lap.

Magyar bogáncs, Carduus collinus **73 e** (912). Fészekpikkelyei rányomottak, levelei alul fehéresgyapjasak. Gyengén tüskés nyúlánk növény. Köves lejtőkön. (Nincs nyugaton.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Horgas bogáncs, Carduus hamulosus. Fészekpikkelyei visszagörbültek, levelei alul zöldek. Füves helyeken, töltéseken. (Nincs nyugaton.)

Magvasodró, Crupina vulgaris (918). Cserjés, köves lejtőkön.

Sugaras zsoltina, Serratula radiata (920). Levele fésűsen szeldelt, szára kevés fészkű. Cserjés lejtőkön. (Nincs keleten.)

Tarka imola, Centaurea Triumfettii (axillaris) **75 d** (924). Fehéres-selymes növény. Cserjés helyeken.

Útszéli imola, Centaurea micranthos **75 e** (925). Terebélyesen ágas. Mesgyéken, szikár helyeken, útfélen közönséges.

Budai imola, Centaurea Sadleriana **75 f** (926). Erőteljes, változó levelű növény. Füves, bokros helyeken gyakori.

A piros terméseket lásd az ősszel virágzóknál a 88. lapon.

4. Kék (ibolyaszín) virágúak.

Üstökös gyöngyike, Muscari comosum **9 a** (180), és karcsú termetű alfaja, a ssp. tenuiflorum. Füves, bokros helyeken, mesgyéken, szántókon.

Heverő csüdfű, Astragalus austriacus. Szárai körben heverők, levélkéi szálasak, virágfürtje világoskék. Füves helyeken (nincs keleten), már májustól kezdve virágzik.

Zászlós csüdfű, Astragalus onobrychis **38 e** (498). Virágai pirosas ibolyaszínűek. Szárai bokrosak, felemelkedők. Szikár lejtőkön, homokon.

Vékonylevelű bükköny, Vicia cracca ssp. tenuifolia **40 d** (507). Bokros helyeken, lásd 53. lap.

Közönséges kígyószisz, Echium vulgare **52 d** (695). Szára gyakran erőteljes, a növény érdesszőrű. Parlagokon, útfélen.

Macskafarkú veronika, Veronica spicata **58 f** (778). Füves helyeken.

Dohányfojtó vajvirág, Orobanche ramosa **60 b.** Főleg dohányon és kenderen élősködik.

Csomós harangvirág, Campanula glomerata **65 a.** Cserjés lejtőkön. Itt leginkább a szürkén molyhos alfaja, a ssp. farinosa terem.

Pongyola harangvirág, Campanula sibirica (842). Dolomitos lejtőkön, homokon. Északkeleten a nagy virágú alfaja, a ssp. divergentiformis nő.

Olasz harangvirág, Campanula bononiensis. Virágzata nyúlánk, ágasbugás. A növény finoman pelyhes. Bokros lejtőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kereklevelű harangvirág, Campanula rotundifolia **66 a** (844). Sziklás, füves északi lejtőkön, homokon.

Kék szamárkenyér, Echinops ruthenicus. Tüskés levelei alul fehéren molyhosak. Az Alföld középső részein, homokon, szikár helyeken.

Tarka imola, Centaurea Triumfettii (axillaris) **75 d** (924). Selymes szürke levelű növény. Cserjés helyeken.

Kék saláta, Lactuca perennis **78 b. A** Középhegység sziklás, napos lejtőin.

5. Zöld-, barnavirágú vagy virágtalan növények.

Sikárfű (élesmosófű), Chrysopogon gryllus **82 a** (42). Magas pázsitfű, lilásbarna, laza virágbugával. Szikár, déli meszes lejtőkön, kötött meszes homokon. Szívós mellékgyökerei kefekötésre alkalmasak.

Hosszúlevelű árvalányhaj, Stipa stenophylla. Levelei hosszúak, hajszálfínomak, élénkzöldek. Júniusban kezd virágzani. A Középhegység meleg lejtőin.

Síma komócsin, Phleum phleoides. Szürkezöld növény, keskeny fűzéres bugája meghajlítva karéjos lesz. Meleg, füves, köves lejtőkön.

Ezüstperje, Corynephorus canescens (67). Hamvaszöld, egyenes sertelevelű növény. Erősen savanyú, mésztelen homokon, főleg nyugaton.

Csillagpázsit, Cynodon dactylon **83 b** (75), lásd 89. lap.

! **Tarackbúza (Tarackos búzafű)**, Agropyron repens **87 d** (120). Útszéleken, szántók szélén, mesgyéken. Gyöktörzsét és tarackját vizelethajtónak és reuma ellen használják.

A többi pázsitfüveket lásd a májusban nyílók között, 74. l.

Sárgás rezeda, Reseda luteola (401). Kavicsos helyeken, töltéseken. Nyulánk, egyenesszárú növény.

Magyar kutyatej, Euphorbia glareosa **43 e.** Löszös, agyagos lejtőkön, legelőkön közönséges.

Vesszős kutyatej, Euphorbia virgata. Mesgyéken, útfélen.

Homoki utifű, Plantago indica (800). Szára elágazó, levele keskeny. Homokbuckákon, homokos szántókon.

Lándzsás utifű, Plantago lanceolata **60 g.** Lásd 76. lap.

Pikkelypáfrány, Ceterach officinarum (11). Sziklahasadékokban. Levele száraz időben behajlik, pikkelyes alját kifelé fordítja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

IV. Ősszel (augusztus második felében, szeptemberben) virágzók.

1. Sárga virágúak.

Vetővirág, Sternbergia colchiciflora **9 g** (191). Hagymás kicsiny növény, keskeny, szürke levelei és termése a következő tavaszszal fejlődnek. Füves, bokros helyeken (csak Budapesttől a Balatonig és Békésmegyében).

Méregölő sisakvirág, Aconitum anthora **20 e.** Halvány zöldessárga virágú. Bokros, köves északi hegylejtőkön.

Sarlós buvákfű, Bupleurum falcatum **48 c** (610). Sziklás, bokros lejtőkön gyakori.

Buglyos kocsord, Peucedanum alsaticum. Magas (1—1.5 m) terebélyesen ágas kóró. Mesgyéken, bokros helyeken.

Sárga fogfű, Odontites lutea (Orthantha lutea) **59 e** (787). Füves lejtőkön, homokbuckákon.

Aranyfürt őszirózsa, Aster linosyris **67 c** (855). Füves, meszestalajú lejtőkön, meszes homokbuckákon seregesen.

Nyúlánk bábakalács, Carlina intermedia **73 b** (908). Szikár, bokros helyeken. Szalmasárga, tövises fészke télen át is megmarad.

Mezei keserűgyökér, Picris hieracioides **76 d** (935). Mesgyéken, útfélen közönséges.

Kései pitypang, Taraxacum serotinum **77 d.** Lőszpartokon, homokon.

Gatyás saláta, Lactuca viminea (943). Nyúlánk, vesszősen ágas, csontfehér szárú, szürkelevelű, tejelő növény. Szikár lejtőkön.

Ernyős hölgymál, Hieracium umbellatum (952). Cserjés helyeken, buckaközökben.

2. Fehér virágúak.

Magyar gurgolya, Seseli leucospermum (621). Levélkéi vékony sertealakúak. A Középhegység dolomittörmelékes, tehát szénsavas magnéziumot tartalmazó, déli lejtőin (Keszthelytől a váci Naszálig).

3. Piros, lila virágúak.

Homoki kikerics, Colchicum arenarium. Virágai kisebbek, mint az őszi kikericséi, tavasszal fejlődő levelei keskenyebbek, szürkezöldek. Homokbuckákon a Duna—Tisza közén.

Pézsmahagyma, Allium moschatum **7 a.** Levele sertefonalas, ernyős virágzata halványrózsaszínű. Budapest, Veszprém körül dolomitos lejtőkön és meszes homokon is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Őszi csillagvirág, Scilla autumnalis. Fürtös virágzata rózsás ibolyaszínű. A balatoni dombvidéken és a Bakony déli lejtőjén, azonkívül Békés és Csongrád megyében, szikár helyeken.

Homoki keserűfű, Polygonum arenarium **15 c.** Homokbuckákon, homokos szántókon, közönséges.

Dunai szegfű, Dianthus collinus **19 d.** Levelei aránylag szélesek, érdes-pelyhesek vagy keleten (ssp. glabriusculus) kopaszak. Bokros helyeken.

Északi kakukfű, Thymus serpyllum. Heverőszárú, apró keskeny levelű, illatos növény. Homokon, nyugaton.

Ősszel piros bogyója van a nyúlárnyéknak (182), piros termése a ***madárbirsnek 31 c;** piros csontárja a ***csepleszmeggynek 96 g** (463); skarlátpiros levele és lilatollas terméses bugája van a ***cserszömörcének 44 a;** élénkpiros levele és termése, zöldes hajtása a ***csíkos kecskerágónak 98 a** (543); pirosló levele, skarlátpiros termése és zöldes, bibircses hajtása a ***bibircses kecskerágónak 44 b;** sötétpiros levele és hajtása a ***veresgyűrűnek 99 f** (641).

4. Kék virágúak.

Szürkés ördögszem, Scabiosa canescens **64 c** (834). Virágai világoslila színűek. Dolomitos, törmelékes lejtőkön, száraz, sovány helyeken, homokon.

Harangcsillag, Asyneuma canescens **66 c** (848). A Középhegység szikár, meszes, dolomitos lejtőin (nincs nyugaton).

Kékcsillag, Jasione montana (850). Erősen savanyú talajon, sovány homokon.

Csinos őszirózsa, Aster amellus **67 e** (856). Bokros, füves, erősen meszes talajú lejtőkön.

5. Zöld, szürke vagy barna virágúak.

Fenyérfű, Andropogon (Bothriochloa) ischaemum (40). Vékony füzérei ibolyásak, szőrösek. Szikár, déli lejtőkön, legelőkön nyáron és ősszel tömegesen.

Csillagpázsit, Cynodon dactylon **83 b** (75). Mesgyéken, útfélen, homokbuckákon, szikesedő réteken. Nyáron és ősszel, gyakran terhes gyom, messze terjedő tarackokkal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kunkorgó árvalányhaj, Stipa capillata **82 b** (55). Szikár, meleg lejtőkön, homokon tömegesen.

Kései perje, Diplachne (Cleistogenes) serotina (80). Szikár, köves, déli lejtőkön.

Homoki seprőfű, Kochia laniflora (260). Homokbuckákon.

Mezei üröm, Artemisia campestris (895). Erőteljes, terebélyesen ágas, fástövü kóró. Füves, köves lejtőkön, homokon közönséges.

Sziklai üröm, Artemisia Lobelii (alba) **70 d.** A Bakony, Vértes és Mecsek dolomitos lejtőin. Szagos félcserje.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

C. KASZÁLÓK, NYÁRON IS ÜDEZÖLD RÉTEK, LÁPRÉTEK, MOCSARAS ÉS ÁRADÁSOS RÉTEK VIRÁGOS NÖVÉNYEI.

I. Kora tavasszal (március—áprilisban) virágzók.

1. Sárga virágúak.

Mezei tyúktaréj, Gagea pratensis (170). Töve három hagymájú, lepellevelei szálas lándzsásak. Hegyi réteken, mesgyéken.

Mocsári gólyahír, Caltha palustris **20 a** (306). Terméskéi ívesen kigörbülők. Mocsaras réteken seregesen.

! **Martilapu,** Tussilago farfara **71 a** (896). Nyirkos, agyagos partokon. Később fejlődő kerek levelei tövükön 7—9 erűek. (Gyógynövény, lásd 25. l.)

! **Tavaszi kankalin, 49 f.** Magas hegyi réteken, lásd 26. l.

! **Pongyola pitypang (gyermekláncfű),** Taraxacum officinale (940). Nyirkosabb réteken, gyümölcsösökben. Aprilis közepe után, nappal virágzik. Gyógynövény, gyökere vértisztító, gyomorjavító és hashajtó hatású.

Mocsári pitypang, Taraxacum palustre. Mocsaras réteken, gyakran tömegesen.

2. Fehér virágúak.

Hóvirág, 9 e. Magas hegyi réteken. (Lásd 26. l.)

Tavaszi daravirág, Draba (Erophila) verna **28 a** (379). Apró növényke, apró kéthasábú szirmokkal. Füves, sovány helyeken, tömegesen.

Réti kakuktorma, Cardamine pratensis **27 c** és fehérvirágú változata: var. Hayneana (372). Nedves réteken áprilisban.

Nyári tőzike, Leucojum aestivum (190). Iszapos, áradásos réteken, áprilistól kezdve virágzik.

3. Piros (lila) virágúak.

Kockás kotuliliom, Fritillaria meleagris **8 c** (175). Nedves réteken nyugaton és északon.

Leánykökörcsin, Pulsatilla grandis **21 a** (316). Szárazabb, napos, szellős, füves hegytetőkön.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Lisztes kankalin, Primula farinosa. Rétlápokon Tapolca, Sümeg és Sopron körül. Vöröslila kicsiny virágai később elkékülnek.

4. Kék virágúak.

Lápi nyúlfarkfű, Sesleria coerulea. Tömött virágbugája acélkék. Lápréteken, meszes talajon, nyugaton.

Tavaszi csillagvirág, Scilla bifolia **8 d** (177). Magas hegyi réteken. Lásd 29. l.

! **Kerek repkény**, Glechoma hederacea (708). Hegyi kaszálókon. Gyógynövény, főleg légcsőhurut ellen.

5. Barna vagy zöld virágúak.

! **Mezei zsurló**, Equisetum arvense **1 e** (17). Nyirkos, agyagos helyeken. Barna termőszára hamar elpusztul. Zöld, meddő szárai később fejlődnek, érdes tapintatúak. Meddő szárát tüdővész ellen, vérzéscsillapítónak, vizelethajtónak, továbbá csiszolószernek használják.

Tavaszi sás, Carex caryophyllea (148). Virágpelyvái rozsdabarnák. Réteken, füves helyeken.

Mezei perjeszittyó, Luzula campestris (163). Virágfüzérei gesztenyebarnák. Sovány, füves helyeken.

* **Cinegefűz (serevény)**, Salix rosmarinifolia **91 e**. Kicsiny cserje, kicsiny rövid barkákkal, később ezüstös selymes kicsiny levelekkel. Lápos réteken, különösen nyirkos homokon, buckaközökben.

* **Rekettyefűz**, Salix cinerea **91 g** (919). Terebélyesen szétágazó bokor, ezüstszürke barkákkal. Mocsaras réteken gyakori.

A többi barkás fákat és cserjéket lásd a 31., 32., 33. lapon.

II. Májusban virágzók.

1. Sárga virágúak.

Bodzaszagú kosbor, Orchis sambucina **12 c**. Nyirkosabb hegyi réteken. Sárga vagy piros virágú.

Villás boglárka. Ranunculus pedatus. Levelei kevés, keskeny épszélű cimpára ölbefogottan szeldeltek. A gyökérrojtok koloncosak. Hegyi réteken, szikesedő alföldi réteken (nincs nyugaton).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Réti boglárka, Ranunculus acer (327). Nyirkos, lápos réteken tömegesen, a rét rendesen sárgállik tőle.

Szümcső, Bunias orientalis **29 d.** Magas termetű. A virágzatot sárgás ülő mirigyek borítják, a virágok mézillatúak. Nedvesebb réteken, utak mellett (nincs nyugaton).

Csörgő kakascímer, Rhinanthus minor (crista-galli) **59 f.** Réteken.

Nagy kakascímer, Rhinanthus glaber (major) (789). Réteken.

Keresztes galaj, Galium cruciata **61 d** (808). Füves helyeken.

Foltos vérnyomfű, Hypochoeris maculata **76 a** (930). Kaszálókon, füves hegylejtőkön.

Ezüstös hölgymál, Hieracium pilosella (949). Levelei alul fehéresen molyhosak, szára egyfészkű. Szárazabb réteken.

2. Fehér virágúak.

Széleslevelű gyapjúsás, Eriophorum latifolium **88 a** (130). Érdes kocsánokkal, és a **keskenylevelű gyapjúsás.** E. polystachyon, síma kocsánokkal, a virágfüzérkékből hosszan kilógó ezüstös selymes serteszőrökkel. Lápos réteken, gyakran tömegesen.

Nyári tőzike, Leucojum aestivum (190). Iszapos, áradásos réteken.

Pázsitos csillaghúr, Stellaria graminea. Lazavirágzatú, apró virágú, gyengéd növényke. Kaszálókon gyakori.

Parlagi madárhúr, Cerastium arvense **16 b.** Füves, parlagos helyeken, nyugaton és északon.

Rigószegfű, Moenchia mantica **16 c.** Kaszálókon, főleg Dunántúi tömegesen.

Janka-tarsóka, Thlaspi Jankae **25 b** (344). Szárazabb füves lejtőkön a Középhegységben.

Fehér pimpó, Potentilla alba **32 b** (438). Alacsony, ezüstös selymesszőrű növény. Főleg hegyi réteken, ritkás tölgyesekben.

! **Kömény,** Carum carvi (616). Főleg hegyvidéki nyirkos réteken. Termése fontos fűszer, belőle a köményolaj készül. Felfúvódás, gyomorgörcs ellen is használják.

Bördős mételykóró, Oenanthe fistulosa (625). Mocsaras réteken.

! **Fekete nadálytő,** Symphytum officinale **51 e** (683). Mocsaras réteken. Sárgásfehér vagy ibolyakék virágokkal. Gyógynövény, lásd alább 93. l.

Osztrák zsálya, Salvia austriaca. Füves helyeken, szárazabb réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

! **Százszorszép,** Bellis perennis **67 b** (854). Réteken, legelőkön, tavasztól őszig. A nép a virágfészkeit vértisztító teának használja.

! **Macskatalp,** Antennaria dioica **67 g** (865). Főleg sovány hegyi réteken. Gyógynövény, lásd alább.

Mezei margitvirág (margaréta), Chrysanthemum leucanthemum **70 b** (892). Hegyi réteken, füves, áradásos helyeken, rendesen tömegesen.

3. Piros (bíborlila) virágúak.

Agár kosbor, Orchis morio **11 c** (200). Soványabb réteken, kaszálókon.

Bodzaszagú kosbor, Orchis sambucina **12 c.** Hegyi réteken, erdőszéleken.

Hússzínű kosbor, Orchis incarnata. Mocsaras réteken. Virágzata világosbíbor színű vagy sárga, levelei tövük felé szélesedők, keskenyek.

Mezei sóska, Rumex acetosa **15 a** és **ijjas-fias sóska,** R. auriculatus (247). Réteken, kaszálókon. Savanyú ízű.

Enyvecske, Viscaria vulgaris **16 f** (284). Hegyi réteken, erdőszéleken, sovány, savanyú talajon.

Réti kakukszegfű, Lychnis flos-cuculi **18 b** (290). Lápréteken, hegyi kaszálókon, gyakran tömegesen.

Magyar szegfű, Dianthus Pontederae **19 c** (299). Réteken gyakori.

Ostökös pacsirtafű, Polygala comosa **43 b** (531). Szárazabb réteken. Virágai lilásvörösek, később zöldek.

! **Fekete nadálytő,** Symphytum officinale **51 e** (683). Gyökere kívül fekete. Mocsaras réteken gyakori. Gyógynövény, légzési zavaroknál, csontbántalmaknál alkalmazzák.

Lápi kakastaréj, Pedicularis palustris (790). Mocsaras réteken.

Kétlaki macskagyökér, Valeriana dioica **62 e.** Lápos réteken.

Terebélyes harangvirág, Campanula patula **66 b.** Főleg hegyi kaszálókon.

! **Macskatalp,** Antennaria dioica **67 g** (865). Főleg hegyi, sovány réteken. Gyógynövény, fészkeit epebajok, vesebántalmak ellen alkalmazzák.

Szibériai nőszirom, Iris sibirica **10 e.** Nedves réteken.

Mocsári kosbor, Orchis palustris **12 b** (202) és a keleten és délen növő alfaja, a **pompás kosbor,** ssp. elegans, ép mézajakkal, magasabb termettel. Nedves, mocsaras réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Szúnyoglábú bibircsvirág, Gymnadenia conopsea **13 a** (206). Virágai illatosak, hosszú vékony sarkantyújuak. Főleg hegyi réteken gyakori, május-júniusban.

4. Kék (kékeslila) virágúak.

Indás ínfű, Ajuga reptans **53 a** (698). Hegyi kaszálókon.

Réti iszalag, Clematis integrifolia **22 a.** Levelei épek, virágai magánosak, sötétibolyaszínűek. Nedves, áradásos réteken, tavaszszal és nyáron.

Réti kakuktorma, Cardamine pratensis **27 c.** Hegyi nedves réteken, forrásos helyeken.

Üstökös pacsirtafű, Polygala comosa **43 b** (531). Réteken.

Sovány ibolya (ebviola), Viola canina. Levelei kicsinyek, szivesholszúkásak. Főleg sovány hegyiréteken.

! **Laposlevelű ördögszekér (iringó),** Eryngium planum (593). Szára és virágzata világoskék, utóbbi kevésű. Nyirkos, áradásos helyeken, vízpartokon. Gyógynövény, gyöktörzsét szamárköhögés, tüdőbaj ellen és vértisztítónak használják.

Mocsári nefelejcs, Myosotis scorpioides (palustris) (689). Mocsaras réteken, patakok mentén.

Mezei zsálya, Salvia pratensis **56 c** (726). Réteken gyakori.

Lila ökörfarkkóró, Verbascum phoeniceum **57 c** (756). Nyulánk szárú, lazán fürtös növény, magános hosszú kocsánokkal. Füves helyeken, réteken.

Mezei varfű, Knautia arvensis **64 a** (832). Nyulánk szárú növény, változó alakú levelekkel. Üde réteken, kaszálókon gyakori.

Terebélyes harangvirág, Campanula patula **66 b.** Főleg hegyi kaszálókon gyakori.

5. Zöld vagy barna vagy feketebarna virágúak vagy virágtalanok.

! **Mezei zsurló,** Equisetum arvense **1 e.** Lásd 91. l.

! **Közönséges boróka (gyalogfenyő),** Juniperus communis **2 c** (24). Lásd 31. l.

a) *Pázsitfűvek:*

Borjúpázsit, Anthoxanthum odoratum (52). Bugája fényes barnászöld, füve száradva kumarin (széna) illatú. Főleg sovány, füves helyeken, hegyi réteken, tavasz végén.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Mezei komócsin (lóperje), Phleum pratense (60). Bugája meghajlítva hengeres marad. Hegyvidéki réteken.

Réti ecsetpázsit, Alopecurus pratensis 82 d (61). Nyirkosabb, szikesedő réteken.

Pelyhes zabfű, Avenastrum (Helictotrichon) pubescens. Bugája ibolyászöldes, a füzérke virágai tövükön hosszú szőrűek (72). A levelek pelyhesedők. Réteken, kaszálókon elég gyakori. Nyulánk szárú jó takarmányfű.

Francia perje (cigányzab), Arrhenatherum elatius 83 a (73). Magas, zöldes fénylő bugájú pázsitfű. Kövér réteken, parkerdőkben, nyirkos, füves helyeken, inkább nyugaton. Kitűnő takarmányfű.

Réti perje, Poa pratensis 84 b (91). Réteken, kaszálókon, kitűnő takarmányfű. Szárazabb helyeken, mesgyéken, homokon termő keskenylevelű alfaja a ssp. angustifolia.

b) *Sásfélék (savanyú füvek):*

Közönséges erdei káka, Scirpus silvaticus (136). Erőteljesebb növény, 1 cm-nél szélesebb, érdesélű lapos levelekkel. Forrásos helyeken, égeresekben, hegyvidéki, mocsaras réteken.

Mocsári csetkáka, Eleocharis palustris (139). Vékony szárú, magános füzérkéjű, levéltelen növény. Mocsaras réteken.

Lápi sás, Carex Davalliana (142). Kétlaki gyepes alacsony sás, lápréteken, inkább nyugaton.

Mocsári sás, Carex vulpina. Tömött gyepeket alkot, szára 1—3 mm vastag. Virágfüzére később rőtbarna. Nedves réteken.

Éles sás, Carex gracilis. Magasabb termetű sás. Virágpelyvái sötét vörösbarnák, hegyesedők vagy tompák. A tömlőtermés nem csőrös. Vízpartokon, magas sás-réteken.

Zsombéksás, Carex elata (Hudsonii) 89 b (146). Virágpelyvái tompásak, feketék, tömlőtermése nem csőrös. A tőhüvelye széle recésen szétfoszlik. Mocsarakban rendesen tömegesen, ahol oszlopos, kiálló, hatalmas gyepeket, zsombékokat alkot. Már áprilistól kezdve virágzik.

Réti sás, Carex distans (151). Sűrűn gyepes. Termős füzérkéi egymástól távol állók. Nedves, homokos, szikesedő réteken, gyakran tömegesen.

Borzas sás, Carex hirta. Levele és tömlőtermése szőrös, utóbbi csőrös. Töve tarackos. Nyirkos helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Posvány sás, Carex acutiformis (153). Virágpelyvája szálkásan kihegyezett, Tömlőtermése bordás, csőrös, fakózöld. Mocsaras réteken, vízpartokon növő magasabb termetű sás, április végétől nyárig.

c) *Kosborfélék:*

Párkányos bangó, Ophris sphecodes (araneifera) **11 b** (109). Réteken, szálankint.

Poloskaszagú kosbor, Orchis coriophora. Virágai szennyes vörösbarnák, poloskaszagúak. Nyirkos réteken.

Békakonty, Listera ovata (212). Virágai zöldek, Nedves réteken.

d) *Kétszikűek:*

Juhsóska, Rumex acetosella (246). Sovány, igen savanyú, mésztelen talajú réteken, szántókon, sokszor tömegesen termő alacsony növény, májustól nyárig.

Mocsári kutyatej, Euphorbia palustris. A toktermés bibircses. A szár felül oldalágas. Mocsaras réteken.

Fényes kutyatej, Euphorbia lucida. A toktermés kopasz, az álcsésze mirigyei félholdalakúak. Magas, kopasz növény, hosszú, felül fényes levelekkel. Nedves, mocsaras alföldi réteken.

*! **Kutyabenge,** Frangula alnus **44 e** (551). Lápos réteken, patakok mentén. Kérge hashajtó, de frissen mérges.

Réti utifű, Plantago media **60 h** (802). Főleg hegyvidéki réteken.

Lándzsás utifű, Plantago lanceolata, lásd 76. l.

III. Nyáron (június-júliusban, augusztus elején) nyílók.

1. Sárga virágúak.

Közönséges bakszakál, Tragopogon orientalis **77 a** (936). Tavasz végétől gyakran őszig virágzik. Kaszálókon.

Réti zörgőfű, Crepis biennis **79 b** (947). Kaszálókon, nyirkos, füves helyeken. Magas termetű.

Ezüstös hölgymál, Hieracium pilosella (946). Szárazabb, soványabb réteken.

Csomós hölgymál, Hieracium cymosum **80 b.** Szárazabb réteken.

a) *Szabad szirmúak:*

Béka boglárka, Ranunculus flammula **22 f.** Leginkább hegyvidéki és dunántúli nedves réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kúszó boglárka, Ranunculus repens. Nedves réteken, árkokban gyakori. Szárai heverők, vagy felemelkedők, gyakran gyökerezők, indaszerűek.

Sárga virnánc, Thalictrum flavum **23 c.** Magas kóró, sátorozó, sárga porzójú, dús virágzattal és szélesebb levélcimpákkal. Nedves réteken.

Fényes virnánc, Thalictrum lucidum. Hasonló az előbbihez, de levélcimpái igen keskenyek. Nedves, bokros réteken.

Osztrák kányafű, Rorippa austriaca **26 c** (367). Nyirkos, füves helyeken.

Iszap kányafű, Rorippa silvestris **26 d** (368). Nyirkos, füves, iszapos helyeken, árkokban közönséges.

Szümcső, Bunias orientalis **29 d.** Nedvesebb réteken, utak mellett.

! **Vérontó fű,** Potentilla erecta (440). Lápos, nedves réteken, nyirkos erdőkben. Gyógynövény, gyöktörzse összehúzó hatású, belhurut ellen, szájöblítésre használatos.

Indás pimpó, Potentilla reptans. Szára hosszan kúszó, gyökerező, levélkéi ötösek, virágai hosszú kocsánon magánosak. Nyirkos helyeken, árkokban gyakori.

Mezei here, Trifolium campestre (484). Réteken, legelőkön, már május végétől.

Zörgő here, Trifolium agrarium (strepens) **36 e.** Főleg hegyi réteken.

Magyar here, Trifolium pannonicum **37 d.** Réteken, füves lejtőkön.

Szarvaskerep, Lotus corniculatus (492). Szárazabb réteken, legelőkön, jó takarmányfű.

Hólyagos csüdfű, Astragalus cicer **38 d.** Füves, bokros helyeken.

Selyemmályva, Abutilon Avicennae (Theophrasti) (556). Aradásos helyeken, főleg a Tisza vidékén, egészen őszig.

Parlagi ligetszépe, Oenothera biennis **47 e** (584). Vízpartokon, áradásos helyeken, parlagokon. Virágai este, hirtelen nyílnak.

b) *Összenőtt szirmúak, fészkesek:*

Pénzlevelű lizinka, Lysimachia nummularia (652). Heverő, kúszó növényke. Nedves réteken, árkokban.

Közönséges lizinka, Lysimachia vulgaris (653). Magasszárú növény bugás virágzattal. Mocsaras réteken.

Tejoltó galaj, Galium verum **61 e.** Kaszálókon, füves helyeken. Tejoltásra használható.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kései aranyvessző (jágerkender), Solidago serotina (853). Magas, kopasz növény. Ártereken, árkokban, ligetekben meghonosodva, sokszor tömegesen.

Réti peremizs, Inula britannica (871). Nedvesebb réteken, árkokban gyakori.

Réti bolhafű, Pulicaria dysenterica 68 e. Mocsaras réteken, árkokban.

Réti aggófű, Senecio erraticus (barbareifolius) 72 a Nedves réteken, vízpartokon, nyár végén.

Kövér aggófű, Senecio doria (Biebersteinii) 72 c. Erőteljes magas növény. Nedves réteken, partos helyeken.

Halvány aszott, Cirsium oleraceum 74 c. Főleg hegyvidékeken és nyugaton, mocsaras réteken.

Foltos vérnyomfű, Hypochoeris maculata 76 a (930). Kaszálókon, füves lejtőkön, nyár elején.

Békapitypang, Thrincia taraxacoides (Leontodon nudicaulis) 76 b (931). Nedves réteken, főleg nyugaton, késő őszig.

Őszi oroszlánfog, Leontodon autumnalis (932). Füves, homokos, nyirkos helyeken, ősz felé.

Közönséges oroszlánfog, Leontodon hispidus 76 c (933). Réteken, füves helyeken igen gyakori.

Mezei csorbóka, Sonchus arvensis 78 a. Nedves, füves helyeken, régi, nyirkos ugarokon, egészen őszig.

2. Fehér virágúak.

Mezei margitvirág, Chrysanthemum leucanthemum 70 b (892). Üde réteken, füves, áradásos helyeken, rendesen tömegesen.

! **Fehér zászpa**, Veratrum album (164). Erőteljes, magas (1 m) növény. Mocsaras, lápos réteken, erdei nedves tisztásokon. Mérges gyökérzete sebekre, fekélyekre, stb. és az állatgyógyászatban használatos.

Mocsári nőszőfű, Epipactis palustris. Mocsaras réteken, nedves homokbucka közökben.

Vizi csillaghúr, Stellaria aquaticav. Vízpartokon.

Szappanfű, Saponaria officinalis 19 e. Lásd 100. lap.

Koloncos legyezőfű, Filipendula hexapetala 33 a (446). Szárazabb réteken gyakori.

Hegyi here, Trifolium montanum 37 a. Hegyi réteken, füves helyeken.

Fehér (lódi) here, Trifolium repens 36 g. Heverő, gyökerező szárú

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

növény, hosszú felálló kocsánokkal és mézillatú virágokkal. Réteken, legelőkön, útfélen, már tavasz végétől kezdve. Fontos takarmánynövény.

Békalen, Linum catharticum (523). Kicsiny, vékonyka, némely legelő állatra mérges növényke. Nyirkosabb réteken.

! **Kömény,** Carum carvi (616). Nyirkosabb réteken, főleg hegyvidéken. Termése fontos fűszer, azonkívül felfúvódás, stb ellen gyógyszer.

Vízparti angyalgyökér, Angelica silvestris (631). Magas, erőteljes, zöldesfehér virágú kóró. Mocsaras réteken, vizek mentén.

Murok, Daucus carota (640). Réteken, mezőkön, útfélen gyakori.

Sövényszulák, Calystegia sepium **51 d** (677). Nyirkos, bokros helyeken, nádasokban, ligetekben gyakori, csavarodó szárú növény.

Vizi peszérce, Lycopus europaeus (737). Mocsaras réteken, árkokban.

! **Csikorka,** Gratiola officinalis **58 c** (772). Mocsaras, lápos réteken, ártereken. Mérges, szívbajoknál vizelethajtó gyógynövény.

! **Orvosi szemvidító,** Euphrasia Rostkoviana (785). Terpedten ágas, kicsiny növényke, mirigyszőrös felső levelekkel. Főleg hegyvidéki réteken. A legelő állatokra mérges növény, mint gyógynövényt szembetegségek ellen használják.

Merev szemvidító, Euphrasia officinalis (ericetorum) **59 d** (786). Soványabb réteken.

Réti galaj, Galium rubioides. Erőteljesebb növény, széles hosszúkás levelekkel. Nedves, üde réteken, füves helyeken.

! **Mezei macskagyökér,** Valeriana officinalis **62 d** (826). Áradásos, füves, bokros helyeken. Lásd 49. l.

3. Piros (piroslila) virágúak.

a) *Egyszikűek:*

Gyíkhagyma, Allium angulosum. A hagyma töve ferde gyöktörzsből ered. Nyirkos, lápos réteken.

Réti dákoska, Gladiolus imbricatus **11 a** (197). Főleg hegyvidéki nedves réteken.

Szúnyoglábú bibircsvirág, Gymnadenia conopsea **13 a** (206). Hegyi réteken júniusban gyakori. Erős illatú.

Mezei sóska, Rumex acetosa **15 a.** Réteken, kaszálókon.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Lapulevelű keserűfű, Polygonum lapathifolium **15 b** (248). Vizes, iszapos helyeken, nedves szántókon.

Mezei szegfű, Dianthus deltoides **19 b.** A szirmok vörösek, csipkésfogas szélűek, a virágok az ágak csúcsán magánosak. Főleg hegyi savanyú réteken, füves erdős helyeken.

Szakállas (török) szegfű, Dianthus barbatus. A virágok csomóban ülnek. A Dunántúl erdős rétjein.

! **Szappanfű,** Saponaria officinalis **19 e.** Pirosló vagy fehér virágú erőteljesebb növény. Nyirkos helyeken, árkokban, erdőszéleken. Gyógynövény, köptetőszernek használható.

! **Tövises gilice,** Ononis spinosa **36 c** (475). Legelőkön, ártereken, nyirkos réteken. Gyökere vizelethajtó és köszvényellenes gyógyszer.

Nehézszagú gilice, Ononis arvensis (hircina) (476). A virágzat mirigyesen bozontos, rózsás. Nem tövises. Réteken, iszapos helyeken. — A **tiszaháti gilice,** O. semihircina kisebb virágú és tövises.

Eper here, Trifolium fragiferum (483). Nedves, szikesedő réteken, árkokban gyakori alacsony növény, gyakran seregesen.

Korcshere, Trifolium hybridum (485). Virágja illatos. Nyirkos réteken, parlagos helyeken. Jó takarmánynövény.

Bérci here, Trifolium alpestre **37 c.** Hegyi réteken, erdei tisztásokon.

Lóhere, Trifolium pratense **37 e.** Réteken gyakori és mint fontos takarmányfüvet nagyban termesztik.

! **Kecskeruta,** Galega officinalis (494). Terebélyes, erőteljes növény, fehéreslila virágfürtökkel. Nedves helyeken, árkok mentén. Állítólag cukorbaj ellen használható.

Ednám (ebman-) kóró, Glycyrrhiza echinata (500). Virágfejecskéje lilás, terméses fejecskéje hosszú vöröslő tüskéktől rőtbarna. Nedves magas ártereken, az Alföldön, főleg a Tisza mentén bozótokat alkot.

Tarka koronafürt, Coronilla varia **39 a** (502). Füves bokros helyeken gyakori.

! **Orvosi ziliz,** Althaea officinalis **45 b** (558). Erőteljes kóró bársonyosan szürkén molyhos levelekkel. Nedves, áradásos helyeken. Fontos gyógynövény, főleg légzőszervek hurutos betegségei ellen.

Réti füzény, Lythrum salicaria **47 a** (579). Mocsaras réteken, zsombékosokban, vízpartokon, gyakran tömegesen. A növény cseranyagot tartalmaz.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Vesszős füzény, Lythrum virgatum. A virágzat nyulánk, laza füzér, a levelek nyélbe keskenyedők. Nedves, áradásos, szikesedő réteken. Cseranyagot tartalmaz.

Apróvirágú füzike, Epilobium parviflorum. A növény elálló szőröktől bozontos. Mocsaras réteken.

Gyakori füzike, Epilobium adnatum **47 c.** A növény kopasz, alsó levelei kissé szárrafutók. Vízpartokon gyakori.

b) *Összenőtt szirmúak:*

! **Keskenylevelű földepe,** Centaurium uliginosum. Nedves, homokos, szikesedő helyeken. Mint az ezerjófű, emésztést elősegítő, vértisztító keserű gyógyszer.

! **Csinos földepe,** Centaurium pulchellum. Szára aljától ágas, alacsony. Nedves, árteres helyeken. Gyógyhatása, mint az előbbié.

Orvosi tisztesfű, Stachys officinalis **55 c.** Főleg hegyi réteken.

Mocsári tisztesfű, Stachys palustris. Mocsaras réteken, nedves szántókon.

! **Vékony kakukfű,** Thymus ovatus (chamaedrys) és nagyobb levelű alfaja, a **hegyi kakukfű,** Th. montanus (736). Hegyi réteken, tisztásokon. Illatos gyógynövény, lásd **51. l.**

Csombor menta, Mentha pulegium **56 f** (739). Mocsaras réteken, ártereken.

Lómenta, Mentha longifolia (740). Hegyvidéki vizek mentén, árkokban.

! **Csikorka,** Gratiola officinalis **58 c** (772). Mocsaras réteken, ártereken, lásd 99. l.

Réti utifű, Plantago media **60 h.** Porzói halványlilaszínűek, levelei pelyhesek, rövidnyelűek. Szárazabb, meszes talajú réteken.

c) *Fészkesek:*

Sziki cickafark, Achillea asplenifolia **69 d.** Nedves homokos szikesedő réteken.

Alföldi aszott (acat), Cirsium brachycephalum. Karcsú, tüskés növény. Fészkei fehéreslila virágúak, levelei keskenyek, majdnem szálasak, gyengén karéjosak. Az Alföld lápos, áradásos vagy szikesedő rétjein.

Mocsári aszott. Cirsium palustre **74 a.** Magasabb, tüskés növény. Vízpartokon, mocsaras réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Szürke aszott, Cirsium canum **74 b** (916). Karcsú, nem tüskés növény. Nedves, lápos réteken, gyakran tömegesen.

Csermely aszott, Cirsium rivulare. Lápos réteken, források körül, a Dunántúlon és magasabb hegyvidékeinken. Karcsú (1 m) növény, nem tüskés, rendesen keskenyen szeldelt középső levelekkel, 1—3 fészkű hosszú kocsánnal.

Festő zsoltina, Serratula tinctoria **74 d** (919). Nyirkos réteken, cserjés füves helyeken, alföldi legelőkön.

Magyar imola, Centaurea pannonica **75 a** (922). Nyirkos réteken, legelőkön, útfélen.

Réti imola, Centaurea jacea. Levele szélesebb, nem molyhosodó, virágfészke nagyobb, szára kevés ágú. Nyugaton és északkeleten, hegyi réteken.

4. Kék (kékeslila) virágúak.

Gömbös kosbor, Orchis globosa. Virágzata rövid, tömött, rózsáslila, levelei szürkezöldek. Magas hegyi réteken, északon, júniusban.

Takarmánylucerna. Medicago sativa (480). Füves helyeken elvadulva és nagyban termesztik. — Gyakran látni a sárkereplucernával való kereszteződését, a többé-kevésbbé zöld virágú **homoki lucernát**, M. varia-t.

Üstökös pacsirtafű, Polygala comosa **43 b** (531). Virágfürtje eleinte bíboroslila vagy kék. Szárazabb réteken gyakori

Hegyi pacsirtafű, Polygala vulgaris. Virágfürtje lazább, eleinte kék, levelei szélesebbek. Hegyvidéki réteken északkeleten és nyugaton.

! **Laposlevelű ördögszekér**, Eryngium planum (593). Nyirkos helyeken, vízpartokon, egészen őszig, lásd 94. l.
A nyár végén nyíló **tárnics-fajokat** lásd 59. l.

Dárdalevelű csukóka, Scutellaria hastifolia (701). Nedves, áradásos helyeken, szántókon.

Vízmelléki csukóka, Scutellaria galericulata. Levelei csipkés élűek, csészéje nem mirigyes (702). Nedves réteken, árkokban.

! **Keserédes csucsor (ebszőlő)**, Solanum dulcamara (753). Nyulánk félcserje, gyakran kapaszkodó szárral. Nyirkos bokros helyeken, vízpartokon. Bogyója piros. Gyógynövény, bőrbajok, köhögés stb. ellen.

Lecsepült veronika, Veronica prostrata **58 e**. Szárazabb réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Hosszúlevelű Veronika, Veronica longifolia (maritima). Nyulánk szárú, levelei többnyire hármával állanak egy örvben. Nyirkos réteken.

Merev szemvidító, Euphrasia officinalis (ericetorum) **59 d** (786). Sovány réteken.

Mezei varfű, Knautia arvensis **64 a** (832). Réteken, kaszálókon.

Csomós harangvirág (csengetyűke), Campanula glomerata **65 a** (841). Főleg hegyi kaszálókon.

Halvány harangvirág, Campanula cervicaria. Levelei nyélbe keskenyedők, végálló halványkék virágcsomója nagy, sokvirágú. Kaszálókon.

Baracklevelű harangvirág, Campanula persicifolia **65 d** (945). Nyulánk szárú, nagyvirágú díszes növény. Magas hegyi réteken.

Kékcsillag, Jasione montana (850). Száraz, sovány, mésztelen, erősen savanyú talajú réteken, cserjés helyeken. Talajjelző.

4. Zöld vagy barna (feketebarna) virágúak. (Pázsitfüvek, szittyók.)

a) *Harasztok:*

! **Mezei zsurló,** Equisetum arvense **1 e.** Szárai érdes tapintatúak. Nyirkos, partos helyeken, szántókon. Gyógynövény, vizelethajtónak és tüdőbaj ellen használják.

Mocsári zsurló, Equisetum palustre. Mezei zsurlóéhoz hasonló szára (lásd **1 e**) csúcsán fekete, hosszúkás, tompacsúcsú termőfüzért visel, ágai teljesen simák. Nedves, lápos réteken.

b) *Pázsitfüvek:*

Pántlikafű, Phalaris (Baldingera) arundinacea (51). Vízpartokon, árkokban növő magas pázsitfű. Fiatalon igen jó takarmányt ad.

Tarackos tippan. Agrostis alba (stolonifera) **82 e** (62). Nedves, áradásos réteken tömegesen, az Alföld és a tágabb völgyek egyik fontos szénafüve.

Cérnatippan, Agrostis capillaris (tenuis). Bugája laza, terpedt, levelei keskenyek, igen rövid nyelvecskével. Főleg sovány, erősen savanyú, mésztelen talajú hegyi réteken, füves erdős helyeken, talajjelző növény.

Pelyhes selyemperje, Holcus lanatus (65). A növény lágyszőrű, laza bugája világos ibolyászöld. Főleg hegyi nedves, áradásos réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Gyepes sédbúza, Deschampsia caespitosa (68). Magastermetű pázsitfű. Nedves réteken, füzesekben, hegyi tisztásokon.

Kékperje, Molinia coerulea **83 c** (81). Vaskos, szívós gyökerű, csak alján bütykös szárú növény, tövük felé pillás szőrű levelekkel. Bugája sötét kékesbarna. Nedves, meszes, enyhén lúgos talajú, lápos réteken (különösen a Hanságban), nedves bucka-mélyedésekben, rendesen tömegesen. Gyengébb minőségű takarmányfű.

Rezgő pázsit, Briza media (87). Kaszálókon. Gyenge takarmányfű.

Taréjos cincor, Cynosurus cristatus (89). Főleg hegyi kaszálókon. Elég jó takarmányfű.

Valódi harmatkása, Glyceria fluitans (97). Hegyi vízpartokon.

Veres csenkesz, Festuca rubra **85 g.** Főleg hegyi réteken. Virágai szálkásak, ibolyás barnák, levelei vékonyak, eleinte laposak. Igen jó takarmányfű.

Réti csenkesz, Festuca pratensis **85 h** (106). Nyulánkabb (3—6 dm) termetű pázsitfű. Virágai szálkátlanok. Nyirkosabb réteken, kaszálókon gyakori. Kitűnő takarmánynövény.

Magas csenkesz, Festuca arundinacea. Magasabb termetű, dúsabb füzérkéjű pázsitfű. Nyirkosabb kaszálókon, vízpartokon. Kevésbbé jó minőségű az előbbinél.

Szőrfű, Nardus stricta **86 d** (114). Sűrű gyepje merev sertelevelű. Sovány, erősen savanyú, mésztelen talajú hegyi réteken és nyugaton. Talajjelző növény.

Angol (útféli) perje, Lolium perenne **87 a** (115). Füves helyeken, mezőkön, útfélen gyakori. Kitűnő takarmányfű.

c) *Sásfélék és szittyófélék (savanyú füvek):*

Közönséges erdei-káka, Scirpus silvaticus (136). Szára erőteljes, levele 1—2 cm széles. Hegyi forrásos helyeken, égeresekben.

Szürke-káka, Holoschoenus vulgaris **88 d** (133). Nedves homokbucka közökben, áradásos helyeken.

Csáté, Schoenus nigricans **88 f** (140). Virágcsomója sötét gesztenyebarna, töve vaskos, szívós gyepet alkot. Lápos réteken, így a Duna és a Balaton mentén.

Fülemüle szittyó, Juncus articulatus (159). Nedves réteken, iszapos, sáros helyeken.

Békaszittyó, Juncus effusus (160). Nagy, magas, élénkzöld bokros gyepeket alkot. Posványos, sáros, vizes helyeken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Varangyszittyó, Juncus bufonius (161). Nedves, iszapos helyeken gyakori kisebb növényke.

Nagy szittyó, Juncus subnodulosus 89 e. A lápos, nedves réteket nagy, sötétzöld tiszta állományokban hálózza be.

d) *Kétszikűek:*

! **Vízparti angyalgyökér,** Angelica silvestris (631). Magas, erőteljes zöldesfehér virágú kóró. Mocsaras réteken, vizek mentén. Felfúvódás ellen népies gyógyszer.

! **Lándzsás utifű (utilapu),** Plantago lanceolata 60 g. Réteken, legelőkön gyakori. — Nyirkos réteken a magas termetű, nagyobb levelű alfaja, a magas utifű, ssp. altissima nő. Gyógynövény, mindkettő levele borogatószer, belsőleg pedig nyálkaoldó és vértisztító.

Réti utifű, Plantago media 60 h. Lásd 96. l.

! **Nagy utifű,** Plantago major (803). Nyirkos, taposott, sáros útszéleken, iszapos vízpartokon közönséges. Levelét daganatokra, égési sebekre kötözik, belsőleg vérzéscsillapító szer.

Igen nagy, szives-kerekded levelei vannak a hegyi, árnyas patakok mentén növő közönséges **acsalapunak (kalapfűnek)** 71 b. Húspiros, fürtös virágzata kora tavasszal fejlődik. Lásd 28. lap.

IV. Ősszel (augusztus második felében, szeptemberben) nyílók.

1. Sárga virágúak.

Gyíkpohár, Blackstonia serotina (acuminata) (665). Főleg a Duna mentén, nyirkos füves, szikesedő helyeken.

Békapitypang, Thrincia taraxacoides (Leontodon nudicaulis) 76 b. (931). A fészek szélső virágai barna hátúak. Nedves réteken, főleg nyugaton.

Őszi oroszlánfog, Leontodon autumnalis (932). Kocsána a fészek alatt megvastagodott, szára rendesen ágas. Füves, homokos, nyirkos helyeken.

Közönséges oroszlánfog, Leontodon hispidus 76 c (933). A növényt 2—4 ágú rövid szőrök borítják. A szár egyfészkű. Réteken, füves helyeken gyakori.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

2. Fehér virágúak.

Tőzegboglár, Parnassia palustris (415). Nedves, lápos réteken.

Murok, Daucus carota (640). Réteken, mezőkön, útfélen közönséges.

! **Orvosi szemvidító,** Euphrasia Rostkoviana (785). Ágas, kicsiny növényke, mirigyszőrös felső levelekkel. Főleg hegyvidéki réteken. Gyógynövény, lásd 99. l.

Szártalan bábakalács, Carlina acaulis (907). Magasabb hegyeink és a Dunántúl sovány, savanyútalajú rétjein.

3. Piros (lilás, sötétbíbor) virágúak:

! **Őszi kikerics,** Colchicum autumnale **5 d** (166). Nyirkosabb réteken, erdőszéleken gyakran tömegesen. Fénylő zöld, hosszú levelei és közöttük a barna toktermése tavasszal és nyár elején fejlődik. Mérges gyógynövény, gumója és magvai köszvény stb. ellen, azonkívül a növénynemesítésnél a colchicin előállítására szolgálnak.

Őszi vérfű, Sanguisorba officinalis **33 c.** Nyulánk növény, sötétbíbor virágfejecskékkel. Nedves, lápos réteken gyakori,

! **Tövises gilice,** Ononis spinosa **36 c** (475). Nyirkos helyeken, ártereken, legelőkön. Lásd 100. l.

* **Csarab,** Calluna vulgaris **49 d** (646). Alacsony cserje, sovány, igen savanyú, mésztelen kavicsos vagy köves mezőkön, főleg Dunántúl az Alpesek alján és Tapolca körül, továbbá északkeleten. Lásd 59. l.

Vizi menta, Mentha aquatica (741). Mocsaras réteken, vízpartokon. Erős illatú. Kerti változata a fodormenta.

Piros fogfű, Odontites rubra (788). Nyirkos helyeken.

Héjakút, Dipsacus laciniatus **63 a** (828). Egy-két méter magas, erőteljes tüskés kóró. Artereken, árkokban, bozótokban.

Magyar imola, Centaurea pannonica **75 a** (922). Nyirkosabb réteken, legelőkön, útfélen gyakori.

Az **ebszőlő,** Solanum dulcamara (753) bogyói pirosak. Lásd 102. l.

4. Kék virágúak.

Kígyótárnics (keresztesfű, Szentlászlófüve), Gentiana cruciata **50 f** (667). A virág pártája négy cimpájú. Keserű ízű növény, felemelkedő szárakkal. Főleg hegyvidéki réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kornis tárnics, (németül: encián), Gentiana pneumonanthe 50 e (668). Pártája ötcimpájú, szára egyenes, nyulánk. Nedves, lápos és hegyi réteken.

Prémes tárnics, Gentiana ciliata. Pártája négycimpájú, cimpái rojtosszélűek. A Középhegység és a Dunántúl hűvösebb füves, cserjés helyein szálanként. Keserű ízű.

Osztrák tárnics, Gentiana austriaca. Szára sokvirágú, pártája 5 cimpájú, ezek belül tövükön rojtosak. Főleg magasabb hegyeink sovány talajú rétjein.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

D. SZIKESEK (ALFÖLDI SÓS-SZIKES RÉTEK, VAKSZIK, SZIKES POCSOLYÁK) VIRÁGOS NÖVÉNYEI.

I. Tavasszal és nyár elején (főleg májusban és júniusban) nyíló virágos növények.

1. Sárga virágúak.

Buborcs boglárka, Ranunculus sardous (326). Réteken, ártereken, szántókon, gyakran tömegesen, sárga foltokban jelentkezik.

Villás boglárka, Ranunculus pedatus. A levelek ölbefogottan szeldeltek, keskeny, épszélű szeletekkel. Szikes, száraz réteken, nincs nyugaton.

Felemás zsázsa, Lepidium perfoliatum. Felső levelei épek, szives vállúak, szárölelők, az alsók szeldeltek. Réteken, vetés közt.

Sziki kányafű, Rorippa Kerneri. Levelei szárnyasan szeldeltek, keskeny épszélű szeletekkel. Vizes helyeken.

Bársony kerep, Lotus siliquosus (491). Virágja magános, hüvelytermése négyélű. Nedves, szikesedő réteken. Jó takarmánynövény.

Sziki kerep, Lotus tenuifolius 38 a. Szikesedő réteken tömegesen. Jó takarmánynövény.

Kisvirágú pozdor, Scorzonera parviflora. Levelei szálas lándzsásak, épek és épszélűek. Mocsaras, szikes réteken.

Sziki pozdor, Scorzonera cana 77 c (938). Szikes réteken, tavasztól őszig.

Sziki pitypang, Taraxacum bessarabicum. Kicsiny növény, kissé vöröslő termésbóbitákkal. Szikes, sós mezőkön, legelőkön tavasztól őszig seregesen.

2. Fehér virágúak.

Sziki madárhúr, Cerastium anomalum. Kicsiny növényke, keskeny, tompás, mirigyesen pillás élű levelekkel. Toktermése három bibeszállal. Homokos sziken, májusban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Sokvirágú habszegfű, Silene multiflora **17 d.** Nyirkos, homokos szikes réteken.

Ragadós mécsvirág, Melandrium viscosum. Az egész növény enyves-mirigyes. Szárazabb homokos, szikes réteken.

Sziki viziboglárka, Ranunculus Petiveri (obtusiflorus). Úszólevelei tövig szeldeltek v. hiányzanak, szirmai 6—10 mm hosszúak, szára erőteljes, sárgászöld. Szikes tócsákban.

Pozsgás zsázsa (széklaska), Lepidium cartilagineum **24 e.** Homokos szikfokokon, gyakran tömegesen, májusban (nincs keleten).

Sugárhere, Trifolium strictum (levigatum) **36 f.** Agyagos, szikes mezőkön.

Pusztai here (bodorka), Trifolium parviflorum (retusum). A virágok a fejecskében majdnem ülők. Agyagos szikes réteken, legelőkön.

Sziki here, Trifolium angulatum. A virágok a fejecskében nyelesek. később legörbülő kocsánkákkal,pirosas-fehérek. Szikes réteken.

Pusztai cickafark, Achillea setacea. A levelek cimpácskái vékony fonalasak. Laposokon, legelőkön.

! **Orvosi székfű (kamilla),** Matricaria chamomilla **69 e** (888). Jóillatú növény kúpos, belül üres virágzati vacokkal, a virágok tövében nincsenek vacokpelyvák. Szikfokokon, vízállotta helyeken májusban, főleg a Tisza táján tömegesen és házak körül is. Fontos gyógynövényünk, fészekvirágzata gyulladáscsökkentő, görcsoldó hatóanyagot (azulen) tartalmaz.

3. Piros (és lila) virágúak.

Szárnyas magvú budavirág, Spergularia marginata **16 d** (279). Kicsiny heverő növény. Szikfokokon.

Sziki here, Trifolium angulatum. Szikes réteken, legelőkön.

! **Orvosi ziliz,** Althaea officinalis, lásd 100. l.

Csombor menta, Mentha pulegium **56 f** (739). Szikes pocsolyákban.

Sziki cickafark, Achillea asplenifolia **69 d.** Homokos, szikes réteken.

4. Kék virágúak.

Korcs nőszirom, Iris spuria. Virágja liláskék. Nyirkos, szikes réteken.

Sziki lepkeszeg (kékhere), Trigonella procumbens (Besseriana) (477). Erős kumarin illatú növény. Sovány, sós réteken.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

5. Zöld, barna vagy vörhenyes virágúak.

Tengerparti kígyófű, Triglochin maritimum (33). Vastag tövű, egyenes szárú növény, zöld fürtös vékony virágzattal. Szikes réteken.

Vastag bajuszfű, Heleochloa schoenoides (59). Sós szikes, iszapos helyeken.

Bajuszpázsit, Crypsis aculeata (58). Heverő szárú növény. Kiszáradó szikes tócsákban.

Tarackos tippan, Agrostis alba 82 e (62). Szikes tócsák szélén, tömegesen. Gyenge takarmányfű.

Hernyópázsit, Beckmannia eruciformis (76). Szikes tócsák szélén, (nincs nyugaton) főleg a Tiszántúl.

Sziki mézpázsit (harmatperje), Puccinellia (Atropis) distans (99) és a Kisalföldön a **fertőtavi mézpázsit,** P. Peisonis, szikes ártereken, rendesen szikfokokon tömegesen. Elég jó takarmányfű.

Sovány csenkesz (veresnadrág), Festuca pseudovina 85 a. Fonalas (legfeljebb 0.5 mm vastag), szögletes levelű, alacsony, vastag gyepben növő pázsitfű, legfeljebb 4 mm hosszú toklászokkal. A szikpadkák uralkodó növénye. Kevésbbé jó takarmányt szolgáltat.

Sziki árpa (ürgefark), Hordeum hystrix (Gussoneanum) 87 f. Szikes réteken, legelőkön, májustól kezdve.

Sziki (kötő) káka, Schoenoplectus Tabernaemontani 88 c. Termete mint a tavi kákáé. Szára szürkezöld, vékonyabb, pelyvája csúcsa nem kicsípett. Szikes sós tócsákban.

Zsióka (csatak), Bolboschoenus maritimus 88 e (137). Szikes tócsák partján, vaksziken, ártereken, gyakran tömegesen és tiszta állományokban.

Sziki lórom, Rumex stenophyllus. Terméses virágjának belső lepelcimpái szélesek, fogacskásak (244). Tócsák iszapjában, parlagos helyeken.

Vékony utifű, Plantago tenuiflora 60 f. Egyéves növényke, fonalas levelekkel és vékony virágfűzérrel. Már májusban is, szikes réteken, szikfokokon.

Sziki utifű (sziki hagyma), Plantago maritima (801). Evelő, vastag tövű növény, szálas, húsos levelekkel. Szikpadkákon, száraz legelőkön, homokos szódás talajon gyakori.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Nagy utifű, Plantago major (803). Nedves szikes réteken, taposott, sáros utakon. Sziklakó kistermetű alfaja: ssp. intermedia.

II. Nyár végén és ősszel nyíló virágos növények.

1. Sárga virágúak.

Orvosi kocsord, Peucedanum officinale. Magas (1 m) kóró többszörösen szárnyalt levelekkel és hosszú, keskenyszálas levélkékkel. Szikes kaszálókon ritka. Nyáron virágzik.

Sziki pitypang, Taraxacum bessarabicum. Pusztákon, legelőkön.

2. Piros virágúak.

Madár keserűfű, Polygonum aviculare (249). Agyagos szikeseken, szikfokokon, parlagokon tömegesen.

Sziki libatop, Chenopodium botryoides (crassifolium). Rendesen földön heverő, húsos fényes levelű, vaskos szárú kóró.

Szárnyas magvú budavirág, Spergularia marginata **16 d** (279). Szikfokokon.

Sziki cickafark, Achillea asplenifolia **69 d.** Homokos szikes réteken.

A **báránypareit** és a **sutalapot** lásd alább, 112. l.

3. Kék (és lila) virágúak.

Sóvirág (lelleg, jeges virág), Statice Gmelini **50 b** (658). Szikes laposokon, szikpadkákon. A szik nyárvégi virágdísze.

Réti őszirózsa (gerebcsin), Aster punctatus **67 d.** Agyagos szikes kaszálókon.

Sziki őszirózsa, Aster pannonicus **67 f** (857). Lila virágfészkei ősszel a szikes tócsák szélét, a laposokat, nagy összefüggő lila színfoltokkal vonják be.

4. Zöld, barna, rőtbarna virágúak vagy levelűek.

Magyar palka, Acorellus pannonicus (127). Szikes tócsákban, szikfokokon. Füzérkéi sötét gesztenyebarnák.

Zsióka, Bolboschoenus maritimus **88 e** (137). Szikes tócsákban, vaksziken tömegesen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Sziki lórom, Rumex stenophyllus (244). Tócsák iszapjában, parlagokon.

Sziki libatop, Chenopodium botryoides (crassifolium). Az egész növény rendesen vörös, a földön szétterülő. Szikfokokon, parlagos helyeken.

Dárdás laboda, Artiplex hastata. Levelei dárdás háromszög alakúak. Sós, szikes réteken, iszapos helyeken.

Báránypareéj, Camphorosma annua (ovata) **15 d** (259). Szikfokon, vaksziken eleinte szürke, később rőtvörös, barna, földhöz lapuló foltjaival nagy területeket borít be.

Seprőparéj, Echinopsilon (Bassia) sedoides. Egyenes, felálló szárú, vagy terpedten ágas, hamvasan molyhos és hosszú szőrös növény. Agyagos szikes helyeken. Főleg a Tisza közelében.

Sziksófű, Salicornia herbacea (europaea) (262). Vaksziken, kiszáradt fenéken.

Ágas sóballa (sziki sutalap), Suadea maritima **15 e** (263) és a vékonyabb levelű **magyar sóballa (sutalap,** S. pannonica. Helyenként fakórőtvörös foltokban borítja a vaksziket, a kiszáradt tófeneket.

Sziki utifű, Plantago maritima (801). Szikpadkákon, legelőkön.

Sziki üröm, Artemisia salina és var, monogyna **70 c.** Szikpadkákon, szikes legelőkön jellegzetes, keserű, jószagú növény.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

E. VIZI NÖVÉNYEK.

(Vízben úszó, vagy vízből kiálló növények.)

I. Tavasszal nyílók.

1. Sárga virágú:

Sárga nőszirom, Iris pseudacorus (196). Vizből kiálló szára magas (1—1.5 m), több-virágú, levelei hosszú kardalakúak, 1—3 cm szélesek. Vizekben, vízpartokon májusban. A vizek egyik leggyakoribb növénye.

2. Fehér virágúak:

Hináros viziboglárka, Ranunculus trichophyllus (flaccidus) **22 c.** Csak alámerült, sallangos levelei vannak. Májustól kezdve egész nyáron, a vizet nagy területeken lepi el.

Békaliliom, Hottonia palustris (650). Allóvizekben, májusban. A vízből kiálló virágfürtje fehér vagy rózsás.

! **Vidrafű,** Menyanthes trifoliata (669). Lápos vizekben, zsombékos semlyékekben. Füve keserű, virágpártája lilásfehéres, torka hosszú bozontos szőrű. Fontos, de egyre ritkuló gyógynövény, levele kitűnő étvágygerjesztő és gyomorjavító, megnyugtató szer.

3. Szürke, barkás virágú cserje:

* **Rekettyefűz,** Salix cinerea **91 g** (220). Mocsarakban, vízpartokon áprilisban.

A vízparti **fűzeket, égert** lásd 31., 32., 33. lap.

II. Nyáron nyílók.

1. Sárga virágúak:

Sárga tavirózsa (vizitök), Nuphar luteum (302). Álló vagy lassan folyó vizekben, morotvákban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Torzsika boglárka, Ranunculus sceleratus. Vastag csöves szára, hasogatott levelei, kicsiny virágai vannak. Árkokban, vizes helyeken. Mérges.

Vizi kányafű (iszapzsázsa), Rorippa amphibia. Vízből kiálló szára belül üres, terméses kocsánai kissé visszahajlók, becői hosszukásak, levelei épek, a vízben levők fésűsen szeldeltek.

Tündérfátyol, Nymphoides orbiculata (flava) (670). A párta cimpái nagyok, kerekdedek, a levelek szives kerekdedek, a vizen úszók. Főleg az Alföld vizeiben.

Közönséges rence, Utricularia vulgaris **60 d** (798). Virágja sötétsárga, kétajkú, alján sarkantyús. Levelei víz alá merültek, hajszálfínom sallangokra szeldeltek, melyek közt rovarfogó tömlőcskék vannak.

Mocsári aggófű, Senecio paludosus. Szára a vízből kiemelkedő, nyulánk, levelei keskenyek, épek, élesen fűrészesek, alul gyakran fehéren molyhosak. Nádasokban, vizek mentén.

2. Fehér virágúak:

Vizi hídőr, Alisma plantago-aquatica (35). Lilásfehér, kicsiny 3 tagú virágai laza terebélyes örvös bugát alkotnak, levelei tojásdadok. — A hozzá hasonló **lándzsás hidőr,** A. lanceolatum levelei lándzsásak. Árkokban, mocsarakban, iszapos helyeken, a vízből rendesen messze kiálló szárral és levelekkel.

Nyilfű, Sagittaria sagittifolia **4 a** (36). Virágfürtje pirosasfehér, ken, a vízből rendesen messze kiálló szárral és levelekkel.

Kolokán, Stratiotes aloides **4 c** (38). A hosszú levelek széle tüskésen fogas. Porzós virágai ernyősek, termős virága magános. Az Alföld mocsaraiban, nádasaiban, morotváiban már májustól kezdve.

Békatutaj, Hydrocharis morsus-ranae **4 d** (39). Levelei kerek vesealakúak, a víz színén úszók. Allóvizekben gyakori.

Fehér tündérrózsa, Nymphaea alba (Castalia alba) **19 f** (301). A levelek nagyok, a vizen úszók, épszélűek. Allóvizekben, mélyvizű árkokban.

! **Réti legyezőfű,** Filipendula ulmaria (445). Magas (1.5 m) növény terebélyes bogernyős bugával. Vizek mentén, főleg a hegyvidéken. Gyógynövény, vizelethajtó, lázcsillapító hatása van.

Sulyom, Trapa natans (586). Víz színén úszó levelei dülény alakúak, fényesek, viz alá merült levelei sallangosak, termése 4 szarvacskával, magja ehető. Mocsarakban, különösen a Tisza és a Dráva morotváiban nagy tömegekben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Széleslevelű békakorsó, Sium latifolium (619). Szára szögletesen barázdált, levele szárnyalt, levélkéi kicsiny fűrészesek, a víz alá merült leveleké többszörösen szeldeltek. Nádasokban, árkokban.

! **Vizi mételykóró,** Oenanthe aquatica (624). Vastagszárú, dúsan ágas növény, levelei kicsiny cimpájúak. Vizekben, gyakran tömegesen. Vizelethajtó gyógynövény, az állatgyógyászatban is használatos.

Vízparti angyalgyökér, Angelica silvestris (631). Magas, erőteljes kóró. Virágai szennyes fehérek, levélhüvelyei felfújtak. Vizek mentén gyakori.

Tiszaparti margitvirág, Chrysanthemum uliginosum. Magasszárú kevésfészkű növény. Az Alföldön, nádasokban vízparton itt-ott.

3. Piros virágúak:

Virágkáka, Butomus umbellatus **4 b** (37). Karcsú magas szárú növény. Virágai a tőkocsán csúcsán rózsásak, levelei hosszú szálasak, háromélűek. Allóvizekben.

Vidra keserűfű, Polygonum amphibium. Levelei a víz színén úszók, megnyúlt hosszúkásak, virágfüzére piros. Vizekben, iszapos helyeken. Szárazra jutva felálló szárú.

Piros tündérrózsa, Nymphaea rubra. Levele öblös-fogas szélű. A keszthelyi Hévizben meghonosítva.

Réti füzény, Lythrum salicaria **47 a** (579). Szára nyulánk, felálló. Vizek mentén, közönséges.

Borzas füzike, Epilobium hirsutum **47 b** (581). Magas (1—2 m) ágas növény. Vizekben, árkokban gyakori.

Gyakori füzike, Epilobium adnatum **47 c.** Kisebb, halványrózsaszín virágú, dúsan ágas növény, ülő v. kissé lefutó keskeny levelekkel. Vizek, patakok mentén.

Vizi menta, Mentha aquatica (714). Füve erős illatú. Vizpartokon. Fodros levelű termesztett változata a fodormenta.

4. Kék virágúak:

Mocsári nefelejcs, Myosotis scorpioides (palustris) (689). Vízpartokon, patakok mentén.

Pólé veronika, Veronica anagallis-aquatica (775). Levelei ülők, hegyesek. Virágja halványkék, v. rózsás. Vízpartokon, árkokban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Forrás veronika, Veronica beccabunga. Levelei rövid nyelűek, tompák. Főleg hegyi források vizében.

5. Zöld vagy barna virágú vagy virágtalan vizi növények.

Mocsári paizsika, Dryopteris (Nephrodium) thelypteris. Levele hosszúnyelű, levélszárnyacskái épszélűek. Lápokban, mocsarakban, égeresekben.

Rucaöröm, Salvinia natans (14). Az Alföld állóvizeiben, morotváiban.

Iszapzsurló, Equisetum fluviatile (heleocharis, limosum). Szára fényes, síma, alig barázdás, gyakran oldalág nélkül. Mocsarakban.

Széleslevelű gyékény, Typha latifolia 3 a (26). Állóvizekben, árkokban tömegesen, a nádat helyettesíti. Szára 1—2 m magas. Levelei egymással szemben, váltogatva erednek, 1—2 cm szélesek.

Keskenylevelű gyékény, Typha angustifolia. Levele keskenyebb, a porzós és termős torzsarész egymástól elkülönült. Vizekben, árkokban, együtt az előbbivel.

Ágas békabuzogány, Sparganium erectum 3 b (27). Vizekben, árkokban. Levelei egymással szemben, váltogatva erednek.

Úszó békaszőlő, Potamogeton natans 3 c (28). Levelei nyelesek, a víz színén úsznak. Vizekben.

Hináros békaszőlő, Potamogeton perfoliatus 3 d. Levelei ülők, szárölelők, alámerültek. Mélyebb vizekben, így a Balatonban tömegesen.

Bodros békaszőlő, Potamogeton crispus (29). Levelei ülők, keskenyek, bodros szélűek, alámerültek. Állóvizekben.

Nagy tüskéshinár, Najas marina (32). Levelei merevek, keskenyek, szúrósan öblösfogasak, alámerültek. Mélyebb vizekben, így a Balatonban.

Nád, Phragmites vulgaris (communis) (78). Vízpartokon, állóvizekben kiterjedt nádasokat alkot. Sűrűn álló szárai 1—4 m magasak, levelei 1—3 cm szélesek.

Vizi harmatkása, Glyceria aquatica (maxima) (96). Magas (1—2 m) pázsitfű, 1—2 cm széles élénkzöld levelekkel és terebélyes nagy virágbugával. Állóvizekben, árkokban, a nádat helyettesíti. Frissen gyengén mérges, szárítva jó takarmányfű.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Csomós palka, Chlorocyperus glomeratus (129). Az Alföld iszapos, mocsaras helyein nyáron és ősszel.

Tavi káka (csuhu), Schoenoplectus lacustris 88 b (131). Szára sötétzöld, levéltelen, 1—2 m magas. Mélyebb vizekben tömegesen.

Mocsári csetkáka, Eleocharis (Heleocharis) palustris (139). Mocsarakban.

Zsombéksás, Carex elata (Hudsonii) 89 b (146). Mocsarakban gyakran kiterjedt zsombékosokat alkot. Lásd 95. l.

Posványsás, Carex acutiformis (153). Vízpartokon. Lásd 96. l.

Parti sás, Carex riparia. Vízpartokon.

! **Kálmos,** Acorus calamus (154). Hosszú, keskeny kardalakú, élénkzöld levelekkel, a levél mindkét oldalán borda húzódik végig. A kúszó gyöktörzs illatos. Mocsarakban elég ritka. Gyökértörzsét emésztési zavarok ellen, étvágyjavítónak használják.

Apró békalencse, Lemna minor (157). Állóvizek felszínét nagy tömegekben borítja. — Közeli rokona a **púpos békalencse,** L. gibba, félgömbalakú szártagokkal és a **bojtos békalencse. Spirodela polyrrhiza,** nagyobb, kerek, lapos, alul pirosló szártagokkal.

A vízparti **fűzeket** és az **égert** lásd 31., 32., 33. l.

Tavi lórom, Rumex hydrolapathum. Levelei igen nagyok, hosszúkásak, csúcsukon és tövükön lassan keskenyedők. Állóvizekben.

Változó mocsárhúr, Callitriche polymorpha (540). Apró növényke, főleg hegyvidéki pocsolyák felszínét borítja be.

Füzéres süllőhinár, Myriophyllum spicatum (587). Rendesen víz alá merült növény. Mélyebb vizekben, így a Balatonban.

Szárnyas görvélyfű, Scrophularia alata (771). Vízpartokon, magasabbszárú növény, barna virágokkal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

F. GYOMNÖVÉNYEK.

Kultúrterületen, megbolygatott talajon, tehát szántókon, kapásföldeken, kertekben, azután házak körüli nitrogéndús ruderális romtalajon, töltéseken, árkokban, végül legelőkön, taposott útszéleken a kultúrterületek különböző gyomszövetkezeteit találjuk. A gyomnövények jórésze a természetjáró embert messze a bántatlan növényvilágba is elkíséri, ezért a legfeltűnőbb gyomnövényeket virágszínük szerint, nagyjában a virágzás idejének sorrendjében röviden felsoroljuk. A gyomnövények jórésze gyógynövény is. Nagyobb részük egyéves. — A csillaggal (*) jelzettek elsősorban vetési gyomok.

1. Sárga virágúak:

a) *Szabadszirmúak és sziromtalanok:*

Farkas kutyatej (538), zöldessárga, később pirosló virágzattal, különösen legelőkön; **fecskefű** (331), kerítéseknél; a **vadrepce** (354)*, **kerekrépa** (359)*; **szümcső 29 d** (399); **vetési boglárka** (324)*; a **szapora**, a **sebforrasztó** és a **hamvas zsombor** (347, 348, 350); **kányazsázsa** (356)*; a **gomborka** (376—377)*; **vad és terpedt rezeda 29 e** (402, 403)*; a **heverő kövér porcsin** (266); nyirkos legelőkön a **libapimpó** (439); az apró virágú **komlós lucerna** (479); a magas **orvosi somkóró** (482); szántókon a **varjúmák** (561)*; a **lóherelevelű madársóska** (522).

b) *Összenőtt szirmúak:*

A **szakállas és mezei csormolya 59 b***; a **tövises termésű, heverő királydinnye** (527); a **kicsiny kalinca infű** (697)*; parlagos helyeken a **mérges, piszkossárga virágú beléndek** (748); a **molyűző** és az **erőteljes, vastagon molyhos szőrös ökörfarkkóró** (758); a **közönséges gyujtványfű** (764); az **aprófészkű betyárkóró** (860*; a **subás farkas-**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

fog (880); a gombvirág (881); a sáfrányos imola (921); a tüskés vad szeklice (927); a keserűgyökér 76 d (935); a csorbóka (942)* egyes fajai.

2. Fehér virágúak:

A tikhúr (267) már kora tavasztól kezdve; az illatos útszéli turbolya (597); a mezei tarsóka (342); a hagymaszagú kányazsombor (346); a tömeges útszéli zsázsa (338)* és a mezei zsázsa (337); a közönséges ternye (392)*; a fehér mécsvirág (291); nyulánk madártej (178)*; a parlagi tüskemag (600); a bűzösszagú poloskafű (pakilincs) (605)*; a hamuka (394); az apró szulák (675), mélyen a talajba húzódó gyöktörzsével; a kiváló mézelő tarlóvirág*; a nagy, csöves-tölcséres virágú, mérges maszlag (754); az ebszékfű (889)*; az orvosi székfű 69 e (888) és a sugártalan székfű; a pipitér-fajok (883, 884)*; legelőkön a tüskés mezei ördögszekér (592): árkokban, házak körül a büdös bürök (607); végül útszéleken a sarlófű (615); a hasznos földi tömjén (617).

3. Piros és lila virágúak:

A konkoly (283)*; a keleti szarkaláb*, főleg a tiszántúli búzában*; azután a nyári hérics*, vetés közt narancsvörös virággal; a lilás, apróvirágú füstike (336); ugyancsak vetés közt a mogyorós lednek 41 a* mélyen a földbe húzódó gumós gyöktörzzsel; azután az erdei mályva (559), papsajt és apró mályva (560); ebnyelvű fű (680); mezei csormolya (piros levélüstökkel)*; lózsálya (723); peszterce (720); lapulevelű keserűfű (248) és a heverő madár keserűfű (249), utóbbi utakon, legelőkön, taposott helyeken igen közönséges; a fényes poloskamag (261)* homokon közönséges; a bojtorján-fajok (909) házak körül láthatók; a tüskés kórók között ott van az útszéli bogáncs (913); lándzsás aszott (914); mezei aszott (acat) (915)* mélyen a földbe húzódó gyöktörzzsel és a szamárbogáncs (917).

4. Kék virágúak:

A szarkaláb (314)*, a szöszös bükköny*, a halványkék kandilla (310)*; tavasszal az apró virágú, heverő szárú mezei veronika (781)*; parlagos helyeken közönséges a kígyószisz (695), vetésekben a búzavirág*; útszéleken, legelőkön, parlagokon mindenütt közönséges a délelőtt nyíló katángkóró (928).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

5. Zöld vagy barna virágúak:

Első sorban a pázsitfüvek, így a **fakó** és a **zöld muhar** (48)*, az **ujjasmuhar-fajok** (44)*; a **kakaslábfű** (45)*, amely újabban rizsvetéseinket is ellepi, azután a **széltippan** (64)*, a **csillagpázsit** (75), a **tőtippan-fajok** (82)*; és az egyéves vetési **rozsnok-fajok** (108, 109, 112)*; taposott helyeken, útszélen a **kőperje** (90) és az **angol perje** 87 a (115). Azután a **disznóparéj (amaránt)** (265)* különböző fajai, utakon a **madárkeserűfű** (249), nyirkos helyeken a **csalán**, a **borsos keserűfű**, a **lórom-fajok** közül az útszéli **fodros lórom** (245) és a hatalmas **paréj lórom**. Végül a számos **libatop-faj** (253—255) és **laboda-faj** (257—258), homokon a **poloskamag** (261)*, meg a szúrós **ballangó** (264)*, az illatos mirigyes **rubianka libatop**, szikes parlagokon a **fakó libatop**, a **parti, dárdás** és **tatár laboda** (257). Főleg nyugaton látható az **egyéves szélfű**. Házak körül, árkokban közönséges még a gyógynövénynek is használatos, gyakran igen magas kóró, a **fekete üröm** (894), gyakran a **fehér üröm** (893) is. Különösen a Dunántúl homokján tömegesen látható a **vadkender (ambrózia)** (875.)

Javítandók.

A 8. táblán technikai okokból kimaradt a kockás **kotuliliom**, Fritillaria meleagris virágja. A **c** betű pedig a **kotuliliomra** vonatkozik. Rajzát itt adjuk.

A 75. táblán az **f** alatt a Centaurea Sadleriana magyar neve helyesen: **Budai imola.**

A 79. tábla szövegében a **d** és az **e** betű felcserélendő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET * BUDAPEST *

NÉVMUTATÓ

A vastagabb szám a betűvel a táblaszámot jelenti.

A

Abies 60
Abutilon 97
Acer campestre 42, 76, **98e**
negundo 61
platanoides 26, 35, **98c**
pseudoplatanus 30, **98d**
tataricum 36, **98b**
Acsalapu 28 lásd kalapfű
közönséges 28, 58, 105, **71b**
Achillea asplenifolia 101, 109, 111, **69d**
distans 49, **69c**
Kitaibeliana 82, **69b**
millefolium 49
pannonica 82
setacea 82, 109
Aconitum gracile 50, **20f**
anthora 58, 59, 87, **20e**
moldavicum 50, 52, **20h**
vulparia 47, **20a**
Acorellus 111
Acorus 117
Adonis 63, 119, **24a**
Adoxa 30
Aesculus 61
Áfonya, 39, fekete 39, **49c**
Áfonyások 10
Aggófű, berki 46, **72b**
enyves 45
erdei 45, **71e**
hegyvidéki 46
jakabnapi 46, 79
kövér 98, **72c**
mezei 67, **71d**
mocsári 114
réti 98, **72a**
Agrimonia eupatoria 77, 43, **33b**
Agropyron cristatum 75, **87b**
intermedium 75, **87c**
repens 75, 86, **87d**
Agrostis alba 103, 110, **82e**
capillaris 103
stolonifera 103
tenuis 103
Ailanthus 61, **97c**
Ajuga genevensis 73
Laxmanni 67
reptans 29, 40, 94, **53a**
Akác, fehér 37, 61
sárga 61, lásd Borsófa **97b**
Alisma 114
Alkanna 73, **51g**
Alliaria officinalis 27, 35, **25c**
Allium angulosum 99
atropurpureum 71, 82, **7c**
atroviolaceum 82
flavum 76, **8a**
montanum 82, **7d**
moschatum 88, **7a**
oleraceum 82, **7c**
senescens 82, **7d**
phaerocephalum 82, **6e**
ursinum 36, **7b**
Alnus glutinosa 32, **92d**
incana 33
viridis 33
Alopecurus 95, **82d**
Althaea biennis 84
officinalis 100, 109, **45b**
pallida 84, **45c**
Alyssum Arduini 64
montanum 63, **28f**
saxatile 64
tortuosum 66, **28g**
Amaránt 120
Ambrosia 120
Amelanchier 36, 69, **95g**
Amorpha 61, **35d**
Anchusa 73, **51f**
Andropogon 88
Anemone hepatica 29, **21c**
nemorosa 27, **21f**
ranunculoides 25, **21e**
silvestris 35, **21d**
Angelica 99, 105, 115
Angol perje 104, 120, **87a**
Angyalgyökér 99, 105
Antennaria 93, **67g**
Anthemis 79, **69a**
Anthericum liliago 70
ramosum 80, **6b**
Anthoxanthum 94
Anthriscus 36, 38
Anthyllis 63, **37f**
Apácavirág 65, 66, 76
Apró bojtorján 43, 77, **33b**
Aquilegia 40
Arabis 36
Aranka, közönséges 44
nagy 78
Aranyeső 61, **35b**
Aranyveselke 26, **31a**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Aranyvessző, erdei 45, **67a**
kései 98
Arenaria 69
Aristolochia 68, **14e**
Árnyékvirág 52
Árpa, sziki 110, lásd ürgefark **87f**
Arrhenatherum 95, **83a**
Artemisia absinthium 58
alba 89
campestris 89
Lobelii 89, **70d**
salina 112, **70c**
Arum 42, **5a**
Aruncus 47
Árvacsalán, foltos 28, 39, **55b**
sárga 11, 34, **55a**
Árvácska 64, **46e**
Árvalányhaj, bozontoslevelű 73
csinos 73
hosszúlevelű 86
kunkorgó 89, **82b**
pusztai 73, **82c**
Asarum 28, 30, **14c**
Asparagus 76
Asperula cynanchica 82, 84, **61c**
glauca 70
odorata 36, **61b**
taurina 36, **61a**
Asphodelus 36, **6a**
Asplenium 54, **1b**, **1c**
Aster amellus 88, **67e**
linosyris 87, **67c**
pannonicus 111, **67f**
punctatus 111, **67d**
Astragalus austriacus 85
cicer 77, 97, **38d**
glycyphyllus 57, **38c**
onobrychis 83, 85, **38e**
varius 83, **38f**
Astrantia 47
Asyneuma 88, **66c**
Aszat (aszott) alföldi 101
csermely 102
gyapjas 51, **73f**
halvány 46, 98, **74c**
lándzsás 51, 119
mezei 52, 119
mocsári 52, 101, **74a**
pannoniai 52
szürke 102, **74b**
Aszuszegfű 83, **18e**
Athyrium 54, **81b**
Atracél 73, **51f**
Atriplex 112
Atropa 51, 53, 57, **57a**
Atropis 110
Avenastrum 95

B

Bábakalács, nyulánk 79, 87, **73b**
szártalan 106
Babérboroszlán 26, 30
Bajuszfű 110
Bajuszpázsit 110
Bakszakál, közönséges 96, **77a**
nagy 67
Baldingera 103
Baltacím 83, **39d**
Bálványfa 61, **97c**
Bangita, lásd kányafa 36
Bangó 96, **11b**
Baraboly 48, 120
Bárányparéj 111, 112, **15d**
Báránypirosító 73, **51g**
Barkócafa 12, 37, **95e**
Bassia 112
Bazsarózsa 38
Beckmannia 110
Békabuzogány 116, **3b**
Békakonty 57, 96
Békakorsó 115
Békalencse 117
Békalilliom 113
Békapitypang 98, **76b**
Békaszem 30
Békaszőlő, 116, hináros 116, **3d**
uszó 116, **3c**
Békatutaj 114, **4d**
Beléndek 118
Bellis 93, **67b**
Benge, 42, kutya 42, **44e**
varjutövis 43, **98f**
Berberis 34, **24b**
Berkenye, 37, lásd barkócafa is
bakonyi 37
barkóca 37, **95e**
budai 37, **95f**
déli 37, 52, **31d**
lisztes 37
madár 37, 52, **95c**
vértesi 37
Berteroa 80, **29a**
Betonica 51
Betula 32, **92c**
Betvárkóró 118
Bibircsvirág 94, 99, **13a**
Biscutella 63, **25a**
Blackstonia 105
Bodorka 109
Bodza 13, fekete 37, 49, 80, **100c**
fürtös 34, 42, **100d**
gyalog 48
Bogáncs, bókoló 72, 84, **73d**
fodros 51
horgas 85
magyar 72, 84, **73e**
szamár 119
útszéli 119
Boglárka, béka 96, **22f**
buborcs 108
gyapjas 33
hináros vizi 113, **22c**
kúszó 96
réti 92
saláta 25, **22d**
selymes 68, **22e**
sokvirágú 33, **23b**
sziki vizi 109
torzsika 114
változó 26, **23a**
vetési 118
villás 91
Bojtorján 119
Bojtorján saláta 46
Bokrétafa 61
Bolboschoenus 110, 111, **88e**
Bolhafű 98, **68e**
Borbolya 84, **24b**
Borjúpázsit 94

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Boróka 11, közönséges 31, 94, **2c**
virginiai 60
Borókások 9
Borostyán 11, 59
Boroszlán, babér 30
farkas 28, **46g**
henye 39, 71, **46f**
Borsófa 31, **97b**
Boszorkányfű 39, **42f**
Bothriochloa 88
Brachypodium 56, 75, **86c**
Brassica 76, **26a**
Briza 104
Bromus erectus 75 **86b**
inermis 74, **86a**
ramosus 56
sqarrosus 74
sterilis 56
tectorum 75
Budavirág 109, **16d**
Büdöshárs 27, **96d**
Bükk, Bükkfa 9, 12, 41, **92e**
Bükköny, borsóka 43
csere 50, **40a**
csikos 71, **40e**
ligeti 53, **39e**
pilisi 34, **40b**
sávos 71, **40e**
szennyes 68, 75
szöszös 119
vékonylevelű 53, 85, **40d**
vitéz 50 **40c**
Bulbocodium 28, **5c**
Bunias 92, 97, **29d**
Bupleurum 77, **48c**
Butomus 115, **4b**
Buvákfű, sarlós 77, 87, **48c**
tejelő 77
Búzavirág 119

C

Calamagrostis 55, **82f**
Callitriche 117
Calluna 59, 106, **49d**
Caltha laeta 34
palustris 26, 90, **20a**
Calystegia 48, **51d**
Campanula, bononiensis 86
cervicaria 103
glomerata 85, 103, **65a**
patula 93, 94, **66b**
persicifolia 53, 103, **65d**
rapunculoides 53, **65b**
rotundifolia 53, 86, **66a**
sibirica 85
trachelium 53, **65c**
Camphorosma 112, **15d**
Caragana 61, **97b**
Cardamine amara 38
pratensis 90, 94, **27c**
Cardaminopsis arenosa 27, 64, 69, **28c**
Carduus collinus 72, 84, **73e**
crispus 51
hamulosus 85
nutans 72, 84, **73d**
Carex acutiformis 96, 117
brizoides 56
caryophyllea 66, 91
contigua 56
digitata 30
distans 95
elata 95, 117, **89b**
gracilis 95
hirta 95
humilis 66, **89c**
Hudsonii 95, 117, **89b**
leporina 56
liparicarpos 75
montana 42, 56
muricata 56
nitida 75
pilosa 42, **89d**
praecox 75, **89a**
remota 56
silvatica 56
stenophylla 75
vulpina 95
Carlina acaulis 106
intermedia 79, **73b**
Carpinus 41, **92a**
Carum 92, 99
Castalia 114, **19f**
Catalpa 62
Castanea 46, **93a**
Celtis 60, **94d**
Centaurea axillaris 52, 85
jacea 102
micranthos 85, **75e**
mollis 54, **75c**
pannonica 102, 106, **75a**
Sadleriana 85, **75f**
solstitialis 79
stenolepis 52, **75b**
Triumfettii 52, 85, **75d**
Centaurium pulchellum 101
uliginosum 101
umbellatum 51, **50d**
Cephalanthera alba 37, **13c**
rubra 49, **13d**
Cephalaria 82, **63b**
Cerastium anomalum 108
arvense 69, 92, **16b**
Ceterach 54, 87
Chaerophyllum 48
Chamaenerion 50, **47d**
Chelidonium 34
Chenopodium botryoides 111, 112
crassifolium 111, 112
Chlorocyperus 117
Chondrilla 79
Chrysanthemum corymbosum 49, **70a**
leucanthemum 93, 98, **70b**
uliginosum 115
vulgare 45
Chrysopogon 86, **82a**
Chrysosplenium 26 **31a**
Cicerbita 46
Cickafark, homoki 82, **69b**
közönséges 49
magyar 82
nagy 49, **69c**
pusztai 82, 111
sziki 101, 109, **69d**
Cigányzab 95
Ciklámen 50, **50a**
Cincor 104
Circaea 47
Cirsium arvense 52
brachycephalum 101
canum 102, **74b**
eriophorum 51, **73f**
lanceolatum 51

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

oleraceum 46, 98, **74c**
palustre 52, 101, **74a**
pannonicum 52
rivulare 102
vulgare 51
Cleistogenes 89
Clematis alpina 52, **21g**
integrifolia 94, **22a**
recta 38, 70, **22b**
vitalba 47, **94f**
Colchicum arenarium 87
autumnale 106, **5d**
bulbocodium 28, **5c**
hungaricum 65
Colutea 67, **38b**
Conringia 67
Convallaria 35
Convolvulus cantabrica 72, 84, **51c**
Cornus mas 25, 52, **43e**
sanguinea 46, 71, 80, **99f**
Coronilla coronata 43, 68, **39b**
emerus 34
varia 50, 83, 100, **39a**
Corydalis cava 28, **24d**
solida 28, 65
Corylus 33, **92b**
Corynephorus 86
Cotinus 75, **44a**
Cotoneaster 69, **31c**
Crataegus monogyna 69, **95i**
oxyacantha 37, **95h**
Crepis biennis 96, **79b**
praemorsa 46, **79a**
rhoeadifolia 79, **78d**
Crocus 65, **10a**
Crupina 85
Crypsis 110
Csába ire 75, **33d**
Csajkavirág 68
Csalán 57, 120
Csarab 59, 106, **49d**
Csarabosok 10
Csatak 110, **88e**
Csáté 104, **88f**
Csengetyüke 103
Csenkesz, 9, 11
barázdált 74, **85b**
deres 74, **85d**
felemáslevelű 56, **85f**
juh 56, **85c**
magas 104
magyar 74, **85e**
óriás 56
réti 104, **85h**
sovány 110, **85a**
vékony 74
veres 104, **85g**
Csepleszmeggy 9, 64, **96g**
Cseregalagonya 13, 37, 52, **95h**
Cseresznyefa 12, 27, **96f**
Cser 9, 12, 41, **93b**
Cserszömörce 9, 75, 88, **44a**
Csetkáka 95, 117
Csikófark 73, **2d**
Csikorka 99, 101, **58c**
Csilaghur, olocsán 27, **16a**
pázsitos 92
vizi 98
Csillaghur, olocsán 27, **16a**
Csillagvirág, őszi 88
tavaszi 29, 91, **8d**
Csodabogyó, szürös 52, 57, **9c**
Csomós ebir 11, **84a**
Csomós palka 117
Csorbóka 98, 119, **78a**
Csormolya, kéküstökü 45, 53, **59c**
mezei 84, 118, 119, **59b**
réti 45, 48
szakállas 118
taréjos 51,
Csörgőfa 61, **97d**
Csuhu 117, **88b**
Csukóka 102, **53d**
Csüdfü, édes 57, **38c**
heverő 85
hólyagos 77, 97, **38d**
homoki 83, **38f**
zászlós 83, 85, **38e**
Cucubalus 47
Cuscuta campestris 78
epithymum 84
europaea 44
pentagona 78, **51b**
Cyclamen 50, **50a**
Cynanchum 48, 71
Cynodon 86, 89, **83b**
Cynoglossum 84
Cynosurus 104
Cystopteris 54, **1a**
Cytisus albus 81
austriacus 77, **36b**
leucotrichus 26, 34, 67
nigricans 43, **36a**
procumbens 67

D

Dactylis 55, **84a**
Dákoska 99, **11a**
Daphne cneorum 39, 71, **46f**
laureola 26, 30
mezereum 28, **46g**
Daravirág, sziklai 63, **28b**
tavaszi 64, 99, **23a**
Dárdahere 81, **37g**
Daucus carota 81, 99, 106
Démutka vajvirág 71, **60c**
Dentaria bulbifera 49, **27b**
enneaphylla 26, **27a**
glandulosa 28
Dercevirág 64, 69, **28c**
Deréce 50, **47d**
Deschampsia caespitosa 55, 104
flexuosa 55
Dianthus armeria 83
collinus 88, **19d**
deltoides 50, **19b**
Pontederae 71, 93, **19c**
serotinus 80, **19a**
Dictamnus 71, **42f**
Digitalis ambigua 45, **59a**
grandiflora 45, **59a**
lanata 82
Diófa, amerikai 60
fekete 60
Diplachne 89
Dipsacus laciniatus 106, **63a**
pilosus 49
silvester 53
Disznóparéj 120
Doronicum caucasicum 26
hungaricum 34, **71c**
Dorycnium 81, **37g**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Draba lasiocarpa 63, **28b**
verna 64, 90, **28a**
Dryopteris filix-mas 54, **81a**
spinulosa 54
thelyteris 54, 116
Dudafürt 67, **38b**

E

Ebir 55, **84a**
Ebman kóró 100
Ebnyelvűfű 84, 119
Ebszőlő 102, 106
Ebszékfű 119
Ebviola 94
Echinops multiflorus 49 **72d**
ruthenicus 86
sphaerocephalus 49, 82, **72d**
Echinopsilon 112
Echium rubrum 72, **52e**
vulgare 85, **52d**
Ecsetpázsit 12, 95
réti 95, **82d**
Ednámkóró 12, 100
Éger 10, 32
enyves 32, **92d**
hamvas 33
havasi 32
Egyhajúvirág 28, **5c**
Elaeagnus 61, **99e**
Eleocharis 95, 117
Élesmosófű 86, **82a**
Encián 107
Enyvecske 39, 93, **16f**
Eper 27, **32a**
Eperfa 60, **94e**
Ephedra 73, **2d**
Epilobium adnatum 101, 115, **47c**
hirsutum 115, **47b**
montanum 50
parviflorum 101
Epipactis 98
Equisetum arvense 91, **1e**
fluviatile 116
heleocharis 116
limosum 116
maximum 55
palustre 103
silvaticum 55
Eranthis 25
Erdei káka 11, 95
Erechthites 45
Erigeron 51
Eriophorum latifolium 92, **88a**
polystachyon 92
Erodium 65
Erophila 64, 90, **28a**
Erodium 65
Eryngium campestre 81
planum 94, 102
Erysimum diffusum 76
erysimoides 43, 76, **28d**
pannonicum 43, 76, **28d**
Erythronium 28
Estike, kacúros 72, 83, **29c**
szomorú 67, **29b**
Euphorbia amygdaloides 30, **43f**
cyparissias 64
glareosa 77, 86, **43e**
lucida 96
palustris 96
polychroma 64, **43c**
Seguieriana 75, **43d**
virgata 86
Euphrasia ericetorum 99, **59d**
officinalis 99, 103, **59d**
Rostkoviana 99, 106
Evonymus europaeus 42, 75, **98a**
verrucosus 41, 75, **44b**
Ezerjófű 39, 51, **50d**
nagy 39, 71, **42f**
Ezüstfa 61, **99e**
Ezüstperje 86
Ezüstvirág 70, **16e**

F

Fagus 41, **92e**
Fagyal 13, 46, 48, **100a**
Fagyöngy, 58, fehér 59, **14b**
sárga 58, **14a**
Falcaria 81
Falgyom 57
Fanyarka 9, 36, 69, **95g**
Farkasalma 12, 68
Farkasboroszlán 28, **46g**
Farkasfog 118
Farkasszőlő 42
Fátyolvirág 80
Fecskefű 34, 118
Fejvirág 82, **63b**
Feketefenyő 10, 40, **2a**
Fekete gyökér 67
Feketegyűrű 38, **98b**
Fekete tippan 74
Fenyérfű 88
Fenyő, 40, duglasz 60
erdei 40, **2b**
fekete 40, **2a**
jegenye 60
kaukázusi 60
luc 41
sima 60
vörös 41
Fenyőspárga 35, **49b**
Fényperje, deres 74
karcsú 73, **83d**
Ferula 78
Festuca arundinacea 104
Festuca gigantea 56
glauca 74, **85d**
heterophylla 56, **85f**
ovina 56, **85c**
pratensis 104, **85h**
pseudovina 110, **85a**
rubra 104, **85g**
sulcata 74, **85b**
vaginata 74, **85e**
valesiaca 74
Filipendula hexapetala 98, **33a**
ulmaria 114
Fogasir, bókoló 26, **27a**
hagymás 38, 40, **27b**
ikrás 28
Fogfű, piros 106
sárga 87, **59e**
Fojtóska 37, **95d**
Fodorka 54, **1b**, **1c**
Földepe, csinos 101
keskenylevelű 101
százforintos 51, **50d**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Földi eper 36
Földi tömjén 81
Foszlár 90
Fragaria 27, **32a**
Francia perje 95, **83a**
Frangula alnus 37, 47, 96, **44e**
Fraxinus excelsior 31, 39, **99g**
ornus 37, **50c**
pennsylvanica 62, **99h**
Fritillaria 90, 120, **8c**
Fumana 68, 77, **45g**
Füstike 119
Füzény, réti 100, 115, **47a**
vesszős 101
Fűz, fűzfa 31, 32, 91
cinege 91, **91e**
csigolya 32, **91d**
csöngő 32, **91c**
csörege 32, **91b**
Éva 32, **91b**
fehér 32, **91a**
füles 32
hamvas 32, **91g**
kecske 31, **91h**
kosárkötő 32, **91f**
mandula 32, **91c**
nemes 32, **91f**
rekettye 91, 113, **91g**
Fűzike, apróvirágú 101
borzas 115, **47b**
erdei 50
gyakori 101, 115, **47c**

G

Gagea lutea 25, **6c**
pratensis 25, 90
pusilla 63, **6d**
Galagonya 37
csere 37, 52, **95h**
egybibés 69, **95i**
Galaj, erdei 48
fénytelen 48
keresztes 92, **61d**
közönséges 48
réti 99
tavaszi 35
tejoltó 97, **61e**
Galambbegy 29, 71, **62c**
Galambvirág 26
Galanthus 26, **9e**
Galega 100
Galeopsis pubescens 51, **54f**
speciosa 44, **54g**
Galium cruciata 23, 92, **61d**
mollugo 48
rubioides 99
silvaticum 48
Schultesii 48
vernum 35
verum 97, **61e**
Gamandor, hegyi 68, 82, **53b**
sarlós 84, **53c**
Gémorr 65
Genista elata 43, **34f**
germanica 34
ovata 43
pilosa 34, 67, **34e**
Gentiana austriaca 107
ciliata 59, 107
cruciata 59, 106, **50f**
pneumonanthe 107, **50e**
Genyőte 36, **6a**
Geranium phaeum 39, **42a**
Robertianum 39
sanguineum 72, 83, **42b**
Gérbics 52
Gerebcsin 111
Geum 34, **32f**
Gesztenye, szelid 46, **93a**
Gilice 100, 106, **36c**
Gladiolus 99, **11a**
Glaucium 71
Glechoma hederacea 91, 29
hirsuta 29, 66, **54a**
Gleditschia 60, **97a**
Globularia 66, 72, **60e**
Glyceria aquatica 116
fluitans 104
maxima 116
Gnaphalium 58
Gólyahír, mocsári 26, 90, **20a**
Gólyaorr, berzedt 83
fodros 39, **42a**
mocsári 50
nehézszagú 39
pirenei 83
piros 72, 83, **42b**
Gombernyő 11, 38, 47
Gomborka 118
Gombvirág 118
Görvélyfű, göcsös 58, **58b**
szárnyas 117
Gratiola 99, 101, **58c**
Gubóvirág 66, 72, **60e**
Gurgolya, homoki 58, 59
magyar 87
szikár 81
szürke 81, **48d**
Gyalogbodza 48
Gyalogakác 61
Gyalogfenyő 94
Gyapjusás 92, **88a**
Gyékény 116, **3a**
Gyermekláncfű 90
Gyertyán 41, **92a**
Gyikfű, fehér 82, **54c**
közönséges 52, **54b**
nagyvirágú 53
Gyikpohár 105
Gymnadenia 94, 99, **13a**
Gyömbérgyökér 34, **32f**
Gyomnövények 18, 118
Gyöngyike, eper 29
fürtös 66, **9b**
üstökös 85, **9a**
Gyöngyköles, erdei 40, 59, **52c**
kőmagvú 59
Gyöngyperje, bókoló 42
egyvirágú 42, **83e**
erdélyi 74
prémes 74
Gyöngyvessző 9
Gyöngyvirág 11, 35, 52
Gyopár 58
Gypsophila 80, **18d**
Gyujtóványfű, keskenylevelű 78
közönséges 118
rekettyelevelű 78, **58a**
Gyüszüvirág, gyapjas 82
sárga 45, **59a**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

H

Habszegfű, erdei 47
hólyagos 47, **17a**
homoki 83, **17c**
konya 38, 47, **17e**
sokvirágú 80, 108, **17d**
szikár 76, **17b**
Hagyma, bunkós 82, **6e**
érdes 88, **7e**
fekete 71, 82, **7c**
gyík 99
hegyi 82, **7d**
medve 36, **7b**
pézsma 88, **7a**
sárga 76, **8a**
sötét 82
Hamuka 80, 119, **29a**
Hamvasszeder 12, **96a**
Hangyabogáncs 72, 84, **73c**
Harangcsillag 88, **66c**
Harangláb 40
Harangvirág barackleveleű 53, 103, **63d**
csalánlevelű 53, **65c**
csomós 85, 103, **65a**
halvány 103
kánya 53, **65b**
kereklevelű 53, 86, **66a**
olasz 86
pongyola 85
terebélyes 83, 94, **66b**
Harmatkása, valódi 104
vizi 116
Harmatperle 110
Hárs, hársfa 10, 12, 44, **99a, 99b, 99c**
Hedera 59
Héjakút 106, **63a**
Heleocharis 117
Heleochloa 110
Helianthemum canum 67, **45e**
nummularium 68
ovatum 68, **45f**
Helichrysum 79, **68a**
Helictotrichon 95
Helleborus
dumetorum 30, **20c**
odorus 28, 30, **20d**
purpurascens 28, **20b**
Here, bérci 50, 100, **37c**
eper 100
fehér 98, **36g**
hegyi 98, **37a**
korcs 100
ló 100, **37e**
lódi 98, **36g**
magyar 43, 97, **37d**
mezei 97
pirosló 83, **37b**
pusztai 109
sugár 109, **36f**
sziki 109
tekergős 50
zörgő 97, **36e**
Hérics, nyári 119
tavaszi 63, **24a**
Hernyópázsit 110
Hesperis candida 38, 47
cuncinata 83, **29c**
silvestris 72, 83, **29c**
tristis 67, **29b**
Hidőr 114
Hieracium auricula 46, **79e**
Bauhini 68, **80a**
cymosum 68, 96, **80b**
echioides 79
Hoppeanum 68, **79d**
Lachenalii 46
murorum 46, **80c**
pilosella 68, 92, 96
racemosum 58
sabaudum 58, **80d**
umbellatum 58, 87
Himantoglossum 50
Hippocrepis 68, **39c**
Holcus 103
Holdviola 11
évelő 39, **27d**
Hölgyestike 11, 38, 47
Hölgymál, csomós 68, 96, **80b**
erdei 46, **80c**
ernyős 58, 87
ezüstös 92, 96
ezüst 68
füles 46, **79e**
fürtös 58
közönséges 46
magas 68, **80a**
olasz 58, **80d**
szúrós 79
zömök 68, **79d**
Holoschoenus 104, **88d**
Holosteum 64
Hólvagfa 13, 36, 39, **44c**
Hólyagpáfrány 54, **1a**
Homokhur 69
Homoklilliom ágas 80, **6b**
fürtös 70
Homokvirág 76, **28e**
Hordeum 110, **87f**
Hornungia 64
Hottonia 113
Hóvirág 26, 90, **9e**
Humulus 57
Hunyor, illatos 30, **20d**
kisvirágú 30, **20c**
pirosló 28, **20b**
Husáng 78
Hutchinsia 64
Hydrocharis 114, **4d**
Hypericum 44, 77, **45d**
Hypochoeris 92, **76a**

I

Ibolya, borzas 65, **46b**
csodás 29, 40, **46c**
csuklyás 65
erdei 29, 40, **46d**
fehér 27
homoki 65
illatos 29
kék 29, **46a**
sovány 94
Ikravirág 36
Imola, budai 85, 120, **75f**
magyar 102, 106, **75a**
pókhálós 52, **75b**
réti 102
sáfrányos 79, 119
szirti 54, **75c**
tarka 52, 85, 86, **75d**
útszéli 85, **75e**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Impatiens 44, **44d**
Infű, indás 29, 40, 94, **53a**
kalinca 118
közönséges 73
szennyes 67
Inula britannica 45, 98
conyza 45
ensifolia 79, **68b**
germanica 79
hirta 79
oculus-christi 79, **68d**
salicina 79, **68c**
spiraeifolia 79
Iringó 81, 94
Iris aphylla 72,
arenaria 66
graminea 39, 49, 52, **10d**
hungarica 72
pseudacorus 113
pumila 64, 66, **10b**
sibirica 93, **10e**
spuria 109
variegata 35, **10c**
Isopyrum 26
Iszalag 13
felálló 38, 70, **22b**
havasi 52, **21g**
közönséges 47, **94f**
réti 94, **22a**
Iszapzsázsa 114

J

Jágerkender 98
Japán akác 60, **35a**
Jasione 103
Jegenyefenyő 10
Jeges virág 111
Juglans 60
Juhar, feketegyűrű 36, **98b**
hegyi 30, **98d**
korai 26, **98c**
mezei 42, 76, **98e**
Juhsóska 42, 57, 75, 96
Juncus articulatus 104
bufonius 105
effusus 104
subnodulosus 105, **89e**
Juniperus communis 94, **2c**
virginiana 60
Jurinea 72, 84, **73c**

K

Káka, kötő 110, **88c**
sziki 110, **88c**
tavi 117, **88b**
Kakascímer 92, **59f**
Kakaslábfű 120
Kakasmandikó 28
Kakastarréi 93
Kákicsvirág 46
Kakukfű, Degen 84
északi 88
hegyi 101
homoki 84
korai 72, **56e**
kopaszodó 84
rövidlevelű 84
termetes 84
vékony 51
Kakukszegfű, bársonyos 50, 83, **18a**
réti 93, **18b**
Kakuktorma, keserű 38
réti 94, **27c**
Kalapfű 105, **71b**
Kálmos 117
Kamilla 109, **69e**
Kandilla 119
Kankalin, korai 25, **49e**
lisztes 91
tavaszi 26, 90, **49f**
Kan répa 50, **50a**
Kányafa 13, 36, **100e**
Kányafű, iszap 97, **26d**
osztrák 97, **26c**
sziki 108
vizi 114
Kányazsázsa 118
Kányazsombor 27, 35, 119, **25c**
Káposzta 11, 76, **26a**
Kapotnyak 28, 30, **14c**
Kásafű 9, 11, 55
Kaszanyűg 53, **40d**
Katángkóró 119
Kecskefűz 32
Kecskerágó 13, 52
bibircses 9, 41, 75, 88, **44b**
csikos 42, 75, 88, **98a**
Kecskeruta 100
Kékhere 109
Kékperje 104, **83c**
Keltike, odvas 11, 28, **24d**
ujjas 28, 65
Kenderkefű 44, **54f, 54g**
Kerékrépa 118
Kerep, bársony 108
szarvas 77, 97
sziki 108, **38a**
Keresztlapu 45
Keserűfű, borsos 120
homoki 88, **15c**
lapulevelű 100, 119, **15b**
madár 119
vidrá 115
Keserűgyökér, mezei 46, 79, 87, **76d**
Kígyószisz, közönséges 85, **52d**
piros 72, 119, **52a**
Kikerics homoki 87
magyar 64, 65
őszi 106, **5d**
Kinincs 61, **35d**
Királydinnye 77, 118
Knautia arvensis 94, 103 **64a**
drymeia 51, **64b**
Kochia 89
Kocsord, buglyos 87
citrom 81
homoki 78
orvosi 111
szarvas 58
Koeleria glauca 74
gracilis 73, **83d**
Koelreuteria 61, **97d**
Kökény 27, 64, **96e**
szilva 64
Kőhur, gyepes 70
sertelevelű 80
sziklai 70
Kökörcsin 65, 90, **21a, 21b**
Kolokán 114, **4c**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Kömény 92, 99
Komló 57
Komócsin, mezei 95
sima 86
Konkoly 119
Kontyvirág 43, 52, **5a**
Kőris 9, 10
amerikai 62, **99h**
magas 12, 30, 39, **99g**
virágos 12, 70, **50c**
Koronafürt, bokor 34
sárga 43, 68, **39b**
tarka 50, 83, 100, **39a**
Korpafű 55
Körtike, kereklevelű 38
kis 48, **49a**
Kosbor, agár 66, 71, 93, **11c**
biboros 39, **11e**
bodzaszagú 33, 91, 93, **12c**
foltos 49, **12d**
gömbös 102
hússzínű 93
mocsári 93, **12b**
poloskaszagú 96
pompás 93
sápadt 33
tarka 71, **11d**
vitéz 49
Kotulilíom 90, 120, **8c**
Kőtörőfű, fürtös 70, **30f**
gumós 69, **30g**
Kövirózsa, rózsás 83, **30e**
sárga 77, **30d**
Küllőrojt 51
Kúpvirág 45
Kutyabenge 10, 37, 42, 47, 96, **44e**
Kutyatej, erdei 30, 42, **43f**
farkas 64, 118
fényes 96
fűzlevelű 68
magyar 77, 86, **43e**
mocsári 93
pusztai 75, **43d**
színeváltó 64, **43c**
vesszős 86

L

Laboda 112, 120
Laburnum 61, **35b**
Lactuca perennis 73, 86, **78b**
quercina 46, **78c**
viminea 79
Lamium galeobdolon 34, **55a**
maculatum 28, 39, **55b**
Lapsana 46
Larix 41
Laserpitium 48
Lathraea 28, **60a**
Lathyrus latifolius 72, 83, **41c**
megalanthus 72, 83, **41c**
niger 39, **41d**
nissolia 72
pannonicus 34, 38
ssp. collinus 34, 36
pratensis 44, **41b**
tuberosus 83, **41a**
vernus 28, **41e**
versicolor 34, 36
Lavatera 84, **45a**
Lednek, fekete 39, **41d**
kacstalan 72
koloncos 34, 36
mogyorós 83, 119, **41a**
nagyvirágú 72, 83, **41c**
réti 44, **41b**
tavaszi 28, **41e**
Legyezőfű, koloncos 98, **33a**
réti 114
Lelleg 111, **50b**
Lemna 117
Len, árlevelű 81
béka 99
borzas 73
dolomit 67
hegyi 72, **42e**
sárga 77, **42d**
Leontodon autumnalis 98, 105
danubialis 46
hispidus 98, 105, **76c**
nudicaulis 98, 105, **76b**
Lepényfa 60, **97a**
Lepidium cartilagineum 109, **24e**
draba 70
perfoliatum 108
Lepkeszeg 109
Leucojum aestivum 90
vernum 26, **9f**
Libanotis 81
Libatop, fakó 120
rubianka 120
sziki 111, 112
Licium 13, 62, **100b**
Ligeti perje 11
Ligetszépe 77, 97, **47e**
Ligustrum 46, 48, **100a**
Liliom, turbán 49, **8b**
Lilium martagon 49, **8b**
Limodorum 52
Linaria 78, 118, **58a**
Linum austriacum 72, **42e**
catharticum 99
dolomiticum 67
flavum 77, **42d**
hirsutum 73
tenuifolium 81
Listera 57, 96
Lithospermum 40, **52c**
Lizinka, közönséges 97
pénzlevelű 97
pettyegetett 44
Lóhere 100
Lolium 104, **87a**
Lonc, jerikói 39, **100f**
ükörke 35, 39, 52, **62b**
Lonicera caprifolium 39, **100f**
xylosteum 35, 39, **62b**
Lóperje 95
Loranthus europaeus 58, **14a**
Loroglossum 50
Lórom, erdei 57
fodros 120
paréj 120
sziki 110, 112
tavi 117
Lotus corniculatus 77, 97
siliquosus 108
tenuifolius 108, **38a**
Lucerna, apró 67
homoki 102
komlós 118

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

sárkerep 77, **36d**
takarmány 102
Lucfenyő 41
Lunaria 40, **27d**
Luzula albida 42, **89f**
campestris 91
luzuloides 38, 42, 57, **89f**
nemorosa 42, **89f**
Lychnis coronaria 50, 83, **18a**
flos-cuculi 93, **18b**
Lycium 62, **100b**
Lycopodium 55
Lycopus europaeus 99
Lysimachia 44, 97
Lythrum salicaria 100, 115, **47a**
virgatum 101

M

Maclura 60
Macskagyökér, kétlaki 93, **62e**
mezei 49, 99, **62d**
sziklai 38
Macskahere 51, **54e**
Macskamenta 48, 53, **53f**
Macskatalp 93, **67g**
Mácsonya, erdei 53
szőrös 49
Madárberkenye 37, **95c**
Madárbirs, molyhos 69, 88, **31c**
Madárhúr, parlagi 69, 92, **16b**
sziki 108
Madárlép 59, **14b**
Madármályva 84, **45a**
Madársisak, fehér 37, **13c**
piros 49, **13d**
Madársóska, erdei 27, **42c**
lóherelevelű 118
Madártej, csilláros 69
ernyős 69
kónya 35, 69, **8e**
nyulánk 80, 119
pusztai 35, 69
üstökös 69
Magas kőris 10, 12, 30, **99g**
Magvasodró 85
Majanthemum 35
Májvirág 29, **21c**
Mák, bujdosó 69, 71, **24c**
Málna 47, 52, **31f**
Mályva 119
Malus 27, **95b**
Mandula, törpe 65
Margaréta 93
Margitvirág, mezei 93, 98, **70b**
sátoros 49, **70a**
tiszaparti 115
Marrubium 82
Maszlag 119
Martilapu 25, 58, 90, **71a**
Matricaria chamomilla 109, **69e**
Mécsvirág, fehér 80, 119
piros 39, 50, **18c**
ragadós 80, 109
Medicago falcata 77, **36d**
minima 67
sativa 102
varia 102
Medvehagyma 11, 36, **7b**
Medvetalp 48
Meggy, csepiesz 64, 69, 88, **96g**
saj 27, 36, 64, 69, **34c**
török 69, **34c**
zeinice 10, 27, **96d**
Méhfű 39, **54d**
Melampyrum arvense 84, **59b**
cristatum 51
nemorosum 45, 53, **59c**
pratense 45
Melandrium album 80
diurnum 39, 50, **18c**
silvestre 39, **18c**
viscosum 80, 109
Melica ciliata 74
nutans 42
transsilvanica 74
uniflora 42, **83e**
Melittis 39, **54d**
Menta, csombor 101, 109, **56f**
ló 101
vizi 106, 115
Mentha aquatica 106, 115
longifolia 101
pulegium 101, 109, **56f**
Menyanthes 113
Mercurialis 30
Méreggyilok 48, 71, 81
Mételykóró, bördős 92
vizi 115
Meténg, pusztai 66, **51a**
télizőld 11, 29, 40
Mézpázsit 110, **84d**
Minuartia caespitosa 70
frutescens 70
setacea 80
Mocsárhúr 117
Mocsártölgy 41
Moenchia 92, **16c**
Mogyoró 13, 33, **92b**
Molinia 55, 104, **83c**
Molyhos tölgy 9, 12, 41, **93c**
Monotropa 35, **49b**
Morus 60, **94e**
Müge, ebfojtó 82, 84, **61c**
olasz 36, **61a**
szagos 36, **61b**
szürke 70
Muhar 120
Murok 81, 99, 106
Muscari botryoides 29
comosum 85, **9a**
racemosum 66, **9b**
Myosotis palustris 53, 94, 115
scorpioides 53, 94, 115
silvatica 40, **52b**
Myriophyllum 117

N

Nád 116
Nadálytő, fekete 92, 93, **51e**
gumós 34
Nadragulya 51, 53, 57, **57a**
Nádtippan, erdei 11, 55
siska 55, **82f**
Najas 116
Naprózsa 68, 77, **45g**
Napvirág, közönséges 68, **45f**
molyhos 68
szürke 67, **45e**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Narancseper 60
Nardus 104, **86d**
Nefelejcs, erdei 40, **52b**
mocsári 53, 94, 115
Nenyúljhozzám 11, 44, **44d**
Nepeta 48, 53, **53f**
Nephrodium 54, 116, **81a**
Nonea 65, 76
Nőszirom, apró 64, **10b**
homoki 66
korcs 109
magyar 72
pázsitos 39, 49, 52, **10d**
sárga 113
szibériai 93, **10e**
tarka 35, **10c**
Nőszőfű, mocsári 98
széleslevelű 57
Nuphar 113
Nyár, fehér 9, 31, 66, **90a**
fekete 31, **90c**
jegenye 60, **90d**
kanadai 31
óriás 31, **90f**
rezgő 31, **90b**
virginiai 31, **91e**
Nyilasfű 67
Nyílfű 114, **4a**
Nyír, közönséges 32, **92c**
szőrös 32
Nymphaea alba 114, **19f**
rubra 115
Nymphoides 114
Nyulárnyék 76, 88
Nyulfarkfű, budai 66
lápi 91
magyar 66
Nyulkapor 70
Nyulparéj 79
Nyulsaláta 52, **79c**

O

Odontites lutea 87, **59e**
rubra 106
Oenanthe aquatica 115
fistulosa 92
Oenothera 77, 97, **47e**
Ökörfarkkóró, csilláros 78
fekete 45
keskenylevelű 78, **57d**
lila 73, 94, **57c**
molyhos 45
molyűző 118
osztrák 45, **57e**
pompás 78
szőrös 78, 118
Olocsán
Olocsán [illegible]llaghúr 27
Ölyvhar[illegible]t 54, **81d**
Omphal[illegible]s 30
Onobryc[illegible] 83, **39d**
Ononis [illegible], 106, **36c**
Onosma [illegible]renaria 78, 81
Vi[illegible]ii 70
Ophrys [illegible]6, **11b**
Orbánc[illegible], borzas 44
hegyi 44
kö[illegible]önséges 44, 77, **45d**
Orchis coriophora 96
globosa 102
incarnata 93
maculata 49, **12d**
militaris 49
morio 66, 71, 93, **11c**
pallens 33, 49
palustris 93, **12b**
purpurea 39, **11e**
sambucina 33, 49, 91, 93, **12c**
tridentata 71, **11d**
Ördögcérna 62, **100b**
Ördögszekér, laposlevelű 94, 102
mezei 81, 119
Ördögszem, vajszínű 79, **64d**
szürkés 88, **54c**
Orgona 13, 62
Origanum 51, 59, **56d**
Orlaya 70, **48a**
Orlay-murok 70, **48a**
Ornithogalum Boucheanum 35, 69, **8e**
comosum 69
Gussonei 35, 69
pyramidale 80
refractum 69
tenuifolium 35, 69, **8f**
umbellatum 69
Orobanche alba 71, **60c**
caryophyllacea 84
lutea 78
major 84
ramosa 85, **60b**
vulgaris 84
Oroszlánfog, kopasz 46
közönséges 98, 105, **76c**
őszi 89, 105
Orthantha 87, **59e**
Oryzopsis 55
Oszázs narancs 60
Ostorfa 60, **94d**
Ostorméfa 13, 36, 70, **62a**
Ószirózsa, aranyfürt 87, **67c**
csinos 88, **67e**
réti 111, **67d**
sziki 111, **67f**
Oxalis 27, **42c**
Oxytropis 68
Ózsaláta 33, **43b**

P

Pacsirtafű, hegyi 102
keserű 40
nagy 71, **43a**
üstökös 71, 93, 94, 102, **43b**
Paeonia 38
Páfrány, buglyos 54, 55
édesgyökerű 55, **1d**
hölgy 54, **81b**
hólyag 54, **1a**
pikkely 54
sas 54, **81d**
vese 54, **81c**
Páfrány-félék 54
Paizsika, erdei 54, **81a**
mocsári 54, 116
szálkás 54
Palka, csomós 117
magyar 111
Pántlikafű 103
Pápaszemfű 63, **25a**
Papaver 69, 71, **24c**
Pápics 27, **21f**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Papsajt 119
Parietaria 57
Paris 42
Párlófű, patika 43, 77, **33b**
Parnassia 106
Paronychia 70, **16e**
Patkócim 68, **39c**
Pedicularis 93
Pemetefű 82
Peremizs, baranyai 79
borzas 79
erdei 45
fűzlevelű 79, **68c**
hengeres 79
kardos 79, **68b**
réti 98
selymes 79, **86d**
Pereszlény, borsfű 51
Perje, érdes 74
gumós 74
ligeti 11, 56, **84c**
réti 74 95, **84b**
sziklai 74
Perjeszittyó, fehér 11, 38, 42, 57, **89f**
mezei 91
Peszérce 99
Peszterce 119
Petasites 28, **71b**
Peucedanum alsaticum 87
arenarium 78
cervaria 58
officinale 111
oreoselinum 81
Pézsmabogár 30
Phalaris 103
Phegopteris 54
Phleum phleoides 86
pratense 95
Phlomis 51, **54e**
Phragmites 116
Physalis 48, **57b**
Phyteuma orbiculare 73, **66e**
spicatum 58, **66d**
Picea 41
Picris 46, 79, 87, **76d**
Pikkelypáfrány 54, 86
Pimpinella 81
Pimpó, apróvirágú 27
egyenes 77, **32c**
ezüstös 77
fehér 36, 92, **32b**
homoki 63, **32d**
indás 97
kövi 38
liba 118
vérontó 97
vörösszárú 67
Pinus nigra 40, **2a**
silvestris 40, **2b**
strobus 60
Pipitér, 119, festő 79, **69a**
Piritó gyökér 34, 52
Pirola lásd Pyrola
Pitypang, kései 79, 87, **77d**
mocsári 90
pongyola 90
szarvas 63, **77e**
sziki 108, 111
Plantago argentea 82
indica 86
lanceolata 76, 86, 96, 105, **60g**
ssp. altissima 105
major 105, 111
maritima 110, 112
media 96, 101, 105, **60h**
tenuiflora 110, **60f**
Platán 60
Platanus 60
Platanthera 37, **13b**
Poa angustifolia 74, 95
badensis 74
bulbosa 74
nemoralis 56, **84c**
pratensis 74, 95, **84b**
scabra 74
Podagrafű 11, 48
Poloskafű 119
Poloskamag 119, 120
Polygala amara 40
comosa 71, 93, 94, 102, **43b**
major 71, **43a**
vulgaris 102
Polygonatum 35, **9d**
Polygonum amphibium 115
arenarium 88, **15c**
aviculare 111
lapathifolium 100, **15b**
Polypodium 55, **1d**
Polystichum 54, **81c**
Populus alba 31, 66, **90a**
canadensis 31
canescens 31
deltoides 31, **90e**
italica 60, **90d**
nigra 31, **90c**
robusta 31, **90f**
tremula 31, **90b**
Porcsin 118
Posványsás 12, 96, 117
Potamogeton 116, **3c**
Potentilla alba 36, 92, **32b**
arenaria 63, **32d**
argentea 77
erecta 97
heptaphylla 67
micrantha 27
recta 77, **32c**
reptans 97
rubens 67
rupestris 38
Pozdor, kisvirágú 108
osztrák 64, 67
spanyol 67, **77b**
sziki 67, 79, 108, **77c**
Prenanthes 52, **79c**
Primula veris 26, **49f**
vulgaris 25, **49e**
Prunella grandiflora 53
laciniata 82, **54c**
vulgaris 53, **54b**
Prunus avium 27 ssp. silvestris 27, **96f**
fruticosa 64, 69, **96g**
instititia 64
mahaleb 27, 36, 64, 69, **34c**
nana 65, **34d**
padus 27, **96d**
spinosa 27, 64, **69e**
tenella 65, **34d**
Pseudotsuga 60
Pteridium 54, **81d**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Puccinellia 110, **84d**
Pulicaria 98, **68e**
Pulmonaria 29, **52a**
Pulsatilla 65, 90, **21a**, **21b**
Pyrola minor 48, **49a**
rotundifolia 38
Pyrus 27, **95a**

Q

Quercus cerris 41, **93b**
lanuginosa 41, **93c**
pedunculata 41, **93e**
petraea 41, **93d**
pubescens 41, **93c**
robur 41, **93e**
rubra 60
sessiliflora 41, **93d**

R

Rakottya 31, **91h**
Ranunculus acer 92
auricomus 26, 33, **23a**
ficaria 25, **22d**
flaccidus 113, **22c**
flammula 96, **22f**
illyricus 68, **22e**
lanuginosus 33
pedatus 91, 108
Petiveri 109
polyanthemos 33, **23b**
repens 96
sardous 108
sceleratus 114
trichophyllus 113, **22c**
Rapistrum 76
Rekenyő 76
Rekettye, magas 43, **34f**
selymes 34, 67, **34e**
sváb 34
szőrös 43
Rekettye fűz 10, 113, **91g**
Rence 114, **60d**
Repcsény, magyar 43, 76, **28d**
szürke 76
Repkény, borzas 11, 29, 66, **54a**
kerek 29, 91
Reseda lutea 68, **29e**
luteola 43, 86
Rezeda, sárgás 43, 86
terpedt 118
vad 68, 118, **29e**
Rezgőpázsit 104
Rhamnus 35, 43, **98f**
Rhinanthus 92, **59f**
Rigószegfű 92, **16c**
Robinia 37, 61
Rorippa amphibia 114
austriaca 97, **26c**
Kerneri 108
silvestris 97, **26d**
Rosa agrestis 83
arvensis 47
canina 83, **96c**
caryophyllacea 83
dumetorum 83
gallica 72, 83, **34b**
pendulina 50, 52, **34a**
pimpinellifolia 81
spinosissima 81
Rozs 75
vad 75, **87e**
Rózsa, bérci 50, 52, **34a**
berki 83
erdei 47
gyepű 50, 52, 83, **96c**
jai 81
mezei 83
parlagi 72, 83, **34b**
szegfű 83
vad 83
Rozsnok, ágas 56
árva 74, **86a**
berzedt 74
fedél 75
magyar 74, **86a**
meddő 56
sudár 75, **86b**
Rubus caesius 47, **96a**
candicans 47
discolor 81, **96b**
idaeus 47, **31f**
procerus 81, **96b**
tomentosus 70, **31e**
Rucaöröm 116
Rudbeckia 45
Rumex acetosa 93, 99, **15a**
acetosella 42, 57, 75, 96
hydrolapathum 117
sanguineus 57
stenophyllus 110, 112
Ruscus 57, **9c**

S

Sáfrány 64, **10a**
Sagittaria 114, **4a**
Sajmeggy 9, 13, 27, 36, 64, 69, **34c**
Salamonpecsét 35, **9d**
Saláta, cserlevelű 46, **78c**
gatyás 79, 87
kék 73, 86, **78b**
Salicornia 112
Salix alba 32, **91a**
aurita 32
caprea 31, **91h**
cinerea 32, 91, 113, **91g**
fragilis 32, **91b**
purpurea 32, **91d**
rosmarinifolia 91, **91e**
triandra 32, **91c**
viminalis 32, **91f**
Salvia aethiopis 82
austriaca 92
glutinosa 45, **56a**
nemorosa 73, **56b**
pratensis 73, 94, **56c**
Salvinia 116
Sambucus ebulus 48
nigra 37, 49, 80, **100c**
racemosa 34, 42, **100d**
Sanguisorba minor 75
ssp. muricata 75
officinalis 106, **33c**
Sanicula 38, 47
Saponaria 98, 100, **19e**
Sarkvirág 37, **13b**
Sarlófű 81, 119
Sármányvirág 78, **53e**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Sarothamnus 35, **35c**
Sás, borzas 95
éles 95
erdei 57
fényes 75
hegyi 42, 57
keskenylevelű 75
korai 75, **89a**
lápi 95
lappangó 9, 63, 66, **89c**
mocsári 95
nyúl 56
parti 117
posvány 96, 117
réti 95
rezgő 56
ritkaság 56
selyem 56
sulymos 56
szőrös 42, **89d**
tavaszi 66, 91
ujjas 30.
zsombék 95, 117, **89b**
Satureja 51
Saxifraga aizoon 70, **30f**
bulbifera 69, **30g**
Scabiosa canescens 80, **64c**
ochroleuca 79, **64d**
Schoenoplectus lacustris 117
Tabernaemontani 110, **88c**
Schoenus 104, **88f**
Scilla autumnalis 88
bifolia 29, 91, 8d
Scirpus 95, 104
Scopolia 28
Scopoli-füve 28
Scorzonera austriaca 67
cana 67, 79, 108, **77c**
hispanica 67, **77b**
parviflora 108
purpurea 72
Scorphularia alata 117
nodosa 58, **58b**
Scutellaria Columnae 51, **53d**
galericulata 102
hastifolia 102
Secale 75, **87e**
Sédbuza, erdei 11, 55
gyepes 55, 104
Sedum acre 77, **30c**
var. Krajinae 77
album 80, **30b**
boloniense 43
maximum 58, **30a**
mite 43
sexangulare 43
Sefüsefa 62, **100b**
Selyemmályva 97
Selyemperje 103
Sempervivum hirtum 77, **30d**
Schlehani 83, **30e**
Senecio barbareifolius 98, **72a**
Biebersteinii 98, **72c**
doria 98, **72c**
erraticus 98, **72a**
Fuchsii 46
integrifolius 67 **71d**
jacobaea 46, 79
nemorensis 46, **72b**
paludosus 114
silvaticus 45, **71e**
viscosus 45
Seprence 49
Seprőfű 89
Seprőparéj 112
Seprőzanót 35, **35c**
Serevény 91, **91e**
Serratula radiata 85
tinctoria 52, 102, **74d**
Seseli annuum 58
dévényense 81, **48d**
hippomarathrum 81
leucospermum 87
Sesleria budensis 66
coerulea 91
Heufleriana 66
Sadleriana 66
Sideritis 78, **53e**
Sikárfű 86, **82a**
Silene conica 83, **17c**
cucubalus 47, **17a**
multiflora 108, **17d**
nemoralis 47
nutans 47, **17e**
otites 76, **17b**
var. pseudotites 76
Sisakvirág, farkasölő 47, **20g**
karcsú 50, **20f**
méregölő 58, 59, 87, **20e**
moldvai 50, 52, **20h**
Sisymbrium 34, 68, **25d**
Sium 115
Smyrnium 33, **48b**
Sóballa 112, **15e**
Solanum 102, 104
Solidago serotina 98
virga-aurea 45, **67a**
Som 12, 25
husos 25, 52, **48e**
veresgyűrű 13, 37, 46, 71, 80, 88, **99f**
Somkóró 113
Sonchus 98, **78a**
Sophora 60, **35a**
Sorbus 37
Sörgye 36
Sóska, juh 57, 75, 96
mezei 93, 99, **15a**
Sóskafa 13, 34, 52, **24b**
Sóvirág 111, **50b**
Sövényszulák 48, 99, **51d**
Sparganium 113, **3b**
Spergularia 109, 111, **16d**
Spirodela 117
Stachys germanica 84
hirta 67
officinalis 101, **55c**
palustris 101
recta 67, 78, **55d**
silvatica 39, 51, **55e**
Staphylea 36, 39, **44c**
Statice 111, **50b**
Stellaria aquatica 98
graminea 92
holostea 27, **16a**
Stenactis 49
Sternbergia 87, **9g**
Stipa capillata 89, **82b**
dasyphylla 73
Joannis 73, **82c**
pennata 73

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

pulcherrima 73
stenophylla 86
Stratiotes 114, **4c**
Suaeda 112, **15e**
Süllőhinár 117
Sulyom 114
Sutalap 112, **15e**
Symphytum officinale 92, 93, **51e**
tuberosum 34
Syrenia 76, **28e**
Syringa 62

Sz

Szagos müge 11, 36, **61b**
Szálkaperje 9, 11, 56
erdei 56
tollas 56, 75, **86c**
Szalmagyopár 79, **68a**
Szamárkenyér, fehér 49, 82, **72d**
kék 86
Szamóca 27, 36, 52, **32a**
Szappanfű 98, 99 **19e**
Szapuka 68, **37f**
Szarkaláb 119
Szarvasgyökér 81
Százszorszép 93, **67b**
Szeder, bolyhos 70, **31e**
fehér 47
hamvas 47, **96a**
kétszínű 81, **96b**
Szegfű, duna 88, **19d**
kései 80, **19a**
magyar 71, 93, **19c**
mezei 50, 100, **19b**
szakállas 100
szeplős 83
török 100
Szegfűbogyó 47
Székfű, eb 119
orvosi 109, 119, **69c**
sugártalan 119,
Széklaska 109, **24e**
Szeklice 119
Szélfű, egyéves 120
évelő 30
Szelíd-gesztenye 9, 46, **93a**
Szellőrózsa 11, 25
berki 27, **21f**
bogláros 25, **21e**
erdei 35, **21d**
Széltippan 120
Szemvidító, merev 99, 103, **59d**
orvosi 99, 106
Szentlászlófüve 106
Sziki hagyma 110
Sziksófű 112
Szil, hegyi 33, **94c**
mezei 33, **94b**
vénic 33, **94a**
Szilva, kökény 64
Szirtőr 64
Szittyó, béka 104
fülemüle 104
nagy 105, **89e**
varangy 105
Szivarfa 62
Szőrfű 104, **86d**
Szulák, apró 119
borzas 72, 84, **51c**
Szurokfű 51, 59, **56d**
Szurokszegfű 39, **16f**
Szümcső 92, 97, 118 **29d**
Szürke-káka 104, **88d**

T

Tamariska 61, **99d**
Tamarix 61, **99d**
Tamus 34
Tanacetum 45
Tarackbuza 75, **87d**
deres 75, **87c**
taréjos 75, **87b**
Taraxacum bessarabicum 108, 111
levigatum 63, **77e**
officinale 90
palustre 90
serotinum 79, 87, **77d**
Tarlóvirág 119
Tárnics, kígyó 59, 106, **50f**
kornis 107, **50e**
osztrák 107
prémes 59, 107
Tarsóka, galléros 64
Janka-féle 69, 92, **25b**
mezei 119
Tavirózsa 113
Taxus 30
Télizöld 11, 29, 40
Téltemető 25
Ternye, hegyi 63, **28f**
homoki 66, **28g**
Tetemtoldó 68, **45f**
Teucrium chamaedrys 84, **53c**
montanum 68, 82, **53b**
Thalictrum 97, **23c**
Thesium 80, **14d**
Thlaspi Jankae 69, 92, **25b**
perfoliatum 64
Thrincia taraxacoides 98, 105, **76b**
Thymus chamaedrys 51, 101
ssp. montanus 51, 101
ovatus 51, 101
praecox 72, **56e**
serpyllum 88
Tilia argentea 44, **99a**
cordata 44, **99b**
platyphyllos 44, **99c**
tomentosa 44, **99a**
Tippan, cérna 103
tarackos 11, 103, 110, **82e**
Tiszafa 30
Tisztesfű, erdei 39, 51, **55e**
fehér 84
hasznos 67, 78, **55d**
mocsári 101
orvosi 101, **55c**
Tordylium 81
Toronyszál 36
Tölgyerdő 9, 12
Tölgy, kocsános 41, **93e**
kocsántalan 41, **93d**
mocsár 41, **93e**
molyhos 41, **93c**
veres 60
Tömjénillat 81
Törpe mandula 9, 65, **34d**
Tőtippan 120

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Tőzegboglár 106
Tőzike, nyári 90, 92
tavaszi 26, **9f**
Tragopogon dubius 67
orientalis 96, **77a**
Trapa 114
Tribulus 77
Trifolium agrarium 97
alpestre 50, 100, **37c**
angulatum 109
campestre 97
fragiferum 100
hybridum 100
levigatum 109
medium 50
montanum 98, **37a**
pannonicum 97, **37d**
parviflorum 109
pratense 100, **37e**
repens 98
retusum 109
rubens 83, **37b**
strepens 97
strictum 109
Triglochin 110
Trigonella 109
Trinia 70
Tüdőfű 29, **52a**
Tündérfátyol 114
Tündérfürt 47
Tündérrózsa, fehér 114, **19f**
piros 115
Tunica 83, **18e**
Turbanliliom 49, **8b**
Turbolya, erdei 38
útszéli 36
Turritis 36
Tüskemag 119
Tüskeshinár 116
Tussilago farfara 25, 90, **71a**
Typha 116, **3a**
Tyúktaréj, apró 25
kis 63, **6d**
mezei 25, 90
sárga 25, **6c**

U

Ökörke lonc 13, 35, 39, 52, **62b**
Ulmus campestris 33, **94b**
levis 33 **94a**
scabra 33, **94c**
Ürgefark 110, **87f**
Üröm, fehér 58, 120
fekete 120
mezei 89
sziki 112, **70c**
szikiű 89, **70d**
Urtica 57
Utifű, ezüstös 82
homoki 86
lándzsás 76, 86, 96, 105, **60g**
magas 105
nagy 105, 111
réti 96, 101, 105, **60h**
sziki 110, 112
vékony 110, **60f**
Utilapu 105
Utricularia 114, **60d**

V

Vaccinium 39, 93, **49c**
Vackor 27, 37, **95a**
Vadalma 27, **95b**
Vadgesztenye 60
Vadkender 120
Vadkörte 27, 37, **95a**
Vadkruspán 57, **9c**
Vadpaprika 71
Vadrepce 118
Vadzán 59, **49d**
Vajvirág, démutka 71, **60c**
dohányfojtó 85, **60b**
galajfojtó 84
nagy 84
sárga 78
Valeriana dioica 93, **62e**
officinalis 49, 51, 99, **62d**
tripteris 38
Valerianella 29, 71, **62c**
Varádics 45
Varázslófű 47
Varfű, magyar 51, **64b**
mezei 94, 103, **64a**
Varjuhájt, bablevelű 58, **30a**
borsos 77, **30c**
fehér 80, **30b**
olasz 43
Varjuköröm, erdei 58, **66d**
gombos 73, **66e**
Varjumák 118
Varjutövis 13, 35, **98f**
Vasvirág 84, **73a**
Veratrum album 98
nigrum 49, 57, **5b**
Verbascum austriacum 45, **57e**
lychnitis 78
nigrum 45
phoeniceum 73, 94, **57c**
phlomoides 78
speciosum 78
thapsiforme 78, **57d**
thapsus 45
Veresgyűrű 13, 37, 46, 71, 80, 88, **99f**
Veresnadrág 110
Vérfű 106, **33c**
Vérnyomfű, foltos 92, 98, **76a**
Veronica anagallis-aquatica 115
austriaca 73
beccabunga 116
chamaedrys 29, **58d**
dentata 73
hederifolia 29, 40, **58g**
longifolia 53, 103
maritima 53, 103
officinalis 53
orchidea 53
prostrata 73, 102, **58e**
pseudo-chamaedrys 53
spicata 85, **58f**
teucrium 53
Veronika, fogaslevelű 73
forrás 116
gamandor 53
hosszúlevelű 53, 103
lecsepült 73, 102, **58e**
macskafarkú 85, **58f**
mezei 119
orvosi 53

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ösztörűs 29, **58d**
pólé 115
pompás 53
repkény 29, 40, **58g**
Vérontófű 97
Vértő, borzas 70
homoki 78, 81
Vetővirág 87, **9g**
Viburnum lantana 36, 70, **62a**
opulus 36, **100e**
Vicia cassubica 50, **40c**
cracca 53, 85
dumetorum 50, **40a**
pisiformis 43
silvatica 53
sordida 68
sparsiflora 34, **40b**
striata 71, **40e**
tenuifolia 85, **40d**
Vicsorgó 28, **60a**
Vidrafű 113
Vinca herbacea 66, **51a**
minor 29, 40
Vincetoxicum 81
Viola alba 27
ambigua 65
arenaria 65
canina 94
cyanea 29, **46a**
hirta 65, **46b**
Kitaibeliana 64, **46e**
mirabilis 29, 40, **46c**
odorata 29
rupestris 65
silvestris 29, 40, **46d**
Virágkáka 115
Virnánc 97, **23c**
Viscaria 39, 93, **16f**
Viscum album 59, **14b**
Vizitök 113
Vörösfenyő 41

W

Waldsteinia 26, **32e**

X

Xeranthemum 84, **73a**

Z

Zabfű 95
Zanót, buglyos 77, **36b**
fehér 81
fehérszőrű 26, 34, 67
fürtös 43, **36a**
sziklai 67
Zápóca 47
Zászpa, fekete, 49, 57, **5b**
fehér 98
Zelnice meggy 10, 27, **96d**
Zergevirág, kaukázusi 26
magyar 34, **71c**
Ziliz, halvány 84, **45c**
orvosi 100, 109, **45b**
Zörgőfű, büdös 79, **78d**
fürtös 46, **79a**
réti 96, **79b**

Zs

Zsálya, enyves 45, **56a**
ligeti 73, **56b**
ló 119
magyar 82
mezei 73, 94, **56c**
osztrák 71, 92
Zsázsa, felemás 19
kánya 118
mezei 119
pozsgás 109, **24e**
útszéli 70, 119
Zsellérke 80, **14d**
Zsidócseresznye 48, 52, **57b**
Zsióka 110, **88e**
Zsoltina, festő 52, 102, **74d**
sugaras 85
Zsombor, hamvas 118
kánya 119
magas 34, 68, **25d**
sebforrasztó 118
szapora 118
Zsurló, erdei 55
iszap 116
mezei 91, 94, 103, **1e**
mocsári 103
óriás 55

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

TARTALOM

Lap

Előszó 3

I. A magyar természetes növénytakaró 5

Az erdő növényvilága 9. — A száraz, meleg füves lejtők, sziklák, homokbuckák növényzete 14. — Kaszálók, nyáron is üdezöld „mezofil") rétek, mocsárrétek, láprétek növényzete 15. — A szikesek növényzete 16. — A mocsári és vizi növényszövetkezetek 17. — A gyomnövények 18. — A legfontosabb alaktani kifejezések 19.

II. A növények felsorolása, társulási viszonyaik, a virágzás ideje és a virágok színe szerint 23

Az erdő virágos növényei és harasztjai 25

A napos, száraz, meleg füves lejtők, sziklák, homokbuckák virágos növényei 63

Kaszálók, rétek, láprétek, mocsaras és áradásos rétek virágos növényei 90

Szikesek virágos növényei 108

Vizi növények 113

Gyomnövények 118

Névmutató 121

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Hólyagpáfrány* (Cystopteris fragilis). — b. *Aranyos fodorka* (Asplenium trichomanes). — c. *Kővi fodorka* (Asplenium ruta-muraria). — d. ! *Édesgyökerű páfrány* (Polypodium vulgare). — e. ! *Mezei zsurló* (Equisetum arvense), *termőfüzéres és meddő szára.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fekete fenyő* (Pinus nigra) és *érett toboza.* — b. ! *Erdei fenyő.* (Pinus silvestris) és *érett toboza.* — c. ! *Közönséges boróka* (Juniperus communis) *porzós virágú és termős ága és porzós virágja nagyítva.* — d. ! *Csikófark* (Ephedra distachya), *porzós és termős példány.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Széleslevelű gyékény* (Typha latifolia). — b. *Ágas békabuzogány* (Sparganium erectum) *és töve átmetszve.* — c. *Uszó békaszőlő* (Potamogeton natans). — d. *Hináros békaszőlő* (Potamogeton perfoliatus).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Nyilfű* (Sagittaria sagittifolia). — b. *Virágkáka* (Butomus umbellatus). — c. *Kolokán* (Stratiotes aloides). — d. *Békatutaj* (Hydrocharis morsus-ranae).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Kontyvirág* (Arum maculatum) *és terméses virágzata.* — b. *Fekete zászpa* (Veratrum nigrum). — c. *Egyhajú virág* (Colchicum bulbocodium). — d. ! *Őszi kikerics* (Colchicum autumnale).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Genyőte* (Asphodelus albus). — b. *Ágas homokliliom* (Anthericum ramosum). — c. *Sárga tyúktaréj* (Gagea lutea). — d. *Kis tyúktaréj* (Gagea pusilla). — e. *Bunkós hagyma* (Allium sphaerocephalum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Pézsma hagyma* (Allium moschatum). — b. *Medvehagyma* (Allium ursinum). — c. *Fekete hagyma* (Allium atropurpureum). — d. *Hegyi hagyma* (Allium senescens). — e. *Érdes hagyma* (Allium oleraceum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sárga hagyma* (Allium flavum). — b. *Turbánliliom* (Lilium martagon). — c. *Kockás kotuliliom* (Fritillaria meleagris). — d. *Tavaszi csillagvirág* (Scilla bifolia). — e. *Kónya madártej* (Ornithogalum Boucheanum). — f. *Pusztai madártej* (Ornithogalum Gussonei).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Ústökös gyöngyike* (Muscari comosum). — b. *Fürtös gyöngyike* (Muscari racemosum). — c. *Szúrós csodabogyó* (Ruscus aculeatus). — d. *Orvosi salamonpecsét* (Polygonatum officinale). — e. *Hóvirág* (Galanthus nivalis). — f. *Tavaszi tőzike* (Leucojum vernum). — g. *Vetővirág* (Sternbergia colchiciflora).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Tarka sáfrány* (Crocus variegatus). — b. *Apró nőszirom* (Iris pumila), *sárga és ibolyaszinű virággal.* — c. *Tarka nőszirom* (Iris variegata). — *d. Pázsitos nőszirom* (Iris graminea). — e. *Szibériai nőszirom* (Iris sibirica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Réti dákoska* (Gladiolus imbricatus). — b. *Párkányos bangó* (Ophrys sphecodes). — c. *Agárkosbor* (Orchis morio). — d. *Tarka kosbor* (Orchis tridentata). — e. *Biboros kosbor* (Orchis purpurea).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Füles kosbor* (Orchis signifera). — b. *Mocsári kosbor* (Orchis palustris). — c. *Bodzaszagú kosbor* (Orchis sámbucina). — d. *Foltos kosbor* (Orchis maculata). — e. *Vitézvirág* (Anacamptis pyramidalis).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Szúnyoglábú bibircsvirág* (Gymnadenia conopsea), — b. *Kétlevelű sarkvirág* (Platanthera bifolia), — c. *Fehér madársisak* (Cephalanthera alba). — d. *Piros madársisak* (Cephalanthera rubra) *egy virágja.* — e. *Madárfészek* (Neottia nidus-avis).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sárga fagyöngy* (Loranthus europaeus) *és terméses ága.* — b. ! *Fehér fagyöngy* (Viscum album). — c. ! *Kapotnyak* (Asarum europaeum). d. *Lenlevelű zsellérke* (Thesium linophyllon). — e. *Farkasalma* (Aristolochia clematitis).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mezei sóska* (Rumex acetosa), — b. *Lapulevelű keserűfű* (Polygonum lapathifolium), — c. *Homoki keserűfű* (Polygonum arenarium), — d. *Bárányparéj* (Camphorosma annua). — e. *Ágas sóballa (Suaeda* maritima).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Olocsán csillaghúr* (Stellaria holostea), — b. *Parlagi madárhúr* (Cerastium arvense). — c. *Rigószegfű* (Moenchia mantica). — d. *Szárnyasmagvú budavirág* (Spergularia marginata). — e. *Ezüstvirág* (Paronychia cephalotes). — f. *Enyvecske* (Viscaria vulgaris).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Hólyagos habszegfű* (Silene cucubalus), — b. *Szikár habszegfű* (Silene otites). — c. *Homoki habszegfű* (Silene conica). — d. *Sokvirágú habszegfű* (Silene multiflora). — e. *Kónya habszegfű* (Silene nutans).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Bársonyos kakukszegfű* (Lychnis coronaria) — b. *Réti kakukszegfű* (Lychnis flos-cuculi). — c. *Piros mécsvirág* (Melandrium diurnum). — d. *Homoki fátyolvirág* (Gypsophila arenaria). — e. *Kőtörő aszuszegfű* (Tunica saxifraga).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Kései szegfű* (Dianthus serotinus). — b. *Mezei szegfű* (Dianthus deltoides). — c. *Magyar szegfű* (Dianthus Pontederae). — d. *Dunai szegfű* (Dianthus collinus). — e. *Szappanfű* (Saponaria officinalis). — f. *Fehér tündérrózsa* (Nymphaea alba).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mocsári gólyahír* (Caltha palustris). — b. *Pirosló hunyor* (Helleborus purpurascens). — c. *Kisvirágú hunyor* (Helleborus dumetorum) *levele és egy virágja.* — d. *Illatos hunyor* (Helleborus odorus) *virágja.* — e. *Méregölő sisakvirág* (Aconitum anthora) *és ikergumója.* — f. *Karcsú sisakvirág* (Aconitum gracile) *egy virágja.* — g. *Farkasölő sisakvirág* (Aconitum vulparia). — h. *Moldvai sisakvirág* (Aconitum moldavicum) *egy virágja.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Leánykökörcsin* (Pulsatilla grandis). — b. *Fekete kökörcsin* (Pulsatilla nigricans). — c. *Májvirág* (Anemone hepatica). — d. *Erdei szellőrózsa* (Anemone silvestris). — e. *Bogláros szellőrózsa* (Anemone ranunculoides). — f. *Berki szellőrózsa* (Anemone nemorosa). — f. *Havasi iszalag* (Clematis alpina).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Réti iszalag* (Clematis integrifolia). — b. *Felálló iszalag* (Clematis recta), *lent a terméskéi.* — c. *Hináros viziboglárka* (Ranunculus trichophyllus). — d. *Saláta boglárka* (Ranunculus ficaria). — e. *Selymes boglárka* (Ranunculus illyricus). — f. *Béka boglárka* (Ranunculus flammula).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Változó boglárka* (Ranunculus auricomus). — b. *Sokvirágú boglárka* (Ranunculus polyanthemos). — c. *Sárga virnánc* (Thalictrum flavum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. ! *Tavaszi hérics* (Adonis vernalis). — b. ! *Sóskafa (borbolya)* (Berberis vulgaris) *virágzó és terméses ága.* — c. *Bujdosó mák* (Papaver dubium). — d. *Odvas keltike* (Corydalis cava). — e. *Pozsgás zsázsa (sziklaska)* (Lepidium cartilagineum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Pápaszemfű* (Biscutella levigata) *és becőkéi.* — b. *Janka-tarsóka* (Thlaspi Jankae). — c. *Kányazsombor* (Alliaria officinalis). — d. *Magas zsombor* (Sisymbrium strictissimum) *és fent a becői.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Nyulánk káposzta* (Brassica elongata). — b. *Közönséges borbálafű* (Barbaraea vulgaris) *és fent a becői.* — c. *Osztrák kányafű* (Rorippa austriaca). — d. *Iszap kányafű* (Rorippa silvestris).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Bókoló fogasir* (Dentaria enneaphylla). — b. *Hagymás fogasir* (Dentaria bulbifera). — c. *Réti kakuktorma* (Cardamine pratensis) *és becői.* — d. *Évelő holdviola* (Lunaria rediviva) *és becője.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Tavaszi daravirág* (Draba verna). — b. *Sziklai daravirág* (Draba lasiocarpa). — c. *Közönséges dercevirág* (Cardaminopsis arenosa) *és becői.* — d. *Magyar repcsény* (Erysimum pannonicum) *és egy becőtermése.* — e. *Homokvirág* (Syrenia cana). — f. *Hegyi ternye* (Alyssum montanum) *és becőkéi.* — g. *Homoki ternye* (Alyssum tortuosum) *és becőkéi.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Hamuka* (Berteroa incana). — b. *Szomorú estike* (Hesperis tristis) *és alsó levele, egy becőtermése.* — c. *Kacúros estike* (Hesperis silvestris) *és alsó levele.* — d. *Szümcső* (Bunias orientalis). — e. *Vad rezeda* (Reseda lutea).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Bablevelű varjúháj* (Sedum maximum). — b. *Fehér varjúháj* (Sedum album). — c. *Borsos varjúháj* (Sedum acre). — d. *Sárga kövirózsa* (Sempervivum hirtum). — e. *Rózsás kövirózsa* (Sempervivum Schlehani) *virágjai.* — f. *Fürtös kőtörőfű* (Saxifraga aizoon). — g. *Gumós kőtörőfű* (Saxifraga bulbifera).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Aranyveselke* (Chrysosplenium alternifolium). — b. *Szirti gyöngyvessző* (Spiraea media). — c. *Molyhos madárbirs* (Cotoneaster integerrima). — d. *Déli berkenye (süvöltény)* (Sorbus cretica) *és termései.* — e. *Bolyhos szeder* (Rubus tomentosus) *és termése.* — f. *Málna* (Rubus idaeus) *termése.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Csattogó eper* (Fragaria viridis [collina]). — b. *Fehér pimpó* (Potentilla alba). — c. *Egyenes pimpó* (Potentilla recta). — d. *Homoki pimpó* (Potentilla arenaria). — e. *Waldstein-pimpó* (Waldsteinia geoides). — f. ! *Erdei gyömbérgyökér* (Geum urbanum) *és terméskéi.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Koloncos legyezőfű* (Filipendula hexapetala). — b.! *Patika párlófű (apró bojtorján)* (Agrimonia eupatoria) *és termései.* — c. *Őszi vérfű* (Sanguisorba officinalis). — d. *Csába ire* (Sanguisorba muricata) *és termős virágzata.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Bérci rózsa* (Rosa pendulina) *és termése.* — b. *Pallagi rózsa* (Rosa gallica). — c. *Sajmeggy* (Prunus mahaleb). — d. *Törpe mandula (hangabarack)* (Prunus tenella) *és termése.* — e. *Selymes rekettye* (Genista pilosa). — f. *Magas rekettye* (Genista elata).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Japán akác* (Sophora japonica) *és hüvelytermése.* — b. *Aranyeső* (Laburnum anagyroides) *és hüvelytermése.* — c. *Seprőzanót* (Sarothamnus scoparius) *és termése.* — d. *Kinincs (gyalogakác)* (Amorpha fruticosa).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fürtös zanót* (Cytisus nigricans). — b. *Buglyos zanót* (Cytisus austriacus). — c. ! *Tövises gilice (iglic)* (Ononis spinosa). — d. *Sárkerep lucerna* (Medicago falcata) *és hüvelytermése.* — e. *Zörgő here* (Trifolium agrarium). — f. *Sugár here* (Trifolium strictum). — g. *Fehér here* (Trifolium repens).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Hegyi here* (Trifolium montanum). — b. *Pirosló here* (Trifolium rubens). — c. *Bérci here* (Trifolium alpestre). — d. *Magyar here* (Trifolium pannonicum). — e. *Lóhere* (Trifolium pratense). — f. *Magyar szapuka* (Anthyllis polyphylla). — g. *Selymes dárdahere* (Dorycnium germanicum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sziki kerep* (Lotus tenuifolius) *és terméses fejecskéje.* — b. *Pukkantó dudafürt* (Colutea arborescens) *és hüvelytermése.* — c. *Édes csüdfű* (Astragalus glycyphyllos) *és terméses fürtje.* — d. *Hólyagos csüdfű* (Astragalus cicer) *és terméses fejecskéje.* — e. *Zászlós csüdfű* (Astragalus onobrychis). — f. *Homoki csüdfű* (Astragalus varius).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Tarka koronafürt* (Coronilla varia). — b. *Sárga koronafürt* (Coronilla coronata). — c. *Patkócim* (Hippocrepis comosa). — d. *Homoki baltacim* (Onobrychis arenaria). — e. *Ligeti bükköny* (Vicia silvatica) *és hüvelytermése.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Csere bükköny* (Vicia dumetorum). — b. *Pilisi bükköny* (Vicia sparsiflora). — c. *Vitéz bükköny* (Vicia cassubica). — d. *Vékonylevelű bükköny* (Vicia tenuifolia). — e. *Csikos bükköny* (Vicia striata).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mogyorós lednek (földi mogyoró)* (Lathyrus tuberosus) *és földalatti gumója.* — b. *Réti lednek* (Lathyrus pratensis). — c. *Nagyvirágú lednek* (Lathyrus latifolius). — d. *Fekete lednek* (Lathyrus niger) *és hüvelytermése.* — e. *Tavaszi lednek* (Lathyrus vernus).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fodros gólyaorr* (Geranium phaeum) — b. *Piros gólyaorr* (Geranium sanguineum). — c. *Erdei madársóska* (Oxalis acetosella). — d. *Sárga len* (Linum flavum). — e. *Hegyi len* (Linum austriacum). — f. *Nagy ezerjófű (boszorkányfű, erősfű)* (Dictamnus albus) *és termése.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Nagy pacsirtafű* (Polygala major). — b. *Ostökös pacsirtafű* (Polygala comosa). — c. *Színeváltó kutyatej* (Euphorbia polychroma). — d. *Pusztai kutyatej* (Euphorbia Seguieriana) *és egy virágja.* — e. *Magyar kutyatej* (Euphorbia glareosa). — f. *Erdei kutyatej* (Euphorbia amygdaloides).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Cserszömörce* (Cotinus coggygria) *terméses bugája és őszi levele.* — b. *Bibircses kecskerágó* (Evonymus verrucosus) *és terméses ága.* — c. *Hólyagfa* (Staphylea pinnata) *és termése.* — d. *Ne nyúlj hozzám* (Impatiens nolitangere). — e. ! *Kutyabenge* (Frangula alnus).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Madármályva* (Lavatera thuringiaca). — b. ! *Orvosi ziliz* (Althaea officinalis) *és termése.* — c. *Halvány ziliz* (Althaea *pallida).* — d. ! *Közönséges orbáncfű* (Hypericum perforatum). — e. *Szürke napvirág* (Helianthemum canum). — f. *Közönséges napvirág* (Helianthemum ovatum). — g. *Naprózsa* (Fumana vulgaris).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Kék ibolya* (Viola cyanea). — b. *Borzas ibolya* (Viola hirta). — c. *Csodás ibolya* (Viola mirabilis). — d. *Erdei ibolya* (Viola silvestris). — e. *Törpe árvácska* (Viola Kitaibeliana). — f. *Henye boroszlán* (Daphne cneorum). — g. *Farkasboroszlán* (Daphne mezereum) *terméses és virágzó ága.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Réti füzény* (Lythrum salicaria). — b. *Borzas füzike* (Epilobium hirsutum). — c. *Gyakori füzike* (Epilobium adnatum). — d. *Erdei deréce* (Chamaenerion angustifolium). — e. *Parlagi ligetszépe* (Oenothera biennis).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

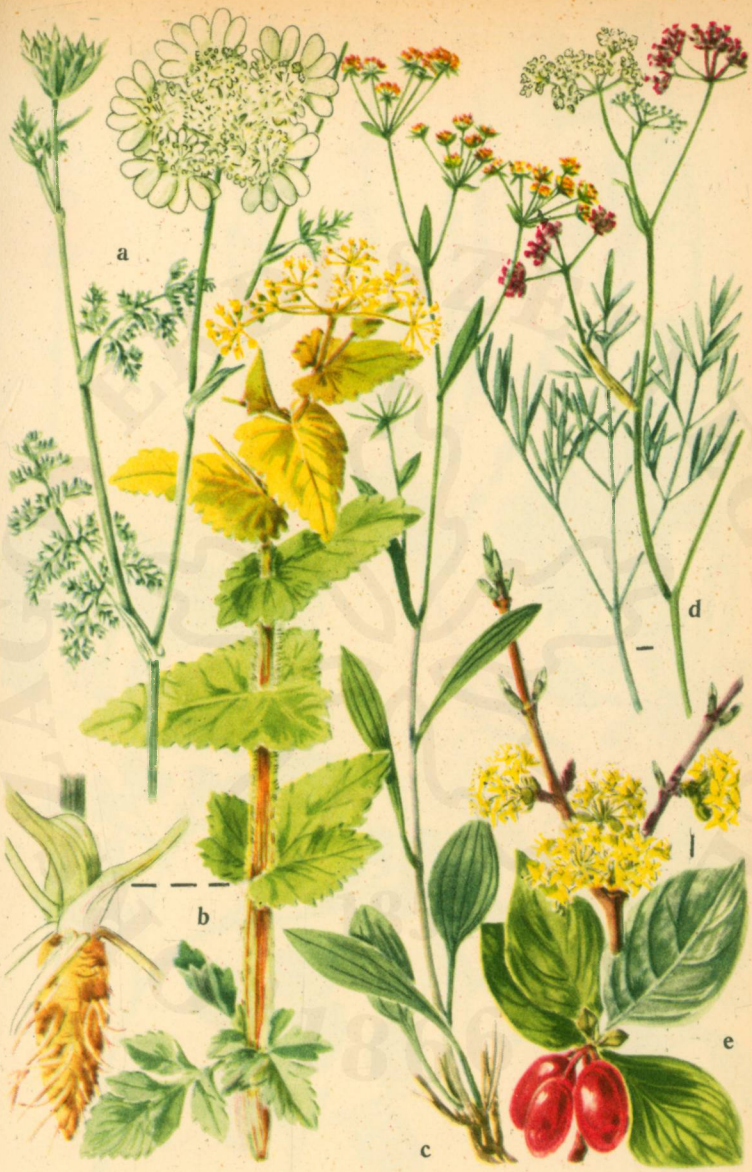

a. *Orlay-murok* (Orlaya grandiflora). — b. *Özsaláta* (Smyrnium perfoliatum) *és gyökere.* — c. *Sarlós buvákfű* (Bupleurum falcatum). — d. *Szürke gurgolya* (Seseli dévényense). — e. *Húsos som* (Cornus mas) *virágos és terméses ága.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Kis körtike* (Pyrola minor). — b. *Fenyőspárga* (Monotropa hypopithys). — c. ! *Fekete áfonya* (Vaccinium myrtillus) *virágzó és termése ága.* — d. *Csarab (vadzán)* (Calluna vulgaris). — e. *Korai kankalin* (Primula acaulis). — f. ! *Tavaszi kankalin* (Primula veris).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Ciklámen* (Cyclamen europaeum). — b. *Sóvirág (lelleg, jeges virág)* (Statice Gmelini). — c. *Virágos kőris* (Fraxinus ornus). — d. ! *Százforintos földepe (ezerjófű)* (Centaurium umbellatum). — e. *Kornis tárnics* (Gentiana pneumonanthe). — f. *Kígyótárnics (Szent László füve)* (Gentiana cruciata).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Pusztai meténg* (Vinca herbacea). — b. *Nagy aranka* (Cuscuta pentagona [campestris]). — c. *Borzas szulák* (Convolvulus cantabrica). — d. *Sövényszulák* (Calystegia sepium). — e. ! *Fekete nadálytő* (Symphytum officinale). — f. *Orvosi atracél* (Anchusa officinalis). — g. ! *Bárány pirosító* (Alkanna tinctoria).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Bársonyos tüdőfű* (Pulmonaria mollissima) *és tőlevele.* — b. *Erdei nefelejts* (Myosotis silvatica). — c. *Erdei gyöngyköles* (Lithospermum purpureo-coeruleum) *és nyári indája.* — d. *Közönséges kígyószisz* (Echium vulgare). — e. *Piros kígyószisz* (Echium rubrum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Indás infű* (Ajuga reptans). — b. *Hegyi gamandor* (Teucrium montanum). — c. *Sarlós gamandor* (Teucrium chamaedrys). — d. *Bozontos csukóka* (Scutellaria Columnae). — e. *Sármányvirág* (Sideritis montana). — f. *Bugás macskamenta* (Nepeta pannonica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a) *Borzas repkény* (Glechoma hirsuta). — b. *Közönséges gyikfű* (Prunella vulgaris). — c. *Fehér gyikfű* (Prunella laciniata). — d. *Méhfű* (Melittis melissophyllum). — e. *Macskahere* (Phlomis tuberosa). — f. *Pelyhes kenderkefű* (Galeopsis pubescens). — g. *Tarka kenderkefű* (Galeopsis speciosa) *virágja.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sárga árvacsalán* (Lamium galeobdolon) *és foltos levelű indája.* — b. *Foltos árvacsalán* (Lamium maculatum). — c. *Orvosi tisztesfű* (Stachys officinalis). — d. ! *Hasznos tisztesfű* (Stachys recta). — e. *Erdei tisztesfű* (Stachys silvatica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Enyves zsálya* (Salvia glutinosa). — b. *Ligeti zsálya* (Salvia nemorosa). — c. *Mezei zsálya* (Salvia pratensis). — d. ! *Szurokfű* (Origanum vulgare). — e. ! *Korai kakukfű* (Thymus praecox). — f. *Csombor menta* (Mentha pulegium).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. ! *Nadragulya* (Atropa belladonna) *és bogyója.* — b. *Zsidó cseresznye* (Physalis alkekengi) *és terméses csészéje.* — c. *Lila ökörfarkkóró* (Verbascum phoeniceum). — d. ! *Keskenylevelű ökörfarkkóró* (Verbascum thapsiforme). — e. *Osztrák ökörfarkkóró* (Verbascum austriacum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Rekettyelevelű gyujtoványfű* (Linaria genistifolia). — b. *Göcsös görvélyfű* (Scrophularia nodosa). — c. ! *Csikorka* (Gratiola officinalis). — d. *Ösztörüs veronika* (Veronica chamaedrys). — e. *Lecsepült veronika* (Veronica prostrata). — f. *Macskafarkú veronika* (Veronica spicata). — g. *Repkény veronika* (Veronica hederifolia var. triloba).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sárga gyűszűvirág* (Digitalis grandiflora). — b. *Mezei csormolya* (Melampyrum arvense). — c. *Kéküstökű csormolya* (Melampyrum nemorosum). — d. *Merev szemvidító* (Euphrasia officinalis [ericetorum]). — e. *Sárga fogfű* (Odontites lutea). — f. *Csörgő kakascímer* (Rhinanthus minor).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Vicsorgó* (Lathraea squamaria). — b. *Dohányfojtó vajvirág* (Orobanche ramosa). — c. *Démutka vajvirág* (Orobanche alba). — d. *Közönséges rence* (Utricularia vulgaris). — e. *Közönséges gubóvirág* (Globularia Willkommii). — f. *Vékony utifű* (Plantago tenuiflora). — g. ! *Lándzsás utifű* (Plantago lanceolata). — h. *Réti utifű* (Plantago media).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Olasz müge* (Asperula taurina). — b. ! *Szagos müge* (Asperula odorata). — c. *Ebfojtó müge* (Asperula cynanchica). — d. *Keresztes galaj* (Galium cruciata). — e. *Fénytelen galaj* (Galium Schultesii). — f. *Tejoltó galaj* (Galium verum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Ostorménfa* (Viburnum lantana) *és termései.* — b. *Ükörke lonc* (Lonicera xylosteum) *és termése.* — c. *Saláta galambbegy* (Valerianella olitoria). — d. ! *Mezei macskagyökér* (Valeriana officinalis). — e. *Kétlaki macskagyökér* (Valeriana dioica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Héjakút* (Dipsacus laciniatus). — b. *Fejvirág* (Cephalaria transsilvanica). — c. *Ördögharaptafű (sikkantyúfű)* (Succisa pratensis).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mezei varfű* (Knautia arvensis). — b. *Magyar varfű* (Knautia drymeia). — c. *Szürkés ördögszem* (Scabiosa canescens). — d. *Vajszínű ördögszem* (Scabiosa ochroleuca).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Csomós harangvirág* (Campanula glomerata). — b. *Kánya harangvirág* (Campanula rapunculoides). — c. *Csalánlevelű harangvirág* (Campanula trachelium). — d. *Baracklevelű harangvirág* (Campanula persicifolia).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Kereklevelű harangvirág* (Campanula rotundifolia). — b. *Terebélyes harangvirág* (Campanula patula). — c. *Harangcsillag* (Asyneuma canescens). — d. *Erdei varjúköröm* (Phyteuma spicatum). — e. *Gombos varjúköröm* (Phyteuma orbiculare).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. ! *Erdei aranyvessző* (Solidago virga-aurea). — b. ! *Százszorszép* (Bellis perennis). — c. *Aranyfürt őszirózsa* (Aster linosyris). — d. *Réti őszirózsa* (Aster punctatus). — e. *Csinos őszirózsa* (Aster amellus). — f. *Sziki őszirózsa* (Aster pannonicus). — g. ! *Macskatalp* (Antennaria dioica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Szalmagyopár* (Helichrysum arenarium). — b. *Kardos peremizs* (Inula ensifolia). — c. *Fűzlevelű peremizs* (Inula salicina). — d. *Selymes peremizs* (Inula oculus-Christi). — e. *Réti bolhafű* (Pulicaria dysenterica).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Festő pipitér* (Anthemis tinctoria). — b. *Homoki cickafark* (Achillea Kitaibeliana). — c. *Nagy cickafark* (Achillea distans). — d. *Sziki cickafark* (Achillea asplenifolia). — e. ! *Orvosi székfű (kamilla)* (Matricaria chamomilla).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sátoros margitvirág* (Chrysanthemum corymbosum). — b. *Mezei margitvirág (margaréta)* (Chrysanthemum leucanthemum). — c. *Sziki üröm* (Artemisia salina). — d. *Sziklai üröm* (Artemisia Lobelii).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. ! *Martilapu* (Tussilago farfara) *és nyári levele.* — b. *Közönséges acsalapu* (Petasites hybridus) *és nyári levele.* — c. *Magyar zergevirág* (Doronicum hungaricum). — d. *Mezei aggófű* (Senecio integrifolius) *és tőlevele.* — e. *Erdei aggófű* (Senecio silvaticus).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZ. ERDÉSZETI EGYESÜLET * BUDAPEST *

a. *Réti aggófű* (Senecio erraticus). — b. *Berki aggófű* (Senecio nemorensis). — c. *Kövér aggófű* (Senecio doria). — d. *Fehér szamárkenyér* (Echinops sphaerocephalus).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Ékes vasvirág* (Xeranthemum annuum). — b. *Nyulánk bábakalács* (Carlina intermedia). — c. *Hangyabogáncs* (Jurinea mollis). — d. *Bókoló bogáncs* (Carduus nutans). — e. *Magyarföldi bogáncs* (Carduus collinus). — f. *Gyapjas aszott* (Cirsium eriophorum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mocsári aszott* (Cirsium palustre). — b. *Szürke aszott* (Cirsium canum). — c. *Halvány aszott* (Cirsium oleraceum). — d. *Festő zsoltina* (Serratula tinctoria).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Magyar imola* (Centaurea pannonica). — b. *Pókhálós imola* (Centaurea stenolepis). — c. *Szirti imola* (Centaurea mollis). — d. *Tarka imola* (Centaurea Triumfettii). — e. *Útszéli imola* (Centaurea micranthos). — f. *Magyar imola* (Centaurea Sadleriana) *és elszáradt virágfészke.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Foltos vérnyomfű* (Hypochoeris maculata). — b. *Békapitypang* (Thrincia taraxacoides). — c. *Közönséges oroszlánfog* (Leontodon hispidus). — d. *Mezei keserűgyökér* (Picris hieracioides).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Közönséges bakszakál* (Tragopogon orientalis). — b. *Spanyol pozdor (feketegyökér)* (Scorzonera hispanica). — c. *Sziki pozdor* (Scorzonera cana). — d. *Kései pitypang* (Taraxacum serotinum). — e. *Szarvas pitypang* (Taraxacum levigatum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Mezei csorbóka* (Sonchus arvensis). — b. *Kék saláta* (Lactuca perennis). — c. *Cserlevelű saláta* (Lactuca quercina). — d. *Büdös zörgőfű* (Crepis rhoeadifolia).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fürtös zörgőfű* (Crepis praemorsa). — b. *Réti zörgőfű* (Crepis biennis). — c. *Nyúlsaláta* (Prenanthes purpurea). — d. *Zömök hölgymál* (Hieracium Hoppeanum). — e. *Füles hölgymál* (Hieracium auricula).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Magas hölgymál* (Hieracium Bauhini). — b. *Csomós hölgymál* (Hieracium cymosum). — c. *Erdei hölgymál* (Hieracium murorum) *és kaszattermése.* — d. *Olasz hölgymál* (Hieracium sabaudum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. ! *Erdei paizsika* (Dryopteris [Nephrodium] filix-mas.). — b. *Hölgypáfrány* (Athyrium filix-femina). — c. *Karélyos vesepáfrány* (Polystichum lobatum). — d. *Saspáfrány (ölyvharaszt)* (Pteridium aquilinum).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sikárfű (élesmosófű)* (Chrysopogon gryllus) *gyökérzete, füzérkéi, levélrészlete.* — b. *Kunkorgó árvalányhaj* (Stipa capillata) *és szártöve.* — c. *Pusztai árvalányhaj* (Stipa Joannis) *toklásza a hosszú, tollas szálkával.* — d. *Réti ecsetpázsit* (Alopecurus pratensis). e. *Tarackos tippan* (Agrostis alba) *és egy füzérkéje.* — f. *Siska nádtippan* (Calamagrostis epigeios), *füzérkéje és levélnyelvecskéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

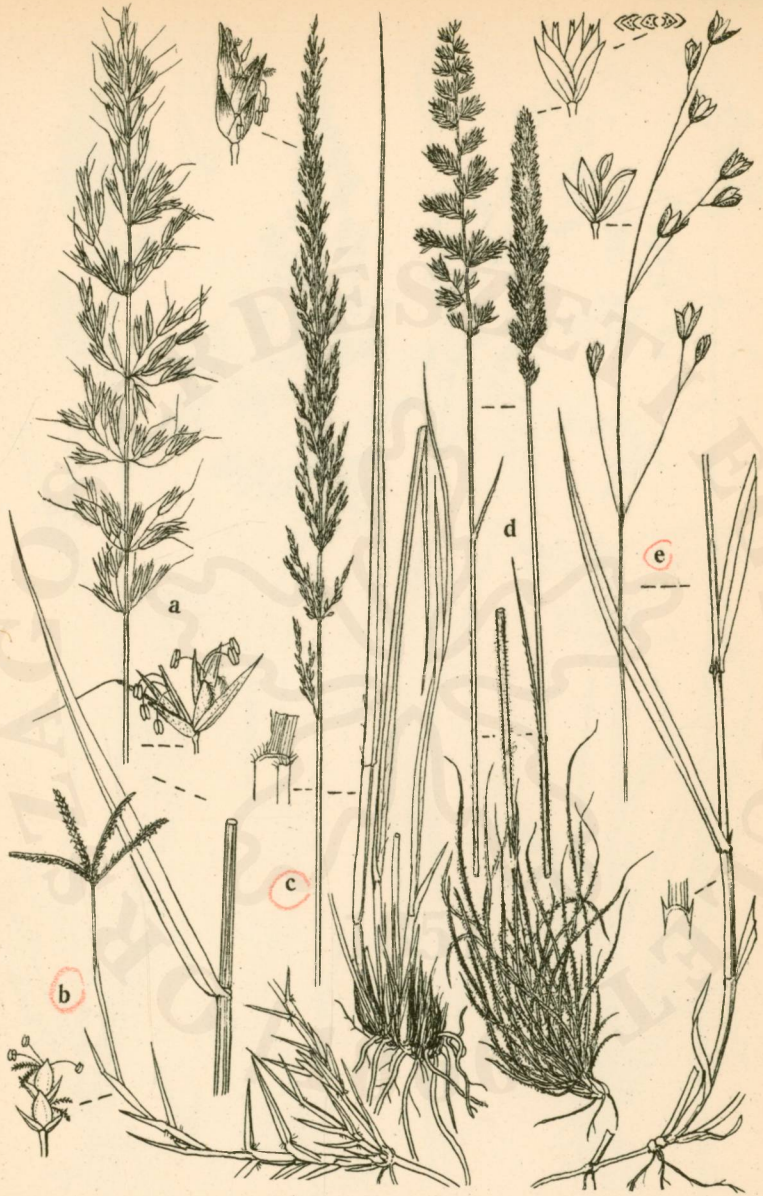

a. *Francia perje (magas perje)* (Arrhenatherum elatius) *és füzérkéje, középső levele* — b. *Csillagpázsit* (Cynodon dactylon) *és két füzérkéje.* — c. *Kékperje* (Molinia coerulea) *és füzérkéje, levélnyelvecskéje.* — d. *Karcsú fényperje* (Koeleria gracilis) *és füzérkéje, annak átmetszete.* — e. *Egyvirágú gyöngyperje* (Melica uniflora) *és füzérkéje, levélnyelvecskéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Csomós ebir* (Dactylis glomerata) *és füzérkéje, leveles hajtásának átmetszete.* — b. *Réti perje* (Poa pratensis) *és nyelvecskéje, toklásza és annak átmetszete.* — c. *Ligeti perje* (Poa nemoralis) *és füzérkéje, levélnyelvecskéje.* — d. *Sziki mézpázsit* (Puccinellia limosa) *és füzérkéje, levélnyelvecskéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Sovány csenkesz* (Festuca pseudovina) *és füzérkéje, toklászának átmetszete, levélrészlete.* — b. *Barázdált csenkesz* (Festuca sulcata) *és egy virágja, levélnyelvecskéje, levélrészlete.* — c. *Juhcsenkesz* (Festuca ovina), *levelének átmetszete.* — d. *Deres csenkesz* (Festuca glauca) *levelének átmetszete és füzérkéje.* — e. *Magyar csenkesz* (Festuca vaginata) *levélnyelvecskéje, füzérkéje és levelének átmetszete.* — f. *Felemáslevelű csenkesz* (Festuca heterophylla) *és tőlevelének átmetszete.* — g. *Vörös csenkesz* (Festuca rubra) *levelének átmetszete.* — h. *Réti csenkesz* (Festuca pratensis) *és füzérkéje, levélnyelvecskéje.* — (A részletek erősen nagyítva.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Magyar (árva) rozsnok* (Bromus inermis) *és egy toklásza.* — b. *Sudár rozsnok* (Bromus erectus) *és egy füzérkéje* — c. *Tollas szálkaperje* (Brachypodium pinnatum) *és füzérkéje.* — d. *Szőrfű* (Nardus stricta) *és egy füzérkéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Angol (útszéli) perje* (Lolium perenne) *és egy füzérkéje.* — b. *Taréjos tarackbúza* (Agropyron cristatum). — c. *Deres tarackbúza* (Agropyron intermedium) *és füzérkéje.* — d. ! *Tarackbúza (Tarackos búzafű)* (Agropyron repens) *egy füzérkéje.* — e. *Vadrozs* (Secale silvestre) *és egy füzérkéje.* — f. *Sziki árpa (ürgefark)* (Hordeum hystrix) *és hármas füzérkéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Széleslevelű gyapjúsás* (Eriophorum latifolium) *és egy virágja.* — b. *Tavikáka* (Schoenoplectus lacustris) *és virágjának pelyvája.* — c. *Sziki (kötő) káka* (Schoenoplectus Tabernaemontani), *virágjának pelyvája.* — d. *Szürke káka* (Holoschoenus vulgaris). — *e. Zsióka,* (Bolboschoenus maritimus). — f. *Csáté* (Schoenus nigricans) *és egy füzérkéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Korai sás* (Carex praecox) *és virágpelyvája a porzókkal, tömlő termése.* — b. *Zsombéksás* (Carex elata [Hudsonii]) *és virágpelyvája, tömlője a pelyvával.* — c. *Lappangósás* (Carex humilis). — d. *Szőrös sás (bükksás)* (Carex pilosa) *és egy tömlője.* — e. *Nagy szittyó* (Juncus subnodulosus) *és egy virágja.* — f. *Fehér perjeszittyó* (Luzula luzuloides) *és virágcsomója.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fehér nyár* (Populus alba), *nyári levele, porzós barkája, murvapikkelye, termős, virágja, tavaszi levele.* — b. *Rezgő nyár* (Populus tremula), *a csúcshajtás levele, porzós barkája, tavaszi levelei, murvapikkelye.* — c. *Fekete nyár* (Populus nigra), *levele, porzós barkája és porzós virágja.* — d. *Jegenyenyár* (Populus italica), *tavaszi és nyári levele.* — e. *Virginiai nyár* (Populus deltoides), *levele és levélnyelének mirigyei.* — f. *Óriás nyár* (Populus robusta [nigra var. plantierensis × angulata]), *levele.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

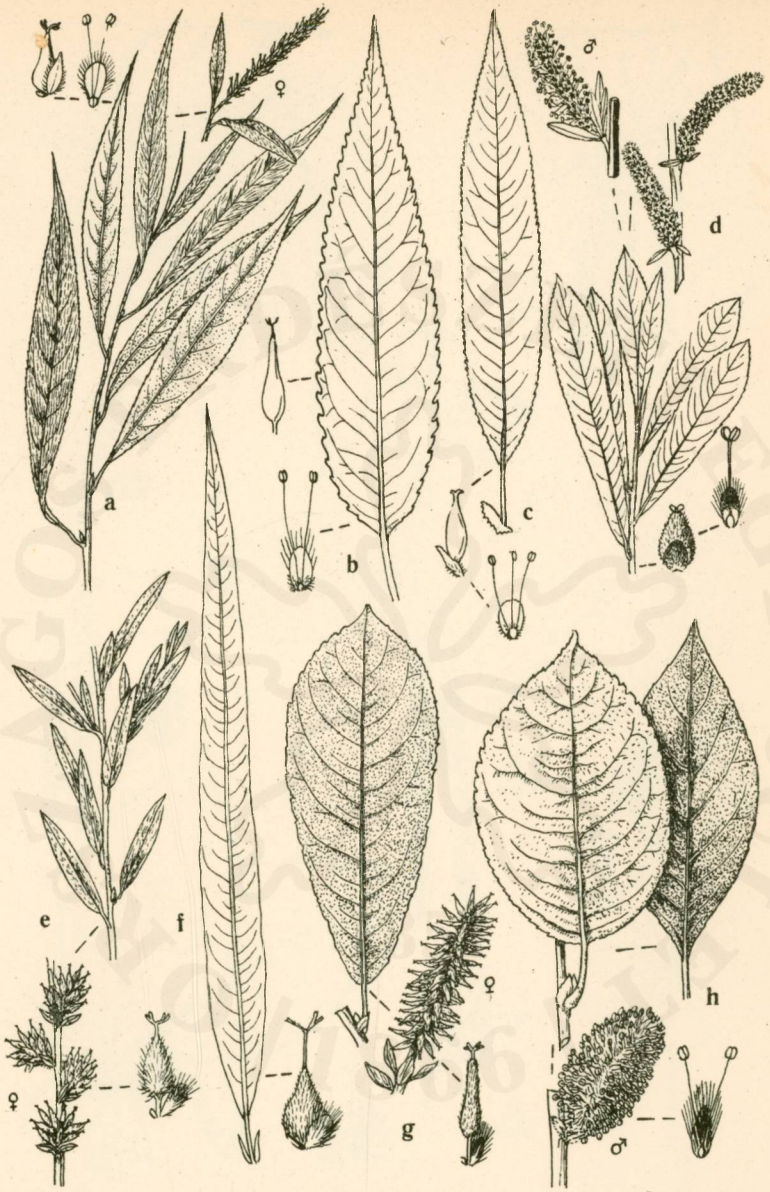

a. *Fehér fűz* (Salix alba) *és termős barkája, porzós, termős virágja.* — b. *Csörögefűz* (Salix fragilis), *levele, termős, porzós virágja.* — c. *Mandula fűz* (Salix triandra), *levele, termős és porzós virágja.* — d. *Csigolyafűz* (Salix purpurea), *porzós és termős barkái és virágai.* — e. *Cinegefűz* (Salix rosmarinifolia), *termősbarkái és virágja.* — f. *Kosárkötő fűz* (Salix viminalis), *levele, termős virágja.* — g. *Rekettyefűz* (Salix cinerea), *levele, termős barkája és virágja.* — h. *Kecskefűz* (Salix caprea), *levelei, porzós barkája és virágja.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Gyertyán* (Carpinus betulus), *termős, porzós barkája, egy porzós virágja.* — b. *Közönséges mogyoró* (Corylus avellana), *porzós barkái, termős virágzata és termései.* — c. *Közönséges nyír* (Betula pendula), *tavaszi és nyári levele, barkái, makkocskája, buroklevele.* — d. *Enyves éger* (Alnus glutinosa), *porzói és tobzos termős barkája, termős virágja.* — e. *Bükk* (Fagus silvatica), *rügye, porzós barkája, érett kupacsa, makkja oldalt és átmetszve, csiranövénye.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Szelidgesztenye* (Castanea sativa), *porzós barkáival és terméses kupacsa.* — b. *Csertölgy (cser)* (Quercus cerris), *terméses kupacsával, különböző alakú levelével.* — c. *Molyhos tölgy* (Quercus pubescens), *terméses és porzós barkájú ága.* — d. *Kocsántalan tölgy* (Quercus petraea [sessiliflora]). — e. *Kocsános (v. mocsár) tölgy* (Quercus robur [pedunculata]).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Venicszil* (Ulmus levis), *virágcsomója és termései.* — b. *Mezei szil* (Ulmus campestris) *és virágcsomója, egy virágja, szárnyas termése.* — c. *Hegyi szil* (Ulmus scabra [montana], *ép és karéjos levele, szárnyas termése.* — d. *Nyugati ostorfa* (Celtis occidentalis). — e. *Fehér (selyem) eperfa* (Morus alba), *ép és karéjos levele, virágfüzérei.* — f. *Közönséges iszalag* (Clematis vitalba) *és egy terméskéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

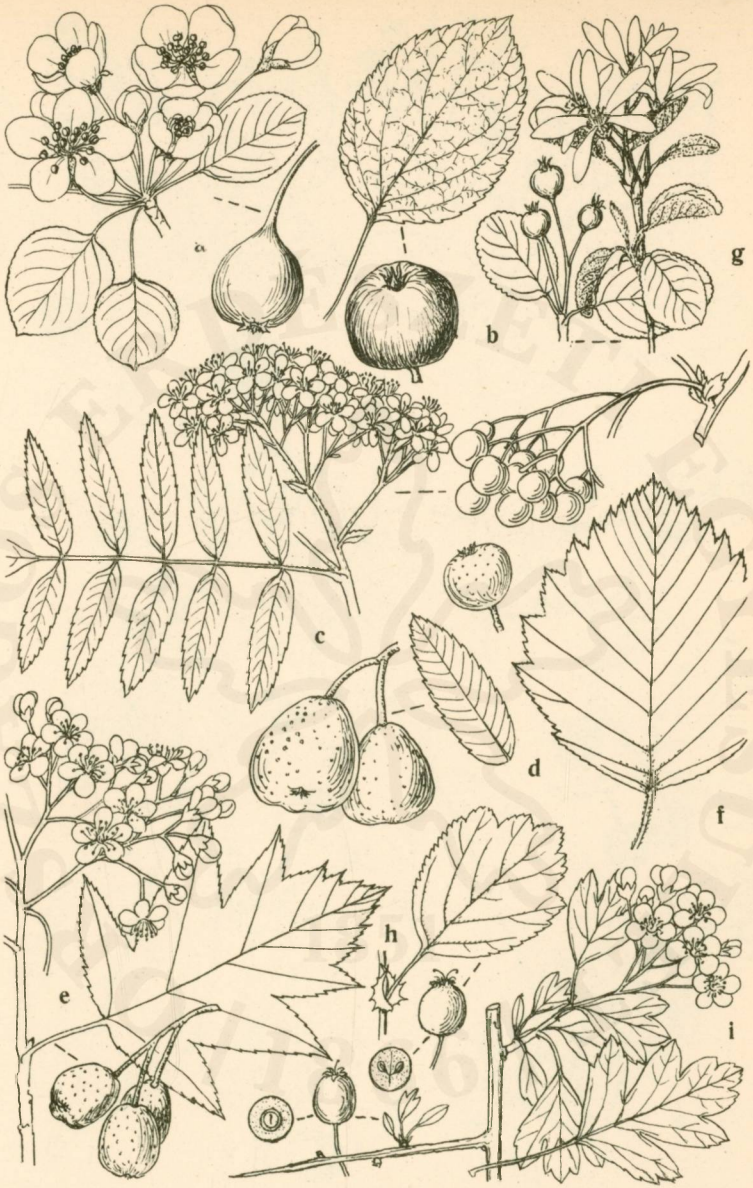

a. *Vadkörte, vackor* (Pyrus communis) *és termése.* — b. *Vadalma* (Malus silvestris) *és termése.* — c. *Madárberkenye* (Sorbus aucuparia) *és terméses virágzatának részlete.* — d. *Ehető berkenye (fojtóska)* (Sorbus domestica), *egy levélkéje és termései.* — e. *Barkóca berkenye* (Sorbus torminalis) *és termései.* — f. *Budai berkenye* (Sorbus semiincisa), *levele és termése.* — g. *Fanyarka* (Amelanchier ovalis). — h. *Csere galagonya* (Crataegus oxyacantha) *levele, termése és annak átmetszete* — i. *Egybibés galagonya* (Crataegus monogyna) *termése és annak átmetszete.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

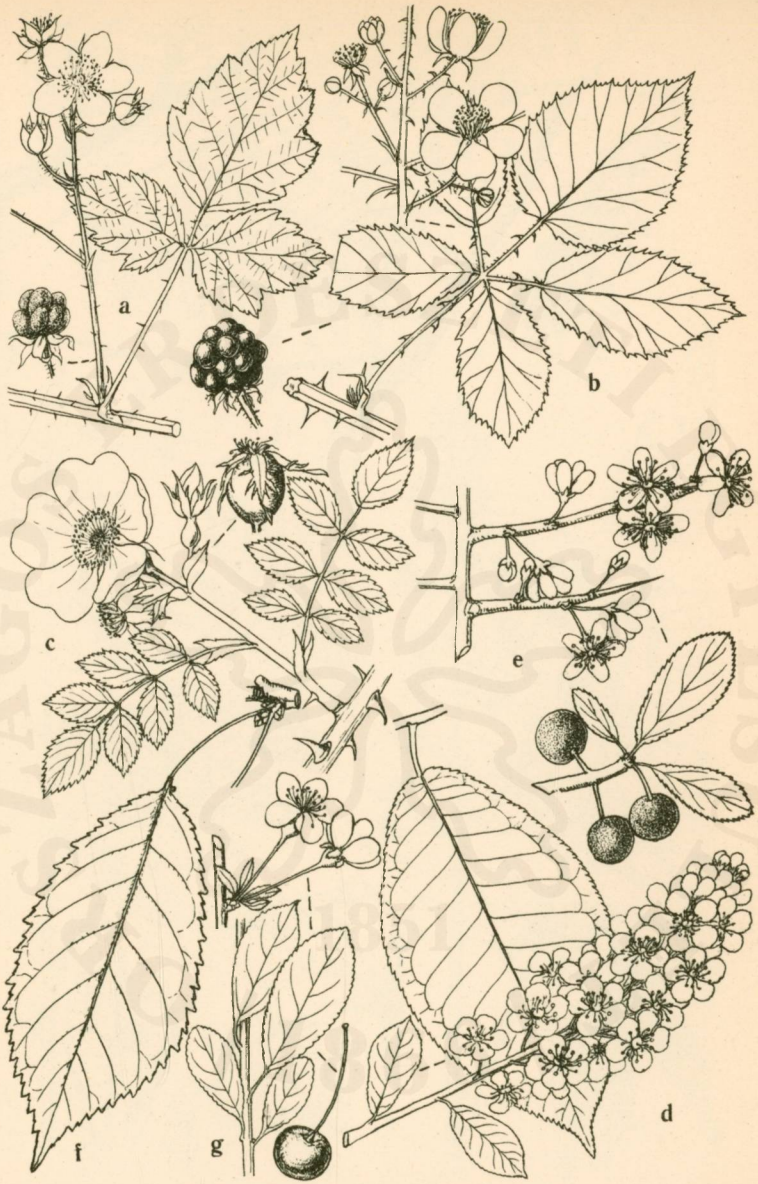

a. *Hamvas szeder* (Rubus caesius) *és termése.* — b. *Kétszínű szeder* (Rubus procerus) *és termése.* — c. *Gyepürózsa* (Rosa canina) *és termése.* — d. *Zelnicemeggy (májusfa, büdöshárs)* (Prunus padus) *levele és virágfürtje.* — e. *Kökény* (Prunus spinosa) *virágzó és terméses ága.* — f. *Cseresznyefa* (Prunus avium) *levele.* — g. *Csepleszmeggy* (Prunus fruticosa).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Lepényfa* (Gleditschia triacanthos) *virágfürtje és hüvelytermése.* — b. *Borsófa (sárga akác)* (Caragana arborescens) *és termése.* — c. *Bálványfa* (Ailanthus glandulosa) *és szárnyas termései.* — d. *Csörgőfa* (Koelreuteria paniculata) *és nyitott toktermése.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Csikos kecskerágó* (Evonymus europaeus) *és érett termései.* — b. *Feketegyűrű (sörgye)* (Acer tataricum) *és termése.* — c. *Korai juhar* (Acer platanoides *és virágja.* — d. *Hegyi juhar* (Acer pseudo-platanus). — e. *Mezei juhar* (Acer campestre) *és termése.* — f. *Varjútövis benge* (Rhamnus cathartica) *és termései.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Magyar (ezüst) hárs* (Tilia argentea) *virágja és termései.* — b. *Kislevelű hárs* (Tilia cordata) és termései. — c. *Nagylevelű hárs* (Tilia platyphyllos) *és termései.* — d. *Keleti tamariska* (Tamarix tetrandra) *és virágja.* — e. *Tövises ezüstfa* (Elaeagnus angustifolia) *egy pikkelyszőre, virágzó és terméses ága.* — f. *Veresgyűrű* (Cornus sanguinea) *és virágja, terméses virágzata.* — g. *Magas kőris* (Fraxinus excelsior) *és virágcsomói.* — h. *Amerikai kőris* (Fraxinus pennsylvanica) *egy levélkéje.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a. *Fagyal* (Ligustrum vulgare) *és virágja, terméses bugája.* — b. *Ördögcérna (licium)* (Lycium halimifolium) *virágzó és terméses ága.* — c. *Fekete bodza* (Sambucus nigra) *ágrészlete, virágja.* — d. *Fürtös bodza.* (Sambucus racemosa), *terméses ága, virágja.* — e. *Kányafa* (Viburnum opulus) *és terméses virágzata.* — f. *Jerikói lonc* (Lonicera caprifolium) *és termései, alsó levélpárja.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.